स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

(आ.व.२०७५/७६ - २०७७/७८)

रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २, सिपखाना, कालिकोट

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीमा संलग्न संस्थाहरु

आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग

नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना

काठमाण्डौं, नेपाल

तथा

International Fund for Agricultural Development (IFAD)

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रकृयामा सहजीकरण गर्ने संस्थाहरु

ईकार्डस नेपाल तथा प्राक्टिकल सोलुसन कन्सल्टेन्सी नेपाल (जे भी)

पो.ब.नं. ८११५, काठमाण्डौ

फोन नं.: ०१ -५१४७१६६ (ईकार्डस)

०१- ४७८४५७६ (प्राक्टिकल सोलुसन)

रास्कोट नगरपालिका
नगरपालिकाको कार्यालय, स्युना, कालिकोट
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

मिति

शुभकामना

कालिकोट जिल्ला जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले अति संकटासन्न जिल्लाहरू मध्येमा पर्ने भएकोले यसबाट यहाँका कृषक लगायत प्रायः सबै मानिसहरूमा प्रतक्ष्य रुपमा नकारात्मक असरहरू परिरहेको देखिन्छ । यहाँका बासिन्दाहरू प्रायः निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीमा निर्भर भएकोले यस नगरपालिकाका प्रायः सबै वडाका किसानहरूमा जलवायुका कारण खेती प्रणालीमा विविध प्रकारका असरहरू देखिएका छन् । यस नगरपालिकाको वडा नं. २ मा खडेरी, मानव रोग, पशुरोग, कृषिरोग, पहिरो, असिनापानी, भू-क्षय, आगलागी र मिचाहाभ्कारजस्ता प्रकोप देखिएका छन् । यिनै पक्षहरूलाई मध्यनजर गर्दै नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालय, पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले यस नगरपालिकाको वडा नं २ मा देखिएका प्रमुख प्रकोपहरूको पहिचान गरि त्यस्ता प्रकोपहरूसँग जुध्नको लागि आगामी तीन वर्षको लागि स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरि कार्यान्वयनमा समेत केहि मात्रामा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग समेत गर्ने गरि कार्यक्रम सञ्चालन भैरहेको जानकारी पाउँदा अति नै खुसि लागेको छ ।

यस तीन वर्षे अनुकूलन कार्ययोजनाले यस वडामा देखिएका जलवायु परिवर्तनका कारण सिर्जित प्रकोपहरूको धेरै हदसम्म सम्वोधन गर्ने विश्वास लिएको छु । यो कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि आवश्यकता पर्ने आर्थिक, प्राविधिक तथा अन्य आवश्यकता श्रोत साधनहरूको व्यवस्थापन गर्न नगरपालिकाको तर्फबाट सदैब सहयोग रहने छ । यो कार्ययोजना तयारी तथा कार्यन्वयनको लागि आर्थिक सहयोग गर्ने कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष तथा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्नु हुने नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालय, पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनालाई धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहान्छु । त्यसै गरि यो योजना तयारीको प्रकृयामा सहजीकरण गर्ने ईकार्डस् नेपाल तथा प्राक्टिकल सोलुसन कन्सल्टेन्सी नेपाल र पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना जिल्ला कार्यक्रम टिम तथा यो कार्ययोजना तयारीमा अहोरात्र खटिने यस वडाका जन प्रतिनिधीहरू, राजनितिक दलहरू, शिक्षक, समाजसेवी, महिला, दलित लगायत सहभागी सम्पूर्ण निकाय तथा व्यक्तिहरूलाई प्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

अन्त्यमा, यो कार्ययोजना तयार भै कार्यान्वयनको प्रक्रियामा रहेकोमा वडा नं २ का सम्पुर्ण बासिन्दाहरूमा बधाई ज्ञापन गर्दै सफल कार्यान्वयनको अग्रिम शुभकामना प्रकट गर्दछु ।

धन्यवाद !

.....
काशीचन्द्र बराल
प्रमुख

रास्कोट नगरपालिका

वडा नं २ को कार्यालय

कर्णाली प्रदेश, सिपखाना, कालिकोट

मिति

स्थानीय अनुकूलन योजनाको सन्दर्भमा

जलवायु परिवर्तनका असरहरूबाट प्रभावित समुदायहरूमा पर्ने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न रास्कोट नगरपालिका तथा यस वडा नं. २ ले यस वडामा बसोबास गर्ने समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि गर्ने र जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समुदाय र घरधुरीहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न यस वडा अन्तर्गतका बहुसरोकारवाला लगायत जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित घरधुरीहरूको प्रत्यक्ष सहभागितामा यो तीन वर्षीय स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ। यस योजनाको कार्यान्वयन पछि प्रभावित घरधुरी र समुदायको अनुकूलन क्षमता विकास गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ।

विश्वव्यापी रुपमा बढदै गएको जलवायु परिवर्तनको असरबाट संसारका गरिब र अतिकम विकसित मुलुकहरू धेरै प्रभावित भएका छन्। मानवीय कृयाकलापका कारणले हरितगृह ग्यासको उत्र्सजनसन्गै जलवायु परिवर्तनको दर बढ्न गई यससन्ग सम्बन्धित जोखिम यस वडामा पनि प्रतक्ष्य रुपमा महशुस गरिएको छ। खडेरी, मानवरोग, कृषिरोग, पशुरोग, पहिरो, असिनापानी, भू-क्षय, आगलागी, मिचाहाभ्कार जस्ता प्रकोप यस वडाका समुदायले पनि महसुस गरेका छन्। जसले गर्दा यहाँको जिविकोपार्जनको मुख्य आधार कृषि उपजमा नकारात्मक असर पर्न थालेको छ। यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा आर्थिक सहयोग गर्ने कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष, आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्ने नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनालाई धन्यवाद ज्ञापनका साथै यस योजनाको कार्यान्वयन प्रक्रियामा समेत अझ सक्रिय सहयोग तथा सहकार्यको अपेक्षा गर्दछौँ। यो योजना तयारीको प्रकृयामा सहजीकरण गर्ने ईकार्डस् नेपाल तथा प्राक्टिकल सोलुसन कन्सल्टेन्सी नेपाल लगायत यो योजनालाई सुसज्जित स्वरुप प्रदान गर्न सहयोग गर्ने पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना जिल्ला कार्यक्रम संयोजक लगायत सहभागी सम्पूर्ण निकाय तथा व्यक्तिहरू प्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु।

धन्यवाद !

.....

दयाराम सिंखडा

अध्यक्ष

विषय सूची

संकेतसूची ---------- VII
शब्दावलीहरु ---------- VIII
सारांश ---------- XII
परिच्छेद १ : स्थानीय अनुकूलन योजनाको औचित्य तथा मान्यता ---------- १

१.१ औचित्य तथा मान्यता ---------- १

१.२ सुदृढ स्थानीय अनुकूलन योजनाको अवधारणा/मान्यता ---------- २

परिच्छेद २ :परिचय ---------- ४

२.१ कर्णाली उप-जलाधार क्षेत्रको संक्षिप्त परिचय ----------***Error! Bookmark not defined.***

२.१ कर्णाली उप-जलाधार क्षेत्रको संक्षिप्त परिचय ---------- ४

२.१.१ भू उपयोगिता तथा यसको परिवर्तन ---------- ४
२.१.२ पानीका श्रोतहरुको अवस्था ---------- ५
२.१.३ पहिरोको जोखिम ---------- ६
२.१.४ भूउपयोग समायोजनको अवस्था ---------- ८
---------- ९
चित्र १ : भूउपयोग वर्गिकरण ---------- ९
२.१.५ वन डढलो ---------- ९

२.२ राष्कोट नगरपालिका ---------- १०

२.३ रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ ---------- ११
२.३.१ अवस्थिति तथा भूउपयोग ---------- ११
२.३.२ सामाजिक अवस्था ---------- १३
२.३.३ आर्थिक अवस्था ---------- १३
२.३.४ प्राकृतिक स्रोतको अवस्था ---------- १५
२.३.५ सामुदायिक विकास ---------- १५

२.४ जलवायुको अवस्था ---------- १७

परिच्छेद ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना सुदृढीकरणका प्रयास तथा प्रकृयाहरु ---------- १९

३.१ स्थानीय अनुकूलन योजना तयारीका चरणहरु ---------- २१
३.१.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिबृद्धि ---------- २१
३.१.२ जलवायु संकटासन्नता लेखाजोखा तथा अनुकूलन योजना तर्जुमा ---------- २२

३.२ अनूकूलनका उपायहरु/विकल्पहरुको पहिचान तथा छनौट गर्ने आधारहरु ---------- ३१

३.३ महिला, दलित, विपन्न तथा पछाडि पारिएका वर्गमा जोखिमहरुको विश्लेषण ---------- ३५

३.४ भावी जलवायु परिदृष्य लेखाजोखा तथा उच्च अनुकूलन क्षमता परिकल्पना ---------- ३५

३.५ सेवा प्रदायक संस्थाको विवरण ---------- ३६

३.६ योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको समायोजन ---------- ३८

३.७ अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन ---------- ३९

३.८ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण ---------- ३९

३.९ अनुगमन तथा मुल्यांकन ---------- ४१

३.१० द्वन्द व्यवस्थापन ---------- ४२

३.१.१ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना ---------- ४२

तालिकाहरू

तालिका १ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रको भू उपयोगिताको विवरण ४
तालिका २ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा रहेका पानीका श्रोतहरुको विवरण ५
तालिका ३ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा रहेको पहिरोको जोखिमको विवरण ६
तालिका ४ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा भएका पहिरोहरुको विवरण ७
तालिका ५ : रास्कोट नगरपालिकाका वडाहरूको संक्षिप्त विवरण १०
तालिका ६ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को भू उपयोगको विवरण १२
तालिका ७ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ को जातजातिको विवरण १३
तालिका ८ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ को घरधुरीको विवरण १३
तालिका ९ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ को बसोबासको विवरण १३
तालिका १० : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ को खाद्यान्न उपलब्धताको अवस्था १४
तालिका ११ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ को पशुहरुको अवस्था १४
तालिका १२ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ का मूख्य बालीहरु १४
तालिका १३ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ मा रहेका सामुदायिक वनको विवरण १५
तालिका १४ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ का पानीका मूलहरु १५
तालिका १५ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ का सामूदायिक विकासका पूर्वाधारहरुको अवस्था १७
तालिका १६ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को अनूकुलन कार्ययोजना तर्जुमाको क्रममा संलग्न सहभागीहरु २२
तालिका १७ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को सहभागितामुलक मौसमी पात्रो २५
तालिका १८ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को सहभागितामुलक समय रेखा २६
तालिका १९ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को जलवायुजन्य जोखिमको आधारमा वडागत रुपमा घर धुरीहरुको स्तरीकरण २९
तालिका २० : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ मा रहेका साविकका वडाहरुको प्रकोप संकडासन्नता वडा स्तरीकरण २९
तालिका २१ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ का मूख्य प्रकोपहरुको जोडागत स्तरिकरण ३०
तालिका २२ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ का जीविकोपार्जनका सम्पतिहरुको विवरण ३१
तालिका २३ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को अनुकूलनका उपायहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण ३२
तालिका २४ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ का प्रकोप संकटासन्नता वर्गको विश्लेषण ३५

तालिका २५ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ का सेवा प्रदायकहरूको विवरण..... ३७
तालिका २६ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ मा महिला र पुरुषको कार्य विभाजन विश्लेषण..... ४०
तालिका २७ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ मा महिला र पुरुषको निर्णय प्रक्रियामा उत्तरदायित्व र पहूच विश्लेषण ४०
तालिका २८ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को स्थानीय अनूकुलन कार्ययोजनाको अनूगमन तथा मूल्यां कन खाका..... ४१
तालिका २९ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना..... ४३

नक्साहरू

नक्शा १ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा भएका पहिरोहरुको विवरण..... ६
नक्सा २ : कर्णाली उप□जलाधार क्षेत्रमा पहिरोको जोखिम अवस्था ७
नक्सा ३ : कर्णाली उप□जलाधार क्षेत्रको भूउपयोग समायोजनको अवस्था ९
नक्सा ४ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा भएका आगलागिका स्थानहरु ९
तालिका ५ : कर्णाली उप□जलाधार क्षेत्रमा रहेका आगलागिको विवरण..... १०
नक्सा ६ : रास्कोट नगरपालिकाको नक्सा..... ११
नक्सा ७ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ को भुउपयोग नक्सा..... १२
नक्सा ८ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ मा रहेका पहिरोहरूको अवस्था..... २२
नक्सा ९ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ को भुक्षयको अवस्था..... २३
नक्सा १० : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ को आगलागीको अवस्था..... २४
नक्सा ११ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को संकटासन्नताको अवस्था ३०

चित्रहरू

चित्र १ : भूउपयोग वर्गिकरण..... ९
चित्र २ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को विगत ३० वर्षको जलवायु प्रवृत्ति १७
चित्र ३ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को विगत ३० वर्षको वर्षाको प्रवृत्ति..... १८
चित्र ४ : सुदृढ लापा तयारी प्रारुप..... २०
चित्र ५ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ मा रहेका सेवा प्रदायक संस्थाहरू..... ३८

अनुसूचिहरू

अनुसुचि १ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ का प्रकोप तथा अनुकूलन क्षमता विश्लेषण र मापन तालि का ---------- ४९
अनुसुचि २ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ का संकटासन्न घरधुरीहरूको विवरण ---------- ५०
अनुसुचि ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना अनुमोदन---------- ५८

संकेतसूची

ASHA	Adaptation for Smallholders in Hilly Areas / पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना
GIS / जिआइएस	Geographic Information System / भौगोलिक सुचना प्रणली
IFAD / आइफाड	International Fund for Agricultural Development / कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष
LAPA / लापा	Local Adaptation Plans for Actions / स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना
LGCDP	Local Governance and Community Development Programme
NAPA / नापा	National Adaptation Programme of Action / राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम
उ.मा.वि.	उच्च माध्यमिक विद्यालय
गापा	गाउँपालिका
जिसस	जिल्ला समन्वय समिति
मा.वि.	माध्यमिक विद्यालय
सा.व.	सामुदायिक वन
सा.व.उ.स.	सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

शब्दावलीहरु

१. मौसम (Weather)

कुनै निश्चित स्थान वा क्षेत्रको वायुमण्डलको दैनिक वा छोटो अवधिको व्यवहार वा अवस्था, जसले तापक्रम, वर्षा, हावा, वायुमण्डलीय चाप र सापेक्षिक आर्द्रता जनाउँछ, यसलाई मौसम भनिन्छ । यो प्रत्येक दिन (दिनभित्र पनि फरक प्रहर), हप्ता र महिनामा परिवर्तन भइरहन्छ ।

२. जलवायु वा हावापानी (Climate)

लामो अवधिको (सामान्यत: ३० वर्ष) को मौसमको औसत अवस्थालाई जलवायु भनिन्छ । सामान्यतया जलवायु स्थान, ऋतृ विशेष अनुसार फरक तर स्थिर रहन्छ । यसका सूचकहरू (Parameters) मौसमको जस्तै हुन् ।

३. जलवायु परिवर्तन (Climate Change)

दशक वा लामो समयको अन्तराल एवं दीर्घकालीन अवधिमा जलवायुका अवस्थामा आउने औसत परिवर्तनलाई जलवायु परिवर्तन भनिन्छ । यसको मापन तथ्यांकशास्त्रीय विधिबाट गरिन्छ जसमा पृथ्वीको निश्चित स्थान वा भूपरिधिमा देखिने परिवर्तनको गणना गरिन्छ ।

जलवायु परिवर्तन प्राकृतिक र पृथ्वीको आन्तरिक वा बाह्य दवाव (जस्तै, सौर्य चक्र, ज्वालामुखी विष्फोटन आदि) तथा मानवजन्य (जस्तै, भूउपयोग परिवर्तन, वायुमण्डलमा विद्यमान ग्याँसहरूको सन्तुलन परिवर्तन, हरितगृह ग्यासको अत्यधिक उत्सर्जन आदि) कारणहरूले हुने मान्यता रहेको छ । जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्टसंघीय प्रारुप महासन्धि १९९२ को धारा १ मा उल्लेख भए अनुसार प्राकृतिक कारण लगायत मानवीय गतिविधिका कारणले मापनयोग्य समयावधिमा वायुमण्डलको सन्तुलनमा आएको परिवर्तनलाई जलवायु परिवर्तन भनिएको छ ।

४. हरितगृह ग्याँसहरू (Green House Gases)

वायुमण्डलभित्र तापक्रम सञ्चय गर्ने ग्यासहरूलाई हरितगृह ग्यास (Green House Gases, GHGs) भनिन्छ । विश्वव्यापी उष्णीकरण र जलवायु परिवर्तनको लागि यी ग्यासहरू जिम्मेवार रहेको मानिन्छ । क्योटो अभिसन्धि १९९७ को अनुसूची १ अनुसार हरितगृह ग्याँस अन्तर्गत कार्वनडाईअक्साईड (CO_2), मिथेन (CH_4), नाईट्रस अक्साइड (N_2O), हाईड्रोफ्लोरो कार्वन (HFC), परफ्लोरो कार्वन (Perfloro Carbons (PFC), सल्फर हेक्जाफ्लोराईड (Sulphur Hexafloride (SF_6) गरी ६ किसिमका ग्याँसहरू पर्दछन् । कतारको दोहामा सम्पन्न CoP ले नाइट्रोजन ट्राईफ्लोराईड (NF_3) लाई थप गरेकोले हरितगृह ग्याँसको संख्या ७ पुगेको छ ।

५. जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारुप महासन्धि (United Nations Framework Conventions on Climate Change, UNFCCC) १९९२

जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्टसंघीय प्रारुप महासन्धि (United Nation Framework Convention on Climate Change) १९९२ मा रियो दि जेनेरियोमा भएको पृथ्वी सम्मेलनबाट स्थापना भएको संयन्त्र हो ।

यो विश्वका विभिन्न राष्ट्रहरूले विश्वमा जलवायु परिवर्तन भइरहेको महसुस गरेर त्यसका लागि बनेको महासन्धि हो । यसलाई १९६ देशहरूले अनुमोदन (Ratify) गरेका छन् भने १९९४ देखि कार्यान्वयन भएको हो । यस महासन्धिको मुख्य उद्धेश्य वायुमण्डलमा हरितगृह ग्याँसलाई प्रतिवद्धता अनुसारको मात्रामा निश्चित समयभित्र स्थिर राख्दै जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणमा विश्वव्यापि प्रयास गर्नु र जलवायु परिवर्तनका असरहरूलाई समेत न्यूनीकरण गरी अनुकूलन क्षमता बढाउनु रहेको छ ।

६. पक्ष राष्ट्रहरूको सम्मेलन (Conference of Parties, COP)

पक्ष राष्ट्रहरूको सम्मेलन वा कन्फरेन्स अफ पार्टिज भन्नाले UNFCCC का पक्ष देशहरूको सम्मेलनलाई जनाउँछ । यो UNFCCC को सबैभन्दा शक्तिशाली निकाय हो र यो सम्मेलन वर्षमा एक पटक हुने गर्दछ । हालै पोल्याण्डको क्याटोभिसमा सम्पन्न भएको सम्मेलन पक्ष राष्ट्रहरूको २४ औ सम्मेलन हो ।

७. जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अन्तरसरकारी निकाय (Inter governmental Panel on Climate Change, IPCC)

जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अन्तरसरकारी निकायले जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी आधिकारिक, सत्य, वैज्ञानिक ज्ञान र बुझाइ प्रदान गर्दछ । यस संस्थाले जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी तथ्याङ्कहरूको अध्ययन, विश्लेषण र प्रक्षेपण गरी नीति निर्धारण गर्न विश्व समुदायलाई सचेत गराउने काम गर्छ । यो सन् १९८८ मा स्थापित अन्तरसरकारी नियोग हो जसले मानव सिर्जित जलवायु परिवर्तनका असरहरूबारे मूल्याङ्कन गर्दछ । यसले सन् २००७ मा नोबेल पुरस्कार समेत पाएको थियो । जलवायु परिवर्तनका सन्दर्भमा यस संस्थाको धारणा नै आधिकारिक मानिन्छ ।

८. अनुकूलन (Adaptation)

परिवर्तित वातावरणसँग मिल्दो जीवनशैली अर्थात जीवले आफ्नो अस्तित्व बचाउन वरिपरिको वातावरणसँग बाहिरी रूप, संरचना तथा प्रक्रियामा परिवर्तन गरेर आफैले आफूलाई वातावरणमा अनुकूल हुने र जलवायु परिवर्तनको प्रभावलाई बुझेर सो अनुरूप ढाल्ने प्रकृयालाई अनुकूलन भनिन्छ । अनुकूलनले जलवायु परिवर्तनले गर्दा हुने असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्नुका साथै यसबाट फाइदा लिन सक्ने सम्मका कुराहरूलाई समेट्छ ।

९. राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (National Adaptation Programme of Action, NAPA)

अति कम विकसित मुलुकहरूमा जलवायु परिवर्तनको जोखिमको मूल्याङ्कन गर्ने र उपयुक्त अनुकूलन सम्बन्धी उपायहरूको पहिचान गरी जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी समस्या र चुनौतीहरूलाई वैज्ञानिक ढङ्गले सम्बोधन गर्न तयार पारिएको राष्ट्रिय कार्य योजना नै राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (NAPA) हो । यसमा जलवायु परिवर्तनका तत्कालिक असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने र जलवायु परिवर्तनका मुद्दाहरूलाई राष्ट्रिय विकास योजनामा मूलप्रवाहीकरण गर्ने उद्देश्य राखिएको हुन्छ । नेपाल सरकारले सन २०१० मा राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम तयार पारी सार्वजनिक गऱ्यो जसमा ६ ओटा क्षेत्रहरू (कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, जलस्रोत तथा ऊर्जा, जलवायु सिर्जित प्रकोपहरू, वन तथा जैविक विविधता, जनस्वास्थ्य र शहरी बसोबास तथा पूर्वाधार) मा विभिन्न अनुकूलनका कार्यक्रमहरू पहिचान गरी सूचीकृत गरिएको छ ।

१०. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (Local Adaptation Plan of Action, LAPA) र स्थानीय अनुकूलन योजनाको राष्ट्रिय संरचना (Local Adaptation Plan of Action, LAPA Framework)

जलवायु परिवर्तनका स्थानीय असरहरूलाई न्यूनीकरण गरी संकटासन्न समुदाय तथा घरपरिवारको अनुकूलन क्षमता बृद्धि गर्न स्थानीय सरोकारवाला, सेवाप्रदायक र सेवाग्राहीहरूकोक प्रत्यक्ष सहभागितामा तयार पारी कार्यान्वयन गरिने योजनालाई स्थानीय अनुकूलन योजना (Local Adaptation Plan for Action, LAPA) भनिएको छ । यसमा विशेष गरी राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रमले पहिचान गरेका सङ्कटासन्न क्षेत्र तथा अनुकूलनका कार्यक्रमहरूलाई स्थानीय विकास योजनाहरूमा समाहित गर्ने उद्देश्य राखिएको छ । स्थानीय अनुकूलन योजना निर्माणका लागि नेपाल सरकारले नमूना परीक्षण समेत गरी वि.सं. २०६८ मा स्थानीय अनुकूलन योजना प्रारुप (LAPA Framework) अनुमोदन गरी यसको कार्यान्वयनमा ल्याएको छ ।

११. लैंगिक समानता (Gender Equality): महिला तथा पुरुषबीच सबै पक्ष र तहहरूमा समान अवसर र समान लाभ हासिल भएको अवस्था नै लैङ्गिक समानता हो ।

१२. लैङ्गिक समायोजन (Gender Integration) भन्नाले आयोजनाको निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका चरणहरूमा लैङ्गिक असमानता र भिन्नतालाई पहिचान गरि सम्बोधन गर्ने प्रक्रियालाई बुझाउँछ ।

१३. प्रजनन् भुमिका (Reproductive role)

यस कार्य अन्तर्गत दुई किसिमका घरायसी कामहरू पर्दछन् । (१) जैविक (जस्तैः बच्चा जन्माउन्) र (२) सामाजिक (जस्तैः बच्चाहरूको स्याहार गर्ने, भान्साको काम, बजार जानु, परिवारको स्वास्थ्यको हेरबीचार एवं अन्य घरायसी कार्यहरू गर्ने, जुन कार्यको आर्थिक मान्यता कम हुन्छ र आम्दानी पनि हुँदैन) । समाजिक भूमिका निर्वाहमा बढी श्रम र समय लाग्छ । महिला तथा बालिकाहरूले नै प्राय यस्ता काम गर्ने गर्दछन् ।

१४. सङ्कटासन्नता (Vulnerability)

जलवायु विषमता लगायत जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असरहरूको प्रतिकार गर्ने वा अनुकुलित हुन सक्ने क्षमताको अवस्थालाई सङ्कटासन्नता भनिन्छ । प्राकृतिक तथा मानवीय प्रणालीको संवेदनशिलता तथा न्यून अनुकूलन क्षमताले सङ्कटासन्नता बढाउँछ ।

१५. भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographic Information System, GIS)

साधारणतः पृथ्वीका निश्चित स्थानहरूको भौगोलक अवस्थिति सम्बन्धी सूचना प्रणालीलाई भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographic Information System, GIS) भनिन्छ । यो प्रणाली यसरी बनाइएको हुन्छ, जसबाट भौगोलिक तथ्याङ्क तथा सूचनालाई लिने (Capture), जम्मा गर्ने (Store), मिलाउने (Manipulate), विश्लेषण गर्ने (Analyze), व्यवस्थापन गर्ने (Manage) र प्रस्तुत गर्ने (Present) गरिन्छ ।

१६.संवेदनशीलता (Sensitivity)

जलवायु परिवर्तनको कारणले कुनै पनि जीव वा वनस्पतिको आन्तरिक प्रणालीले देखाउने सकारात्मक वा नकारात्मक प्रतिक्रिया, परिणाम वा अवस्थालाई संवेदनशीलता भनिन्छ ।

१७. अनुकूलन क्षमता (Adaptive Capacity)

जलवायु परिवर्तन वा अन्य वातावरणीय समस्याहरूको प्रतिकार गर्ने वा बदलिँदो परिस्थिति अनुसार आफू र आफ्नो प्रणालीलाई परिवर्तित गर्न सक्ने क्षमतालाई अनुकूलन क्षमता भनिन्छ । अनुकूलन क्षमता समुदायको आर्थिक स्रोतहरू, प्रविधिहरूमा पहुँच, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सूचनाहरूमा पहुँच, सूचनाहरूको उपयोग गर्न सक्ने क्षमता, संस्था र स्रोतको न्यायोचित वितरणसँग सम्बन्धित हुन्छ । अनुकूलन क्षमता विकाससँग पनि सम्बन्धित हुन्छ,, जस्तै, राष्ट्र वा समुदाय जति बढी विकसित हुन्छ अनुकूलन क्षमता पनि उत्तिनै बढी हुन्छ ।

१८. जोखिम (Risk)

विगत तथा वर्तमानका तथ्यहरूका आधारमा भविष्यमा देखिन सक्ने जलवायुको अवस्था तथा यसले प्राकृतिक, मानवीय, सामाजिक तथा भौतिक संरचनामा पार्न सक्ने नकारात्मक असरहरूको सम्भाव्यतालाई जोखिमको रुपमा लिइन्छ ।

१९. समावेशिता (Inclusiveness)

कुनै पनि कार्यक्रम, कार्ययोजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन एवं सो को निर्णय प्रक्रियामा सरोकारवाला व्यक्ति तथा समुदाय जस्तै महिला, दलित, विपन्न तथा सीमान्तकृत समुदायको सार्थक सहभागिताको निश्चितता गर्नु समावेशिता हो ।

सारांश

नेपाल जलवायु परिवर्तनका दृष्टिले अति संकटासन्न मुलुकहरू मध्येमा पर्ने भएकोले यसबाट बँच्नको लागि अनुकूलनका विभिन्न क्रियाकलापहरू सन्चालन मार्फत गरिब, बिपन्न, महिला लगायत किसानहरूको अनुकूलन क्षमता बढाउन आवश्यकता छ । यसका लागि राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रममा प्रस्ताव गरिएका अनुकूलनका उपायहरूलाई लक्षित क्षेत्र र समुदायहरूसम्म पुऱ्याई कार्यान्वयन गर्न सन् २०११ मा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (Local Adaptation Plan for Actions) तयारी सम्बन्धी खाका तयार भै सोहि अनुसार विभिन्न परियोजनाहरू नेपाल सरकारसंगको साझेदारी तथा समन्वयमा सञ्चालन भैरहेका छन् । प्रशासनिक सिमानालाई मात्र स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको कार्यक्षेत्र मान्दा माथिल्लो तथा तल्लो तटिय जलाधार क्षेत्रमा रहेका प्रशासनिक सिमाना भन्दा बाहिर रहेका क्षेत्रहरूमा देखिएका प्रकोपहरूको सम्बोधन गर्न कठिनाइ हुने भएकोले यस्ता पक्षहरूलाइ पहिचान गरि कार्ययोजना तयार गर्नको लागि पहाडि साना किसानका लागि अनुकुलन आयोजनाले उपजलाधार क्षेत्र दृष्टिकोणको अवधारणा अघि सारेको छ ।

त्यसैगरि विगतमा भएका प्रकोपहरूको अवस्था विश्लेषण गरि आगामी वर्षहरूमा हुन सक्ने प्रभावहरूको समेत आँकलन गरेर दिर्घकालिन योजना तर्जुमा गर्नको लागि सहभागितामुलक परिदृष्य विकासको अवधारणा समेतको प्रयोग यो अनुकुलन कार्ययोजना तयारीमा गरिएको छ । यसले गर्दा उप जलाधार क्षेत्रको अबधारणामा आधारित भएर माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटिय जलवायुजन्य असरलाई अनुकूलीत उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकास गर्न माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रका जलवायुजन्य असरहरूको अवस्था भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographic Information System-GIS) को सहायताले विश्लेषण गर्नुपर्ने आवश्यकताता औल्याएको छ । कर्णाली उप-जलाधार क्षेत्र अन्तर्गत पर्ने यो रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ (साविकको सिपखाना गाविसका १ र ५ वडा) मा जलवायुका प्रष्ट असरहरू देखिएका छन् । जसले गर्दा कृषि, खानेपानी, वन तथा पशु आदि क्षेत्रमा प्रतक्ष्य असर परेको कुरा भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट तयार गरिएका नक्शाहरू तथा स्थानीय स्तरमा भएका परामर्शहरूबाट समेत पुष्टी भएको छ ।

जलवायु परिर्वतनका कारणले यस वडाका गरिब, विपन्न, स्रोत साधनमा कम पहुँच भएका घरघुरीहरूको साथै महिला, वालवालिका र वृद्धहरू बढी प्रभावित भएका छन् । विभिन्न प्रकोपहरूको कारणले खाद्य उत्पादनमा कमी भई जिविकोपार्जनमा असर पारेको छ । त्यसकारण यहाँको बासिन्दाहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष (आइफाड) को आर्थिक सहयोगमा नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालयले यो वडा लगायत यस जिल्लाका विभिन्न स्थानीय निकायहरूका विभिन्न वडाहरूमा स्थानीय निकायसँगको सहकार्य तथा स्थानीय समुदायको सकृय सहभागितामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने कार्यक्रम रहेकोले सोही अन्तर्गत यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।

आगामी ३ वर्षका लागि तयार गरिएको यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा यस वडामा विद्यमान सामाजिक, मानवीय, आर्थिक, प्राकृतिक तथा सामुदायिक श्रोतहरू तथा जलवायु परिवर्तनबाट श्रृजित प्रतिकुल

प्रभावहरू/प्रकोपहरूको पहिचान तथा लेखाजोखा गर्दै यस वडा र यहाँका घरधुरीहरूको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मुल्यांकन गरिएको थियो । सोही मुल्यांकनको आधारमा उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना गर्दै प्रभावकारी अनुकूलन कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरि यो योजना तयार भएको छ जसको सारांश तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

शिर्षक	विवरण			
कार्ययोजनाले समेटेको क्षेत्र	रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ (साविक सिपखाना गाविसका १ र ५ नं. वडाहरु)			
चारकिल्ला	**पूर्व :** रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ३, **पश्चिम :** रास्कोट नगरपालिका वडा नं. १, **उत्तर :** रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ४ र सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका र **दक्षिण :** रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ३ र ६, सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका			
क्षेत्रफल	६.०९ वर्ग किलोमिटर (६०९ हेक्टर)			
जनसंख्या (फिल्ड सर्वेक्षण २०७५)	महिला	पुरुष	जम्मा	जम्मा घरधुरी
	९७६	१०८४	२०६०	३३३
जातजाती	ब्राम्हण/क्षेत्री/ठकुरी		दलित	जम्मा
घरधुरी	२२९		१०४	३३३
प्रतिशत	६८.७६		३१.२३	१००
प्रमुख पेशा / जीविकोपार्जनको आधार	यहाँका मानिसहरुको प्रमुख पेशा पराम्परागत कृषि हो भने केहि मानिसहरु सरकारी जागीर, व्यापार तथा बैदेशिक रोजगारीमा छन् ।			
जलवायुको अवस्था	समशितोष्ण			
जलवायु परिवर्तनको प्रभाव	• गर्मी दिन करिब ३.५ महिनाले बढेको र गर्मीको मात्रापनि बढेको, जाडो दिन १.५ महिनाले घटेको • मनसुनी वर्षाको अवधि २ महिनाले घटेको, हिउँदे वर्षा १.५ महिना घटेको • खडेरी, पहिरो तथा भूक्षयको मात्रा तथा बारम्बारता बढेको • कृषिबाली र पशु रोगको प्रकोप बढेको			
मुख्य जोखिम	खडेरी, कृषिरोग, पशुरोग, पहिरो, हावाहुरी, असिनापानी, भूक्षय, आगलागी र मिचाहा झार			
संकटासन्न वडा	अति उच्च		उच्च	
	५		१	
संकटासन्न घरधुरी संख्या प्रतिशत	अति उच्च	उच्च	मध्यम	न्यून
	१४३	१३०	४२	१८
	४२.९४	३९.०४	१२.६१	५.४१
योजनाको परिकल्पना	१. जैविक तथा दिगो भु व्यवस्थापन प्रविधिमा आधारित कृषि व्यवसाय प्रवर्धन भएको हुने २. वनको दीगो व्यवस्थापन भएको हुने ३. स्थानीय सडक तथा बाटोहरु तथा खाली क्षेत्रमा वृक्षारोपणबाट भुक्षय र पहिरोमा कमी भएको हुने ४. वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग तथा दाउराको किफायति उपयोगबाट वनको संरक्षण तथा मानव स्वास्थ्यमा सुधार भएको हुने ५. प्रभावकारी अनुकूलनका कार्यहरु सञ्चालन भै मानिसहरुको दैनिक जीविकोपार्जनको अवस्था सुदृढ हुने ६. निर्बाहमुखि खेती प्रणालीबाट क्रमशः व्यवसायिक कृषि तथा स्थानीय स्तरमा स्वरोजगारीको संख्या बढि आम्दानीका श्रोत तथा आय बढेको हुने ७. मुहान संरक्षण, सिंचाइ कुलो आदिको माध्यमबाट सिंचाई तथा खानेपानीको सुबिधा भएको हुने			

शिर्षक	विवरण
कार्ययोजनाको प्राथमिकता परेका अनुकूलनका कार्यहरु	• सिंचाई कुलो निर्माण तथा मर्मत • सिंचाई पोखरी निर्माण • पानीका मुहान संरक्षण • वृक्षारोपण, तारजाली निर्माण • गोठ सुधार तथा यस सम्बन्धी तालिम • अग्नि रेखा निर्माण, वनको दीगो व्यवस्थापन • गह्रा सुधार

आगामी तीन वर्षको लागि तयार गरिएको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको संक्षिप्त रुप

वडा	योजनाको क्षेत्रहरू	रकम (रु. हजारमा)			
		पहिलो वर्ष	दोश्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	जम्मा रु
१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	७५००	७८००	४४५०	१९७५०
	जलस्रोत तथा उर्जा	१००५	९०५	९०५	२८१५
	जनस्वास्थ्य	३५	२४५	१०५	३८५
	भौतिक पूर्वाधार	१०००	१०००	५००	२५००
	वन तथा जैविक विविधता	०	१४०	१६०	३००
	जलवायु परिर्वतन प्रकोप न्युनिकरणको लागी	७५०	७५०	६७५	२१७५
	जम्मा	**१०२९०**	**१०८४०**	**६७९५**	**२७९२५**
५	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	१५९७५	१६५७५	१५९७५	४८५२५
	जलस्रोत तथा उर्जा	१०५५	१०५५	१३०५	३४१५
	जनस्वास्थ्य	१७५	१७५	१७५	५२५
	भौतिक पूर्वाधार	१०००	१०००	५००	२५००
	वन तथा जैविक विविधता	०	१२०	८०	२००
	जलवायु परिर्वतन प्रकोप न्युनिकरणको लागी	७५०	७५०	७५०	२२५०
	जम्मा	**१८९५५**	**१९६७५**	**१८७८५**	**५७४१५**
वडा स्तरीय	जलवायु परिर्वतन प्रकोप न्युनिकरणको लागी	१००	४००	१००	६००
	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	४५०	४००	३५०	१२००
	क्षमता अभिवृद्धि	३९०	३२५	३२५	१०४०
	जम्मा	**९४०**	**११२५**	**७७५**	**२८४०**
	योजना अनुगमन, मूल्यांकन,तथा समीक्षा	१६५	१६५	२४५	५७५
	कूल जम्मा	**३०३५०**	**३१८०५**	**२६६००**	**८८७५५**

योजना कार्यान्वयन गर्ने दौरानमा बाह्य संस्थाहरुबाट प्राविधिक सहयोगको आवश्यकता पर्ने भएकोले स्थानीय मानिसहरुको क्षमता विश्लेषण गरिनुको साथै सेवा प्रदायक संस्थाहरुको पहिचान तथा उनीहरुले प्रदान गर्ने सेवाको विश्लेषण गरिएको छ । यसले कुन योजनाको कार्यान्वयन गर्दा कुन संस्थाको सहयोग आवश्यकता हुन्छ र कसरी लिन सकिन्छ भन्ने पुर्वतयारी गर्न सहज गराउने विश्वास गरिएको छ । यो कार्ययोजना कार्यन्वयनको

लागि कुल ८,८७,५५,००० (अक्षेरुपी आठ करोड सतासी लाख पचपन्न हजार) का योजनाहरु तयार गरिएको छ । यस मध्ये रु ५,७५,०००/ (अक्षेरुपी पाँच लाख पचहत्तर हजार मात्र) कार्यक्रमको दौरान योजना अनुसारको उपलब्धिहरु भए नभएको थाहा पाउन तथा केहि कमजोरी भए भविष्यमा सुधार गर्नको लागि विभिन्न चरणमा अनुगमन तथा मुल्यांकन कार्यक्रमहरुको लागि बजेट प्रस्ताव गरिएका छन् ।

परिच्छेद १ : स्थानीय अनुकूलन योजनाको औचित्य तथा मान्यता

१.१ औचित्य तथा मान्यता

जलवायु परिवर्तन यो शताब्दीको विश्वकै चासो र सरोकारको मुद्दाको रुपमा स्थापित भइसकेको छ । यसले सबै प्रकारका सभ्यता, मानवीय, भौतिक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक विकासमा अवरोध पुर्याउनुका साथै स्थापित विकासका पूर्वाधार तथा मान्यताहरूमाथि पनि चुनौतीहरू थपेको छ । यसै स्थितिलाई मनन गरी जलवायु परिवर्तनसँग जुध्न विश्वसमुदाय एकाकार भई अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका प्रयासहरू सुरु गरिएका छन् । नेपालले पनि विगत एक दशकदेखि जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका क्षेत्रमा विभिन्न पहलकदमीहरू सुरु गरी जलवायु परिवर्तन संकटासन्न समुदाय तथा घरधुरीहरूको अनुकूलन क्षमता बृद्धि गर्न मुलुकको विभिन्न भागमा विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा ल्याएको छ ।

नेपाल जलवायु परिवर्तनका दृष्टिले अति संकटासन्न मुलुकहरू मध्येमा पर्दछ । यहाँको गरिबी, सामाजिक एवं आर्थिक ढाँचा, भौगोलिक अवस्थिति आदिका कारणले जलवायु परिवर्तनका असर र प्रभावहरू प्रत्यक्ष महसुस हुने गरी देखिएका छन् । यसै सन्दर्भमा संगठित र योजनाबद्ध रुपमा जलवायु संकटासन्नतालाई सम्बोधन गर्न संयुक्त राष्ट्रसंघीय जलवायु परिवर्तन प्रारुप महासन्धिको प्रावधान अनुसार नेपालले सन २०१० मा आफ्नो “राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (National Adaptation Programme of Action)” तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रममा प्रस्ताव गरिएका अनुकूलनका उपायहरूलाई लक्षित क्षेत्र र समुदायहरूसम्म पुऱ्याई कार्यान्वयन गर्न, सन् २०११ मा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (Local Adaptation Plans for Action) तयारी सम्बन्धी खाका तयार गरी सोही अनुसार स्थानीय निकायसंगको सहकार्य तथा स्थानीय समुदायको सकृय सहभागितामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन हुन थालेका छन् ।

यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाले यस वडामा जलवायु परिवर्तनवाट सङ्कटासन्न अवस्थामा रहेका टोल, वस्ती तथा समुदाय र तिनका अनुकूलन अभ्यास तथा जल्दाबल्दा समस्याहरूलाई पहिचान गरी स्थानीय समुदायले आवश्यक निर्णय गर्न सहज हुने गरी अनुकूलन कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गर्न सहजीकरण गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । यस अनुकूलन कार्ययोजनाले जलवायु परिवर्तनको असरबाट प्रभावित विपन्न समुदाय, महिला, दलित तथा भौगोलिक विकटतामा रहेका समुदायहरूले सामना गर्नु परेका मुद्दाहरूको पहिचान तथा अनुकूलनका सम्भावित अवसरहरूको पहिचान गर्ने छ । यो कार्ययोजना नेपाल जलवायु परिवर्तन नीति २०६७ तथा राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम, स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना र अन्य वैज्ञानिक तथ्य तथा अध्ययनले गरेको मार्गनिर्देशन अनुसार तयार गरिएको छ । यस कार्ययोजनामा स्थानीय समुदायले आफ्ना आवश्यकताको सम्बोधन गर्नको लागि आफैले निर्णय गर्न सक्ने सहज उपायको पहिचान, विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण गरिएको छ ।

जलवायु परिर्वतनका कारणले सबै तह र तप्काका मानिसहरूलाई असर गरेपनि यस वडाका गरिब, विपन्न, स्रोतसाधनमा कम पहुँच भएका घरघुरीहरूको साथै महिला, बालबालिका र बृद्धहरू बढी प्रभावित भएका छन् । यस वडामा खडेरी, मानव रोग, पशुरोग, कृषिरोग, पहिरो, असिनापानी, भू-क्षय, आगलागी र मिचाहाभ्कार गरी

जम्मा ९ वटा प्रकोपहरू तिनीहरूको असर र प्रभावका आधारमा प्राथमिकताको क्रममा पहिचान गरिएका थिए । जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित प्रकोपहरूले गर्दा खाद्यान्न उत्पादन, वन जंगल, पानीका श्रोतहरू तथा मावन स्वास्थ्यमा समेत असरहरू देखिएको छ । त्यसकारण यहाँको बासिन्दाहरूको अनुकूलन क्षमता अभिबृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउने विश्वास गर्दै यस वडा (साविक सिपखाना गाविसका १ र ५ वडा) का निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरू, सरोकारवाला, राजनीतिक दलहरू, वन उपभोक्ता समूह, महिला, दलित, शिक्षक र अन्य सरोकारवाला निकायको उपस्थितिमा २०७५/०७/११ देखि २०७५/०७/१६ गते सम्म सञ्चालित जलवायु परिर्वतन अभिमुखिकरण एवं स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गोष्ठीबाट यो कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको हो । यस योजनालाई यस वडा तथा रास्कोट नगरपालिकाको विषयगत योजना बनाई नियमित योजना तर्जुमा प्रक्रिया मार्फत नगरपालिका तथा जि.स.स लगायत राष्ट्रिय योजनामा समेत समावेश गर्न पहल गरिनेछ ।

जलवायुजन्य प्रकोप बढ्दै गएको महशुस गरेका यस वडाका बासिन्दाले यस योजनाको कार्यन्वयनको क्रममा ३ वर्षे योजना निर्माण गरी जलवायुजन्य जोखिमको असर र प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्न यहाँका सबै वर्ग (खास गरी बढि जोखिममा रहेको समुदायहरू) को सहभागितामा अनुकूलन क्षमता बृद्धि हुने गरी योजना तयार गरिएको छ । यो योजना कार्यान्वयनको प्रत्येक चरणमा कार्यान्वयनको प्रभावकारिता बढाउनको लागि लैङ्गिक संवेदनशिलता तथा विपन्नहरूको सहभागितालाई सुनिश्चित गरी यो स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ । यो योजना कार्यान्वयनको प्रत्येक चरणमा कार्यान्वयनको प्रभावकारिता बढाउनको लागि लैङ्गिक संवेदनशीलता तथा विपन्नहरूको सहभागितालाई सुनिश्चित गरी यो स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ ।

१.२ सुदृढ स्थानीय अनुकूलन योजनाको अवधारणा/ मान्यता

जलवायु परिवर्तनका कारण नेपालका खासगरी पहाडी तथा उच्च पहाडी जिल्लाहरूका साना किसानहरूलाई पर्ने असर तथा प्रभावहरू क्रमशः बढिरहेको अवस्था छ । भौगोलिक सूचनाहरूको विश्लेषण तथा यहाँका स्थानीय समुदायहरूसँग प्रत्यक्ष छलफल गर्दा पनि जलवायुका असरहरू प्रष्ट रुपमा महसुस भएका छन् । यस परिवेशमा यहाँको जलवायु परिवर्तनका संकटासन्नता पहिचान गर्ने, संवेदनशीलता विश्लेषण गर्ने र प्रकोपहरूको क्षेत्र तथा प्रभावित समुदाय पहिचान गरी ती पक्षहरूलाई संबोधन गर्ने गरी अनुकूलन योजना तयार गर्ने मान्यता अनुरुप यो कार्ययोजना तयार भएको छ । जलवायु परिवर्तनका यस्ता असर तथा प्रभावहरू कुनै प्रशासनिक सीमामा सीमित नहुने र माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रसँग प्रत्येक्ष्य सम्बन्ध रहनेहुँदा पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले प्रशासनिक सीमामा मात्र सीमित नरही माथिल्लोतटीय तथा तल्लोतटीय जलवायुजन्य असर न्यूनीकरण गर्दे अनुकूलनका प्रभावकारी उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकास गर्न माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रका जलवायुजन्य असरहरूको अवस्था विश्लेषण गर्नुपर्ने आवश्यकता औंल्याएको छ । त्यसैले वर्तमान तथा भविष्यमा आउन सक्ने जलवायुजन्य प्रकोप र यसबाट सामाजिक तथा आर्थिक पक्ष र विकासका कार्यक्रममा पर्न सक्ने चुनौतीलाई सहभागितात्मक परिदृश्य विकासको माध्यमबाट प्रभावकारी अनुकूलन उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकासमा सुनिश्चता ल्याउन जरुरी हुन्छ । यी पक्षहरूलाई सम्बोधन गर्न पहाडी

साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित उपजलाधार क्षेत्रीय अवस्था विश्लेषण र सहभागितात्मक परिदृश्य विकास विधिलाई स्थानीयस्तरमा अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा एकीकृत गरी अनुकूलन कार्ययोजनालाई सुदृढीकरण (Enhanced) गर्ने उद्देश्य लिएकोले यो अनुकूलन योजना तयारी गर्दा यी पक्षहरूलाई विश्लेषण गरी स्थानीयस्तरका महिला, बालबालिका तथा उपेक्षित वर्गहरूको जीवनस्तरमा जलवायुजन्य प्रकोपसँग सामना गर्न अनूकूलित तथा समानुकूलित हुन सघाउ पुऱ्याउने प्रकारका योजनाहरू तयार गरिएको छ ।

परिच्छेद २ :परिचय

२.१ कर्णाली उप-जलाधार क्षेत्रको संक्षिप्त परिचय

यो उपजलाधार क्षेत्र कालिकोट जिल्लाको उत्तर पश्चिमी भागमा रहेको छ । यस जिल्लामा रहेका क्षेत्रहरु मध्ये यो उपजलाधार क्षेत्रमा प्रचुर मात्रामा जैविक विविधता तथा वनस्पतीहरु पाइन्छ । यहाँको धेरै जसो भाग भिरालो छ । यहाँ २८ डिग्रि देखि ६० डिग्रिसम्मको भिरालोपना रहेको छ । जसको मतलव यहाँको धेरैजसो भाग जडिबुटी खेती, बन तथा वनस्पतिहरुको लागि उपयुक्त रहेको छ भने केहि भागमा गह्र सुधार गरेर खेती गर्न पनि सकिन्छ । यहाँको कुल क्षेत्रफलमध्ये करिब १.४२ प्रतिशत भाग उष्ण, २१ प्रतिशत सम शितोष्ण, ३७.६७ प्रतिशत अल्पाइन तथा बाँकी करिब ४० प्रतिशत भुभाग शितोष्ण वर्गमा पर्दछ । २०७३ मा भएको स्थानीय तहको पुर्नसंरचना अनुसार यो उपजलाधार क्षेत्रमा नरहरीनाथ गाउँपालिका, रास्कोट नगरपालिका तथा पलाता र पचालझरना गाउँपालिकाका १७ वटा वडाहरु रहेका छन् । यहाँ पचालझरना गाउँपालिकाका वडा नं १, २, ३ तथा ९ र पलाता गाउँपालिकाका वडा नं ६, ७, ८ तथा ९ रहेका छन् । त्यसैगरि रास्कोट नगरपालिकाका २, ३, ६, ७, ८ तथा ९ र नगहरीनाथ गाउँपालिकाका ३, ६ तथा ७ नम्बर वडाहरु रहेका छन् ।

२.१.१ भू उपयोगिता तथा यसको परिवर्तन

भु उपयोगिताको पक्षबाट विश्लेषण गर्दा समग्रमा वन क्षेत्र सबैभन्दा बढि रहेको छ, जसले हाल ६० प्रतिशत भन्दा वढि भु भाग ओगटेको छ । त्यसै गरि कृषि जमिन २३ प्रतिशत, घाँसे मैदान ८ प्रतिशत, झाडि तथा बुटयान क्षेत्रले ५ प्रतिशत भु भाग ओगटेको देखिन्छ । यहाँ केहि पर्ति जग्गा तथा खोलानालाले बाँकि क्षेत्र ओगटेको छ । तालिका १ मा यहाँको भू उपयोगिताको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रको भू उपयोगिताको विवरण

क्रसं	भूउपयोगका प्रकार	१९९०	२०१०	२०१६	परिवर्तन (१९९० देखि २०१० सम्म	परिवर्तन (२०१० देखि २०१६ सम्म	परिवर्तन (१९९० देखि २०१६ सम्म
१	खेती गरिएको क्षेत्र	७२.९८	६५.७६	८८.५३	(७२२)	२२.७७	१५.५५
२	खाली पर्ति जमिन	०.६६	३.४२	६.०९	२.७६	२.६७	५.४३
३	वन क्षेत्र	२६७.३१	२५९.१५	२३४.९६	(८.१६)	(२४.१९)	(३२.३५)
४	घाँसे मैदान	३३.७९	४१.९	३२.७४	८.११	(९.१६)	(१.०५)
५	बुट्यान क्षेत्र	१०.७१	१४.०३	१९.४७	३.३२	५.४४	८.७६
६	नदिनाला	०.९६	०.८७	०.७६	(०.०९)	(०.११)	(०.२)
७	हिँउले ढाकेको क्षेत्र	०	१.२९	१.९१	१.२९	०.६२	१.९१
	जम्मा	**३८६.४१**	**३८६.४२**	**३८४.४६**	**०.०१**	**(१.९६)**	**(१.९५**

विगत २६ वर्षमा उपलब्ध भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त नक्शाहरुको विश्लेषण गर्दा वन, खेतीयोग्य जमिन, घाँसे मैदान तथा बुट्यान क्षेत्र प्रमुख भूउपयोगका रुपमा रहेको देखिएको छ । यद्यपि वन क्षेत्रको क्षेत्रफल क्रमशः घटिरहेको देखिन्छ । यहाँ सन १९९० मा ६९ प्रतिशत भूभागमा वन क्षेत्र रहेकोमा विगत २६ वर्षको अन्तरालमा घटेर ६० प्रतिशत कायम भएको छ । सन १९९० मा करिब १९ प्रतिशत क्षेत्र ओगटेको कृषि क्षेत्र हाल २३ प्रतिशतमा बिस्तार भएको छ । यसको अर्थ खाद्यान्न अभावले गर्दा कृषि क्षेत्रको विस्तार गर्दा वन क्षेत्र संकुचित

भएको देखिएको छ । बुट्यान क्षेत्र पनि क्रमशः बढेको देखिएको छ जुन वन विनास भै बुट्यानमा परिणत भएको देखिन्छ । यो अवस्थाको विश्लेषण गर्दा वन क्षेत्रको संरक्षण तथा विस्तारका क्रियाकलापहरु गर्नुपर्ने आवस्यकता देखिएको छ ।

२.१.२ पानीका श्रोतहरुको अवस्था

यो उपजलाधार क्षेत्र पानीको श्रोतका हिसाबले मजबुत रहेको छ । यहाँ कर्णाली नदि समेत साना ठुला गरि जम्मा २९ वटा नदि तथा खोलाहरु रहेका छन् जसको कुल लम्बाइ २०० किमी भन्दा बढि रहेको छ । यहाँ भएका पानीका प्रमुख श्रोतहरुमध्ये झपेखोला तथा सिलाजु खोला पलाता गाउँपालिका हुँदै बग्दछन् भने विरे गाड, फाला गाड, लाफा गाड तथा घट्टे गाड पचालझरना गाउँपालिका हुँदै कर्णाली नदिमा मिसिन्छन । त्यसैगरि गरुल गाड रास्कोट नगरपालिका तथा घट्टे गाड तथा रह गाड नरहरिनाथ गाउँपालिका हुँदै कर्णाली नदिमा मिसिन्छन । यद्यपि सिंचाइको लागि उचित व्यवस्था गर्न नसक्दा पानी खेर गैरहेको छ भने खेतीपातीमा सिंचाइको लागि अझैसम्म पनि असुविधा भैरहेको देखिन्छ । यहाँ भएका पानीका श्रोतहरुको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा रहेका पानीका श्रोतहरुको विवरण

क्रम संख्या	नदि तथा खोलाको नाम	ठेगाना	लम्बाई (किमी)
१।	अउला गाड	पलाता ६	१.४३
२।	बगाने खोला	रास्कोट ७	१.९९
३।	बिरे गाड	रास्कोट ८	२.७४
४।	चुर्मी खोला	रास्कोट २	५.४३
५।	दोगडा खोला	नरहरिनाथ ३	१.९०
६।	दोरी खोला	पलाता ७	०.६१
७।	गहाइछाडा खोला	नरहरिनाथ ६	२.९६
८।	गरुल गाड	पचालझरना ९	०.६७
९।	घट्टेखोला	नरहरिनाथ ३	१.४५
१०।	जफेखोला	पलाता ६	१.४२
११।	कर्णाली नदि	पचालझरना १ देखि रास्कोट २ सम्म	२०.००
१२।	लाडेखोला	रास्कोट २ देखि ६ सम्म	८.००
१३।	लाम्तीगाड	नरहरिनाथ ७	१.८२
१४।	लाफा गाड	पचालझरना ३	१७.३९
१५।	माझगाड	पलाता ६	२.८८
१६।	नव घट्टेखोला	नरहरिनाथ ७	९.६८
१७।	फगोटी खोला	पलाता ६, ७	१३.४९
१८।	फाला गाड	पलाता ७ देखि ९	१८.७९
१९।	फु गाड	पचालझरना २, ९ तथा रास्कोट ९	१४.४०
२०।	रह गाड	पचालझरना ३, ६ तथा नरहरिनाथ ७	६.२२
२१।	रानीघाट खोला	पलाता ६	६.००
२२।	सैन्ये खोला	नरहरिनाथ ३	३.३४
२३।	राताभिर खोला	पलाता ६	३.८२
२४।	रेगिल खोला	पचालझरना १	०.९४

क्रम संख्या	नदि तथा खोलाको नाम	ठेगाना	लम्बाई (किमी)
२५।	सार्ननिदो गाड	पचालझरना १, रास्कोट २, ६	३.९४
२६।	सिलाजु खोला	पलाता ६	६.३७
२७।	तिप्गाड खोला	पलाता ७ तथा ९	८.९६
२८।	तुसार खोला	रास्कोट २	२.०२
२९।	उखडी खोला	पलाटा ६	०.१०

यहाँका प्रमुख प्रकोपहरु को अवस्थाको बारेमा संक्षिप्त जानकारी तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.१.३ पहिरोको जोखिम

यस जलाधार क्षेत्रको भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट लिइएको नक्शाको विश्लेषण गर्दा समग्र पहिरोको अवस्था न्यून स्तरको देखिन्छ । भूक्षयको संकटास्न्नता बढाउने कारणहरु भुक्षय, नदिबाट दुरी, भिरालोपन, मोहडा तथा भौगर्भिक अवस्थाहरु हुन् । यस अनुसार यो उपजलाधार क्षेत्रको पहिरोको संकटासन्नता नक्शाकंन गर्दा ५.२४ प्रतिशत क्षेत्रमा पहिरोको जोखिम अति कम तथा करिब ७६ प्रतिशत क्षेत्र कम जोखिममा रहेको देखिएको छ । यहाँको करिब ५ प्रतिशत भुभाग मात्र पहिरोको उच्च जोखिममा रहेको देखिन्छ । यस उप जलाधार क्षेत्रमा पर्ने स्थानीय तहहरुमध्ये पलाताको करिब १० वर्ग किमी मा पहिरोको बढि जोखिम रहेको छ भने पचालझरनामा करिब ४ वर्ग किमी, रास्कोट नगरपालिकामा करिब ३ वर्ग किमी क्षेत्र उच्च जोखिममा रहेको छ भने यस उपजलाधार क्षेत्रमध्ये नरहरीनाथमा सबै भन्दा कम करिब १.५ वर्ग किमी क्षेत्र रहेको छ । यस उपजलाधार क्षेत्रमा भएको पहिरोको जोखिमको संक्षिप्त विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

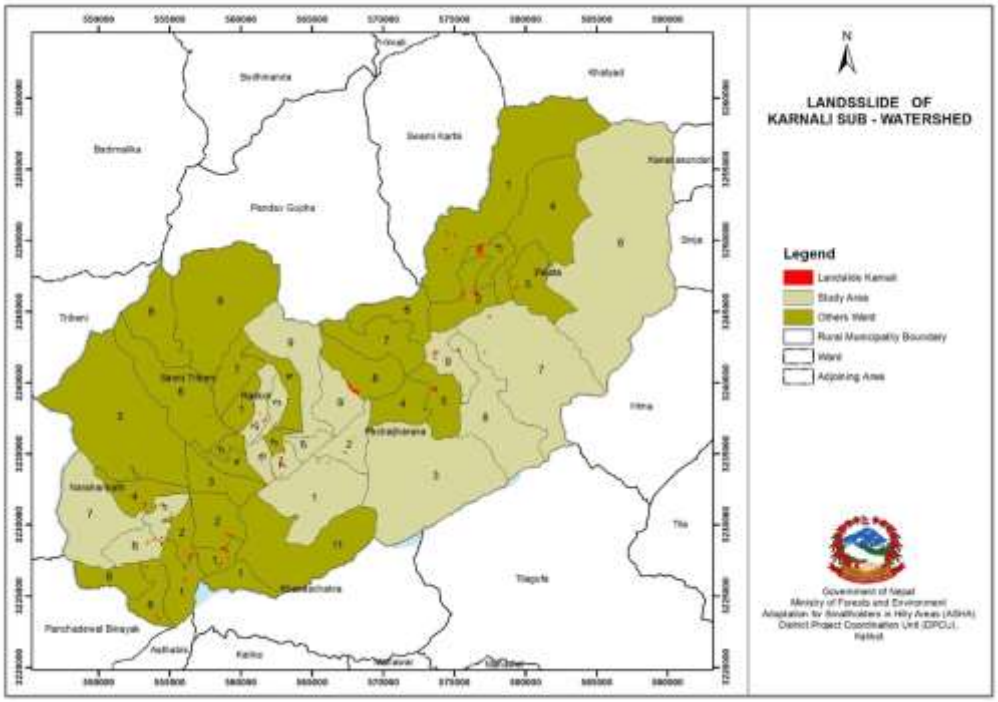

नक्शा १ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा भएका पहिरोहरुको विवरण

तालिका ३ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा रहेको पहिरोको जोखिमको विवरण

स्थानीय तह	उच्च जोखिम	मध्यम जोखिम	न्यून जोखिम
नरहरिनाथ	१.४६	२८.७६	७.३३
पचालझरना	३.७८	७६.०५	१५.३९
पलाता	९.५३	१५४.७४	२३.६८
रास्कोट	२.८२	३१.१९	७.९८
जम्मा	१७.५९	२९०.७४	५४.३८

स्रोतः ASHA २०१९

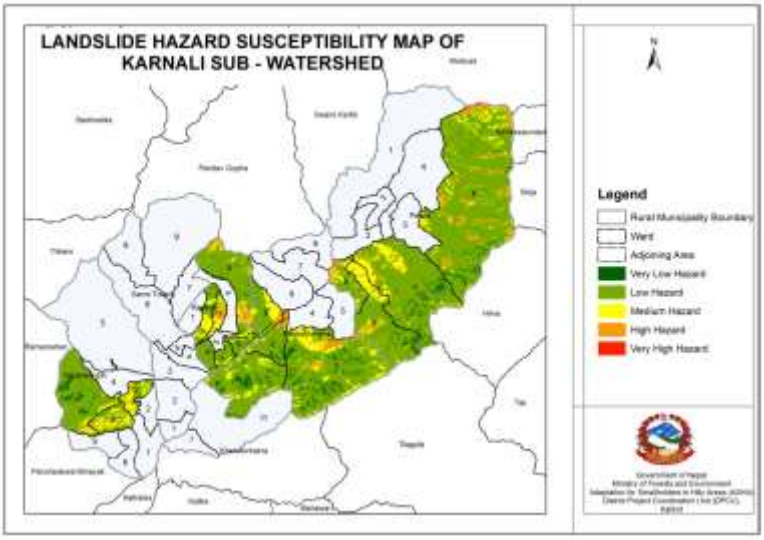

नक्सा २ : कर्णाली उपाजलाधार क्षेत्रमा पहिरोको जोखिम अवस्था

यस उपजलाधार क्षेत्रमा भएका चार वटा स्थानीय तहका १७ वटा वडाहरुको विश्लेषण गर्दा यहाँका सबै वडाहरुमा पहिरोहरु रहेको देखिएको छ । रास्कोट नगरपालिकामा पहिरोको सबै भन्दा ठुलो असर देखिएको छ । यहाँ भएका पहिरोहरुको कुल क्षेत्रफल करिब १३ हेक्टर रहेको छ भने पचालझरनामा दोश्रो ठुलो असर देखिएको छ । यहाँ बिभिन्न ठाँउहरुमा गरेर करिब १० हेक्टर क्षेत्रमा पहिरोको असर रहेको छ भने सबैभन्दा कम नरहरिनाथ गाउँपालिकामा करिब ५ हेक्टर क्षेत्रमा पहिरोको असर देखिएको छ । यस उपजलाधार क्षेत्रमा भएका पहिरोहरुको विवरण तलको तालिका.....मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ४ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा भएका पहिरोहरुको विवरण

स्थानीय तह	पहिरो भएका वडाहरु	पहिरोको लम्बाई	क्षेत्रफल (हेक्टर)
		□□□□	□□□□
	३	१.२३	२.००
नरहरिनाथ	६	१.८८	३.००
		४.०८	**८.००**
	१	०.८२	२.००
	२	०.९३	१.००
पचालझरना	९	२.३३	५.००
		३.९२	**१०.००**
पलाता	७	०.४५	२.५०

स्थानीय तह	पहिरो भएका वडाहरु	पहिरोको लम्बाई	क्षेत्रफल (हेक्टर)
	८	१.१९	३.५०
	९	२.२७	४.००
		७.७८	**१३.००**
	२	२.१४	४.००
	३	०.६६	१.००
	६	१.५९	२.००
रास्कोट	७	३.३८	६.००
जम्मा		**१८.९२**	**३५.००**

२.१.४ भूउपयोग समायोजनको अवस्था

यस उपजलाधार क्षेत्रमा करिब ५७ प्रतिशत भूभाग भूउपयोगको चौथो वर्गमा पर्दछ । यसको अर्थ यो भागमा सिमीत रुपमा गह्र सुधार गरेर सुख्खा बालीहरु मात्र खेतीपाती गर्न सकिन्छ । यस प्रकारको जमिन वन क्षेत्र, जडिबुटी खेती तथा चरिचरणको लागि उपयुक्त हुन्छ । त्यस्तै यहाँको करिब ४१ प्रतिशत जमिन भूउपयोगको तेश्रो तहमा पर्दछ जसमा उपयुक्त रुपमा गह्र सुधार गरेर खेतीपाती गर्न सकिन्छ । यस उपजलाधार क्षेत्रमा भूक्षय हुनको प्रमुख कारक तत्व भनेको भिरालो जमिनमा खेती गर्ने प्रचलन पनि देखिएको छ । खास गरि ३० डिग्री भन्दा बढि भिरालो जमिनमा खेति गर्ने प्रचलनले गर्दा यस्तो समस्याहरु देखिन्छन् । ३० डिग्री भन्दा बढि भिरालोमा खासगरि खनजोत गर्नु नपर्ने बाली जस्तैः फलफुल तथा रुख प्रजाती लगाउदा उपयुक्त हुने भएतापनि जनसंख्याको बृद्धिसंगै यस्तो जमिनमा पनि खेती गर्ने चलन छ । यदि खेती गर्नु परेपनि गह्रा सुधार गरेर मात्र गर्नुपर्ने, सकेसम्म कम जोतखन गर्नु पर्ने पक्षलाई धेरै ध्यान दिन सकेको पाइदैन जसका कारण हरेक वर्ष माथिल्लो तहमा रहेको मलिलो माटो बगेर जाने गर्दछ । पछिल्ला वर्षहरुमा भिरालो जमिनमा पनि खेतीपाती गर्ने प्रचलन बढेकोले भूक्षय तथा पहिरोको प्रकोप केहि बढेको देखिन्छ । यहाँ भएको भूउपयोग समायोजनको अवस्था तलको नक्शामा प्रश्तुत गरिएको छ ।

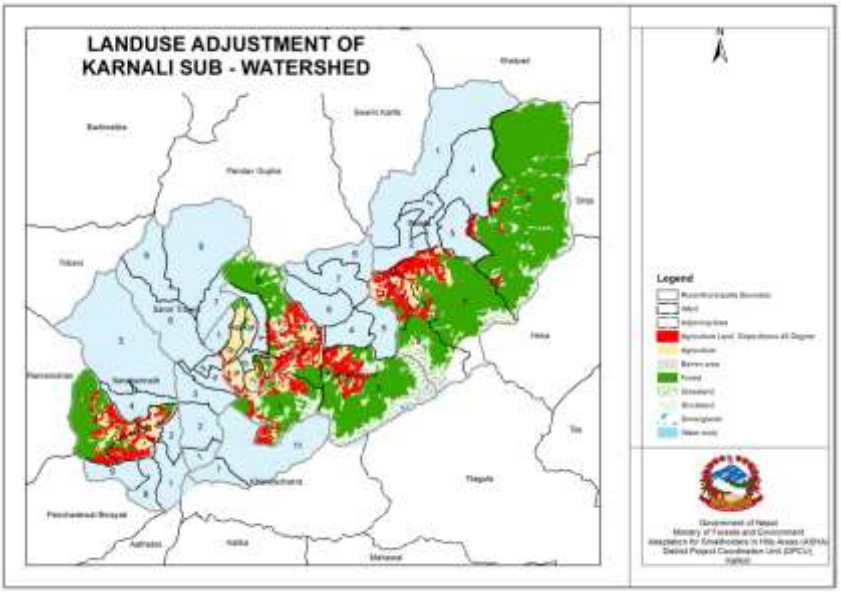

नक्सा ३ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रको भूउपयोग समायोजनको अवस्था

भू उपयोग वर्गिकरण (Land capability classification) भनेको कुनै पनि जमिनको योग्यता तथा उपयोगको सिमा मुल्याङ्कन गर्ने विश्वव्यापि तरिका हो । यसमा कुनै पनि जमिनमा दिगो रुपमा उत्पादकत्व ह्रास नआउने गरि त्यस जमिनलाई गर्न सकिने उपयोग जस्तैः कृषि, चरिचरण, वन जंगल तथा जडिबुटी, वन्यजन्तुको आधारमा आठ प्रकारमा विभाजन गरिएको छ । यस विभाजन प्रणालीले कुनै पनि प्रकारको जमिनमा अधिकतम रुपमा गर्न सकिने उपयोगिता निर्धारण गर्दछ ।

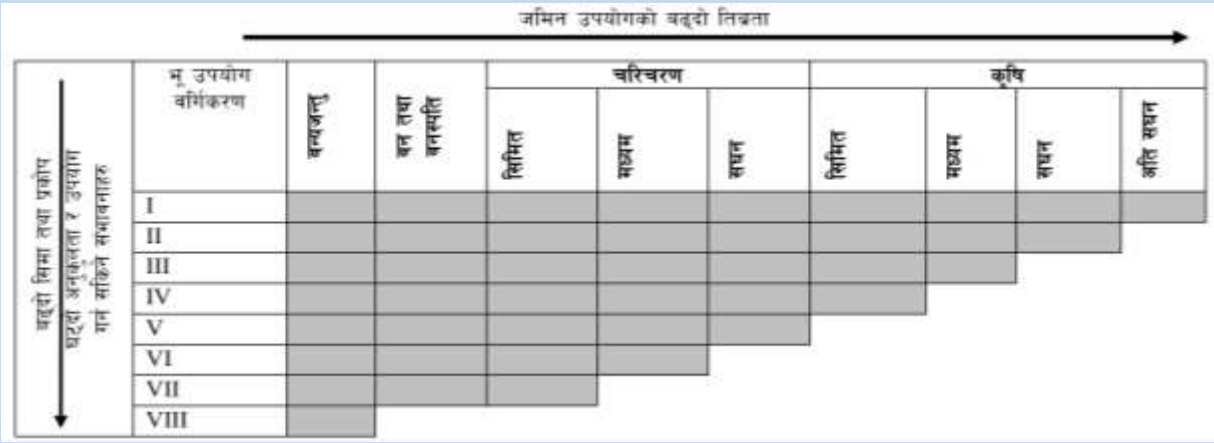

छाँयाका पारेको भागले उक्त क्षेत्रहरु कुन प्रयोजनका लागि उपयुक्त छन् भन्ने बुझिन्छ ।

चित्र १ : भूउपयोग वर्गिकरण

२.१.५ वन डढलो

कालिकोट जिल्ला नेपालमै आगलागिको सबैभन्दा कम जोखिम भएको जिल्लाको रुपमा रहेकोले आगलागिको ठुलो समस्या भएको देखिदैन । यद्यपि पछिल्ला वर्षहरुमा यस उपजलाधार क्षेत्रमा जलवायूका प्रकोपहरु मध्ये वन डढेलो पनि एक प्रकोपको देखिएको छ । यस उपजलाधार क्षेत्रमा पर्ने करिब ५७ प्रतिशत जमिन भू उपयोग वर्गिकरण अनुसार चौथो वर्गमा पर्ने देखिन्छ (ASHA, Kalikot, २०१९) जुन खेतीको लागि भन्दा वनको रुपमा रहन उपयुक्त देखिन्छ । त्यसैगरि बाँकी ४१ प्रतिशत जमिनमा मात्र गह्रा सुधार गरि खेति गर्न सकिन्छ । यस्ता भिरालो जमिनहरुमा गह्र सुधार नगरिकन खोरिया फडानी तथा अन्य प्रकारका खेतीहरु गर्दा त्यहाँ भएका सुख्खा वन पैदावारहरुमा आगो लगाउने हुँनाले आगलागिको सम्भावना बढि देखिन्छ । अझ भिरालो जमिनमा आगो छिटो फैलिने हुनाले पनि आगलागि बढि हुने सम्भावना देखिन्छ

नक्सा ४ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा भएका आगलागिका स्थानहरु

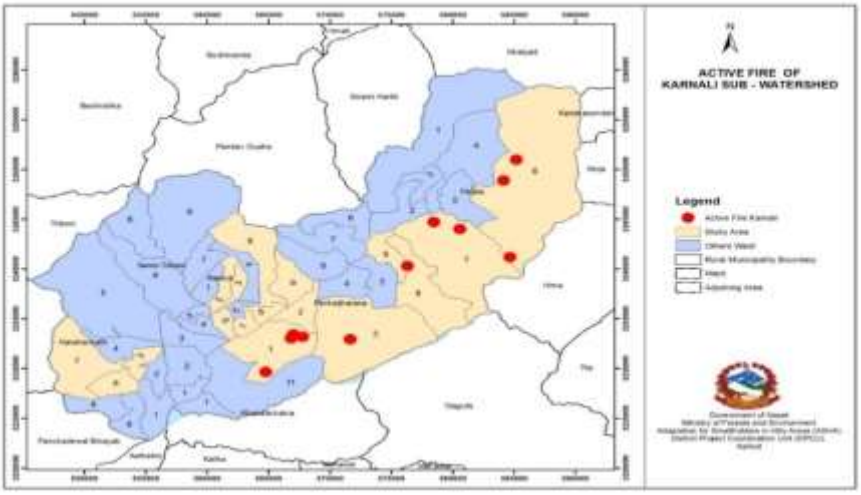

यस उपजलाधार क्षेत्रमा रहेका स्थानीय तहहरुमध्ये पचालझरना गाउँपालिकामा आगलागिको सबै भन्दा बढि प्रकोप रहेको देखिन्छ । केहि महिना अगाडि यसै उपजलाधार क्षेत्रमा पर्ने पलाता गाउँपालिकाको एउटा बस्तीमा आगलागि भएर ठुलो क्षति भएको छ । यस भएका प्रमुख आगलागिका क्षेत्रहरुको विवरण तलको नक्शामा प्रस्तुत गरिएको छ

तालिका ५ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा रहेका आगलागिको विवरण

स्थानीय तह	वडा नं	आगलागिको संख्या
पचालझरना	१	४
	३	१
पलाता	६	३
	७	२
	९	१
जम्मा		११

२.२ राष्कोट नगरपालिका

२०७३ सालमा भएको स्थानीय निकायहरूको पुनर्संरचना अनुसार साविकका सिपखाना, स्युना र फुकोट गाविसका सबै वडा समेटेर यो रास्कोट नगरपालिका वनेको छ । यस नगरपालिकामा हाल ९ वटा वडाहरू रहेका छन् । यी ९ वटा वडाहरूको विवरण तलको तालिका वमोजिम रहेको छ ।

तालिका ५ : रास्कोट नगरपालिकाका वडाहरूको संक्षिप्त विवरण

क्रसं.	नयाँ वडा	साविक गाविस	साविक वडा	जनसंख्या	क्षेक्रफल (हेक्टर)
१	१	सिपखाना	२, ४, ६	२५३७	५७४
२	२	सिपखाना	१, ५	२०६०	६०९
३	३	सिपखाना	७, ८, ९	१९१४	४१३
४	४	स्युना	१, २, ३	१६६४	७६६
५	५	स्युना	४, ५, ७	२१२१	२३२
६	६	स्युना	६, ८, ९	२२१८	४०१
७	७	फुकोट	५, ६	९२२	३६६
८	८	फुकोट	४, ७, ८, ९	२४९९	३६६

क्रसं.	नयाँ वडा	साविक गाविस	साविक वडा	जनसंख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
९	९	फुकोट	१, २, ३	१९१३	२२४६
जम्मा			**२७**	**१७८४८**	**५९७३**

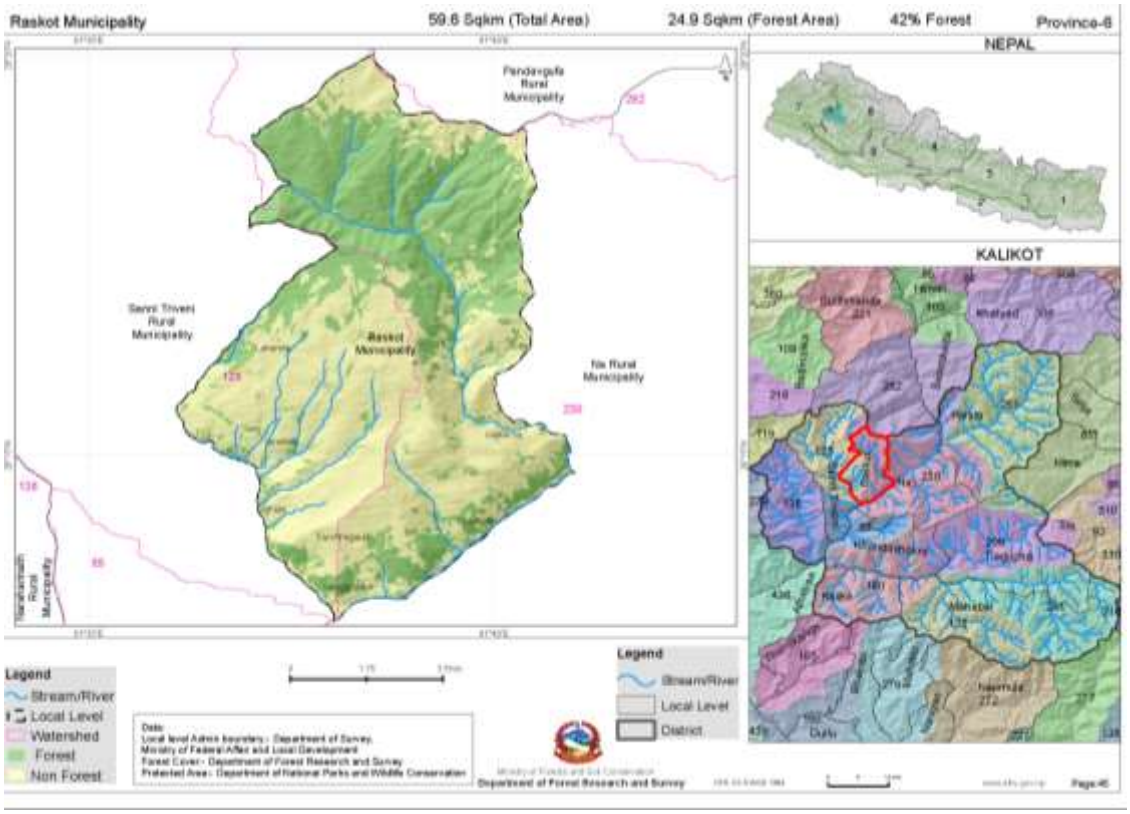

नक्सा ६ : रास्कोट नगरपालिकाको नक्सा

स्रोतः संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, २०७४ र फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

रास्काट नगरपालिकाको पूर्वमा पचालझरना गाउँपालिका, पश्चिममा सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, उत्तरमा सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका र बाजुरा जिल्ला र दक्षिणमा पचालझरना गाउँपालिका र सान्नी गाउँपालिका पर्दछन् ।

२.३ रास्कोट नगरपालिका वडा नं २

२.३.१ अवस्थिति तथा भूउपयोग

यो वडाको कार्यालय सिपखानामा रहेको छ, जहाँ कालिकोटको सदरमुकाम मान्माबाट ३ घण्टा मोटर यात्रा गरी पुग्न सकिन्छ । यस वडामा ऐतिहासिक महत्वका मठमन्दिरहरु, देवल तथा अन्य सार्वजनिक सम्पत्तिहरु पनि रहेका छन् । यस वडाको पूर्वमा रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ३, पश्चिममा रास्कोट नगरपालिका वडा नं. १, उत्तरमा रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ४ र सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका र दक्षिणमा रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ३ र ६, सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका वडाको जम्मा क्षेत्रफल ६०९ हेक्टर रहेको छ । यस वडामा सबैभन्दा धेरै जग्गामा

खेतीपाती गरिन्छ भने त्यसपछि वन क्षेत्र रहेको छ । यहाँ करिब १६ प्रतिशत भूभाग वन जंगलले ढाकेको छ, जुन यस वडाको माथिल्लो भागमा रहेको छ भने करिब ७१ प्रतिशत खेतीयोग्य जमिन रहेको छ । त्यसै गरि घाँसे मैदान ११.५ प्रतिशत तथा बाँकी झाडि बुट्यान रहेको छ । यस वडाको संक्षिप्त भूउपयोग विवरण तलको तालिका तथा नक्शामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ६ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को भू उपयोगको विवरण

सि नं	भूउपयोगको प्रकार	क्षेत्रफल
१	वन	१०१.२२
२	झाडि बुट्यान	६.०६
३	घाँसे मैदान	७०.०६
४	कृषि क्षेत्र	४३२.१४
	जम्मा	**६०९.४७**

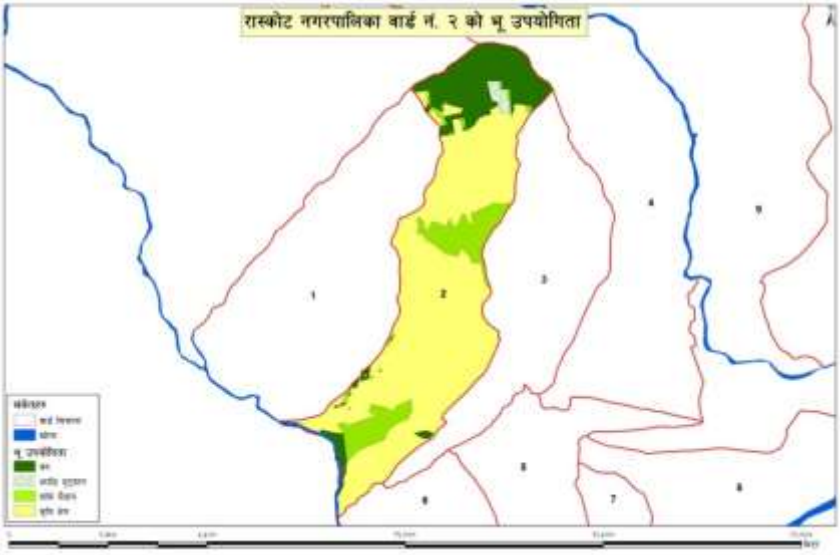

नक्सा ७ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ को भुउपयोग नक्सा

२.३.२ सामाजिक अवस्था

यस वडामा रहेका जम्मा ३३३ घरधुरीमा ९७६ महिला र १०८४ पुरुष गरी जम्मा २०६० जनसंख्या रहेको छ । अन्दाजी ९० प्रतिशतभन्दा बढी घरधुरीहरू कृषि पेशामा आबद्ध रहेको यस वडामा क्षेत्री, दलित ब्राह्मण तथा ठकुरी लगायतका जातजातिहरुको बसोवास रहेको छ । यहाँका मानिसहरू स्थानीय चाडपर्व दशैँ, तिहार, माघेसंक्रान्ति, शिवरात्री आदि मनाउने गर्दछन् भने यहाँ लगाइने मुख्य पोशाकहरूमा दौरासुरुवाल, कोट पाइन्ट, गुनिउँ, चोलो र कुर्ता सुरुवाल मुख्य हुन् । किडाक र सादा नेपाल यस वडामा विभिन्न सामाजिक परिचालनमा संलग्न रहेका छन् । पछिल्लो समय पहाडि साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले यस वडाका साना किसानहरुको अनुकूलन क्षमता वढाउनको लागि अनुकूलन कार्यक्रमहरु सन्चालन गर्दैछ ।

यस वडामा जम्मा १ वटा सहकारी रहेको छ । त्यसले बचत संकलन तथा ऋण लगानी गर्दछ । वर्तमान समयमा यस वडामा सरकारी निकायहरूको उपस्थिती खासै देखिदैन भने वडा कार्यालयमा एक जना सचिव छन् ।

तालिका ७ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ को जातजातिको विवरण

जातजाति	घरधुरी	प्रतिशत
दलित	१०४	३१.२४
बाहुन/क्षेत्री/ठकुरी	२२९	६८.७६
जम्मा	**३३३**	**१००**

तालिका ८ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ को घरधुरीको विवरण

घरधुरी संख्या	जनसंख्या	महिला	पुरुष
३३३	२०६०	९७६	१०८४

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

तालिका ९ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ को बसोबासको विवरण

साविक वडा	जम्मा घरधुरी	दलित	क्षत्री/बाहुन/ठकुरी	महिला	पुरुष	जम्मा	एकल
१	१५९	५९	१००	४५६	५१६	९७२	११
५	१७४	४५	१२९	५२०	५६८	१०८८	७
	३३३	**१४९**	**१८४**	**९७६**	**१०८४**	**२०६०**	**१८**

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

२.३.३ आर्थिक अवस्था

यस वडाका धेरै जसो मानिसहरु कृषि पेशामा लागेका छन् र जीविकोपार्जनको प्रमुख स्रोत निर्वाहमुखी खेती प्रणाली नै रहि आएको छ । जम्मा जनसंख्या मध्ये कृषिमा करीव ९० प्रतिशत तथा नोकरी र अन्य पेशा जस्तै: उद्योग, व्यापार, विदेश, मजदुरी आदिमा वाँकि १० प्रतिशत मानिसहरु संलग्न रहेका छन् । पशुपालन, सिलाई कटाई, फलफूल खेती, तरकारी खाद्यान्नबाली, धान, गहुँ, मकै, कोदो आदि प्रमुख रुपमा उत्पादन गर्ने गरेको पाइन्छ ।

यो वडामा पर्ने साविक सिपखाना गाविसका वडा नं. १ र ५ मा शान्तिघाट सेडा ग्रामिण मार्ग जोडिएको छ भने आगामी पाँच वर्षमा मुख्य सडक पिच तथा अन्य शाखा रोडहरुमा ग्राभेल गर्ने लक्ष्य यस वडा कार्यालयले राखेको छ । हाल जलवायुका प्रतिकुल असरहरुले गर्दा कृषियोग्य जमिनमा उत्पादन उल्लेखनिय रुपमा घटेको छ । खडेरी यहाँको एक प्रमुख जलवायु प्रकोपको रुपमा रहेको छ जसले गर्दा मौसमी तथा बेमौसमी कृषिबालीमा उल्लेख्य

असर परेको छ । आगामी दिनमा यहाँ व्यवसायिक कृषिबाली, तरकारी खेती, कुखुरा पालन तथा व्यवसायिक फलफुल खेती गर्ने योजना २ नम्बर वडा कार्यालयले राखेको छ ।

धेरै मानिसहरु कृषि क्षेत्रमा लागपनि सबै मानिसहरुलाई आफ्नो उत्पादनले वर्षभरी खान पुग्दैन । यहाँ आफनो जमिनबाट उत्पादन भएको अन्नबाट ३ महिना मात्र खान पुग्ने घरधुरी करिब ४० प्रतिशत, ३-६ महिना खान पुग्ने २० प्रतिशत र ६-९ महिना खान पुग्ने ३० प्रतिशत रहेको छ र ९-१२ महिना खान १० प्रतिशत रहेको छ । सबै खेत तथा बारीमा सिंचाईको लागि कुलो/पोखरी आदिको उचित व्यवस्था नभएकोले उत्पादन कम हुने र बढाउनको लागि पछिल्ला वर्षहरुमो रासायनिक मल तथा विषादीको बढ्दो प्रयोगले माटोको उत्पादनमा शक्तिमा ह्रास आउन शुरु गरेको छ ।

तालिका १० : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ को खाद्यान्न उपलब्धताको अवस्था

क्रस	घरधुरी प्रतिशत	खान पुग्ने समय	कैफियत
१	४०	३ महिना भन्दा कम	यहाँका ९० घरधुरीहरू खाद्यान्नको लागि अन्यत्र निर्भर हुने अवस्था विद्यमान रहेको र जलवायु परिवर्तनले कृषि प्रणालीमा थप प्रतिकुल असर पार्न सक्ने हुँनाले अनुकूलित हुँन थप चुनौति रहेको देखिन्छ ।
२	२०	३-६ महिना	
३	३०	६-९ महिना	
४	१०	९-१२ महिना	

स्रोतः फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

यस वडामा गाईगोरु ८००, भैंसी तथा राँगो ३००, भेडाबाखा १००० तथा कुखुरा हाँस १५०० रहेका छन् । पछिल्लो समय खेती उत्पादन कम हुँदै गएपछि मानिसहरु पशुपालन तथा कुखुरापालनमा आकर्षित भएका छन् । यद्यपि व्यवसायिक रुपमा अघि बढ्न भने सकेको देखिदैन ।

तालिका ११ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ को पशुहरुको अवस्था

पशु पंछी	पशु पंछी संख्या	मुख्य रोगहरु
गाई गोरु	८००	खोरेत, पि. पि. आर., भ्यागुते निमोनियो लगाएतका अन्य, रोगहरुको समस्या
भैसी रांगो	३००	
बोका /बाखा	१०००	
कुखुरा /हांस	१५००	

स्रोतः फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

तालिका १२ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ का मूख्य बालीहरु

१	खाद्यान्नबाली	गहुँ, मकै, धान, कोदो
२	नगदेबाली	आलु, सुन्तला, कागती, काउली, बन्दा, प्याज आदि
३	फलफूल	सुन्तला, स्याउ, केरा, अमिलो, कागती आदि
४	पशुपालन	भैंसी, गोरु, बाखा, कुखुरा, हाँस आदि

स्रोतः फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

पछिल्लो समय यहाँ जलवायुका असरहरुको अतिरिक्त सिंचाईको अभाव, गुणस्तरीय विउविजनको अभाव (मल, विउ, विषादीको समयमा उपलब्धता नहुनु), कृषिमा आधुनिकिकरण तालिम, उन्नत प्रविधिको अभाव, उन्नत जातका पशुपालन एवं पोषणको अभाव, कृषि प्रसार सेवाको कमी, कृषि तथा गैह्कृषि उपजहरुको वजार व्यवस्थापनको अभाव, गोठेमल सुधार तथा जैविक विषादी तालिम, कृषिमा आधारित सहकारीहरुको प्रवर्द्धन हुन नसक्नु तथा प्रविधिको कमी यस वडाले झेल्नु परेका प्रमखु समस्याहरु हुन् ।

२.३.४ प्राकृतिक स्रोतको अवस्था

माटोको बनावट र उर्वराशक्ति हेर्दा कालो र रातो चिम्ट्राइलो माटो पाइने हुनाले यहाँको माटो कृषिको लागि ज्यादै उपयुक्त देखिन्छ । प्राकृतिक स्रोतहरु जस्तै वनजंगल, पानी, प्राकृतिक ग्यासको संभावना बोकेका ठाउहरु पनि यस वडामा रहेका छन् । सामुदायिक वनको अवधारणा आएपछि यहाँका सरकारी वन क्षेत्रहरु स्थानीय उपभोक्ताहरुले आफ्ने जिम्मामा लिएर व्यवस्थापन गर्न लागेपछि यस वडामा वन क्षेत्र केहि बढेको देखिएको छ । यस वडाका घरधुरीहरू पाँच वटामध्ये कुनै न कुनै सामुदायिक वनका उपभोक्ता रहेका छन् भने कुनै कुनै घरधुरीहरू एकभन्दा बढी सामुदायिक वनमा उपभोक्ता रहेका पनि छन् । डिभिजन वन कार्यलयको तत्थ्याङ्कका आधारमा यी पाँचवटा मध्ये तीनवटा सामुदायिक वन यसै वडामा पर्दछन् भने बाँकि दुईवटा रास्कोट नगरपालिका अन्य वडामा पर्दछन् ।

तालिका १३ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ मा रहेका सामुदायिक वनको विवरण

सिनं.	सामुदायिक वनको नाम	ठेगाना	क्षेत्रफल	घरधुरी
१	ठिगाली देवी	सिपखाना वडा नं १	१३	६४
२	सिउडेनी	रास्कोट २	४.४९	–
३	गौजेनी	रास्कोट २	५.५३	–
४	चल्लुमाला	सिपखाना वडा नं ६ तथा ९	१३.४३	८८
५	कालिका	सिपखाना वडा नं २	९.१४	१९१

स्रोतः डिवका २०७५ तथा फिल्ड सर्वेक्षण २०७५

यस वडामा पानीका मुहानहरू प्रसस्त रहेकोमा केहि भने पछिल्ला वर्षहरूमा सुकेका छन् । अझै पनि यहाँ १२ महिना नै चल्ने केहि पानीका मुहानहरू रहेका छन्, जसको अधिकतम उपयोग घरायसी प्रयोग तथा केहि मात्रामा सिचाईको लागि भैरहेको छ । पानीका मुहानहरु प्रशस्तै भएपनि पछिल्ला वर्षहरुमा देखिएको जलवायुका प्रतिकुल असरहरुले लामो खडेरीका कारण धेरै जसो सुक्न लागेका छन् भने बाँकी सुकिसकेका छन् । यस वडामा भएका पानीका प्रमुख श्रोतहरुको विवरण तलको तालिका र नक्शामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १४ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ का पानीका मूलहरु

साविक वडा	संख्या	पानीका मुहानहरू
१	३२	चुर्मी, फलफूले, सिचुमुल, ढटेल्या, कुलदेवी, राइढुङगा, देउकोटा, ढटेले, जैमल, सुने, वेडुरुख, ठूलपनेरी, तलीघार, झडपनेरी, देउकोट, जनालीकोट, ढाड मुग्राहा, पछुताडा, भक्भके, धउले, ढटेल (क), ढटेल (ख), भाडहुडी, गोलके, कैलेश, तिरी बैमी, पखेर पानी खानी, धुई मुल, थक्सि, सिपखाना, चुडीमुल, कालेजाल
५	१५	देवकोटा, द्यौल्या, कुलदेव, जैमले, सुने, वेडुरुख, ठूलोपनेरा, तलिधारा, देवकोटा वाडा, ढँटेल्या, सिचुमुल, चुर्मिखोला, मुग्राहा, तल्लो मुग्राहा, झाडपनेरी

२.३.५ सामुदायिक विकास

स्थानीय जनतालाई शिक्षामा सहज पँहुच पुऱ्याउनको लागि यस वडामा ४ विद्यालय रहेका छन् । यस वडाका साविकका १ र ५ मा शान्तिघाट सेडा ग्रामीण रोडको पहुँच छ । यस वडाका करिब ८५ प्रतिशत घरहरूमा विद्युत प्रसारण लाइन जोडिएको छ भने बाँकि घरमा सोलार जडान गरिएको छ । हाल खाना पकाउनको लागि अधिकांश घरधुरीहरू दाउराकै प्रयोग गर्दछन् भने केहि घरधुरीहरू ग्यासको प्रयोग गर्दछन् । यस वडाका करिब ९५ प्रतिशत मानिसहरू पाइपबाट वितरण गरिएको खानेपानी प्रणालीका पानी प्रयोग गर्दछन् भने बाँकी खोला

तथा प्राकृतिक अन्य सामाजिक विकासका पूर्वाधारहरूको अवस्था तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । यहाँ अन्य सामुदायिक विकासका अवस्थाहरू पनि सन्तोषजनक रहेका छन् ।

तालिका १५ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ का सामूदायिक विकासका पूर्वाधारहरुको अवस्था

पूर्वाधारका प्रकार	उपलब्ध पूर्वाधार	संख्या
शिक्ष	विद्यालय	४
	वडा भवन	१
स्वास्थ्य	स्वास्थ्य चौकी	१
सामुदायिक पूर्वाधार	पोखरी	३
	कूलो	३
	नहर	१
	सार्वजनिक धारा	२८

२.४ जलवायुको अवस्था

जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले कालिकोट जिल्ला अति प्रभावित जिल्लाको रुपमा रहेको छ । जिल्ला तथा स्थानिय स्तरको छलफलका सहभागीहरुले पनि यहाँ जलवायुको प्रत्यक्ष असर परेका अनुभवहरु आदान प्रदान गरेका थिए । यस वडामा पनि जलवायु परिवर्तन प्रत्यक्ष रुपमा महसुस गरेको तथा यसबाट कृषि लगायत विभिन्न क्षेत्रहरुमा पारेको प्रभावहरुको अनुभव सहितका उदाहरणहरु वडास्तरका छलफलहरुमा पनि सरोकारवालाहरुले प्रस्तुत गरेका थिए भने स्थलगत अवलोकन तथा भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट लिइएका नक्शाहरुको विश्लेषणबाट जलवायुको प्रत्यक्ष असरहरु देखिएका छन् । जस्तो कि खेतमा सिंचाइ गर्ने खोलामा पछिल्ला वर्षहरुमा पानीको मात्रा घटेको वा सुकेकोले समयमा खेती गर्न कठिन भएको तथा असिनापानी पर्ने मात्रा र खडेरीको अवस्था पनि बढेको पाइएको छ भने पानीका मुहानहरु उल्लेख्य रुपमा सुकेका छन् । स्थानीयस्तरमा भएका छलफल, सहभागितामूलक रुपमा तयार गरिएका मौसमी पात्रो तथा समयरेखाहरु मार्फत उल्लेख्य रुपमा जलवायु परिवर्तन भएको देखिएको छ ।

यहाँको मात्र मौसमको तथ्यांक लिने स्टेशन नभएको तथा कालिकोट जिल्लामा रहेका ३ वटा स्टेसनहरु पनि पानी/ वर्षाको आयतनमात्र मापन गर्ने भएका कारण यस नगरपालिकामा मा रहेको रास्कोट स्टेशनको सन् १९८५ देखी २०१७ सम्मको बर्षाको तथ्याङ्क विश्लेषणको औषतलाई लिइएको छ भने तापक्रमको तथ्याङ्क Climate data.org मा उपलब्ध मान्मको तथ्याङ्क प्रयोग गरिएको छ । यस भेगमा जुलाई र अगष्ट महिनामा

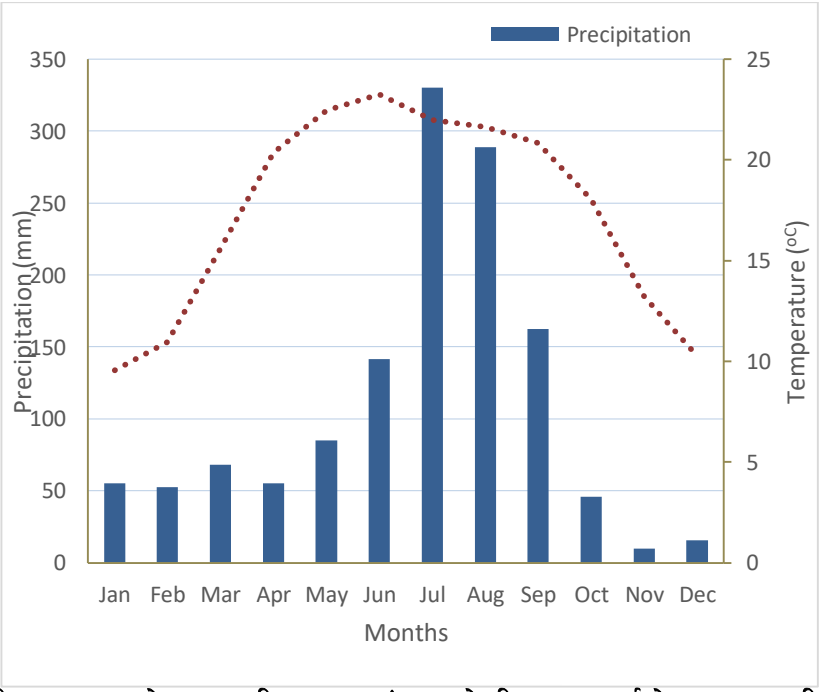

चित्र २ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को विगत ३० वर्षको जलवायु प्रवृत्ति

वर्षा हुने गरेको देखिन्छ । यसैगरी तापक्रम मे–जूनमा बर्षभरीकै उच्च हुने तथा वर्षाको मात्रा थोरै हुने गरेको छ, जसले गर्दा खडेरी, डढेलो जस्ता प्राकृतिक प्रकोपहरुको जोखिम बढाउने देखिन्छ । यसैगरी विगत ३३ वर्षको वर्षाको तथ्यांकलाई हेर्दा वार्षिक औसत १३०६ मिलिमिटर पानी पर्ने गरेको पाइन्छ ।

यस क्षेत्रको विगत ३३ वर्षको वर्षाको अवस्थालाई अध्ययन गर्दा यस क्षेत्रको वार्षिक वर्षाको मात्रामा धेरै फरक परेको देखिदैन तथापि वर्षाको मात्रा वढेको देखिन्छ । एकाइसौं शताब्दिको सुरुवाती वर्षहरुमा वर्षकोमात्रा विगतको भन्दा अत्याधिक बढेको देखिन्छ भने सन् २००३ देखि २००९ सम्म वर्षाको मात्रामा भारी गिरावट भएको । यसैगरी सन् २००३ मा अत्याधिक वर्षाको भएको देखिन्छ भने २००५ मा यो शताब्दिकै न्युन वर्षा भएको देखिन्छ । पछिल्ला वर्षहरुमा पानी पर्ने मात्रामा वृद्धि भएतापनि एकै महिनामा धेरैमात्रामा पानी पर्ने र लामो समय न्युन वर्षाहुने प्रवृति देखिन्छ, जसले गर्दा वाढी पहिरो जस्ता प्रकोपहरुको जोखिम देखिन्छ । वडा तथा टोलस्तरमा भएका सचेतना अभिवृद्धी तथा योजना तर्जुमा कार्यक्रमहरुका सहभागिहरुले पनि खंडेरीका दिनहरु बढ्दै गएको तथा तापक्रम बढेको, पानी पर्ने समयमा उल्लेखनिय परिवर्तन भएको, पानी पर्ने प्रवृति पहिले भन्दा फरक भएको तथा वाढी पहिरोको प्रकोप वढेको कुरा समयरेखा मार्फत व्यक्त गरेकोले वैज्ञानिक तथा सहभागितामुलक दुबै विधिबाट

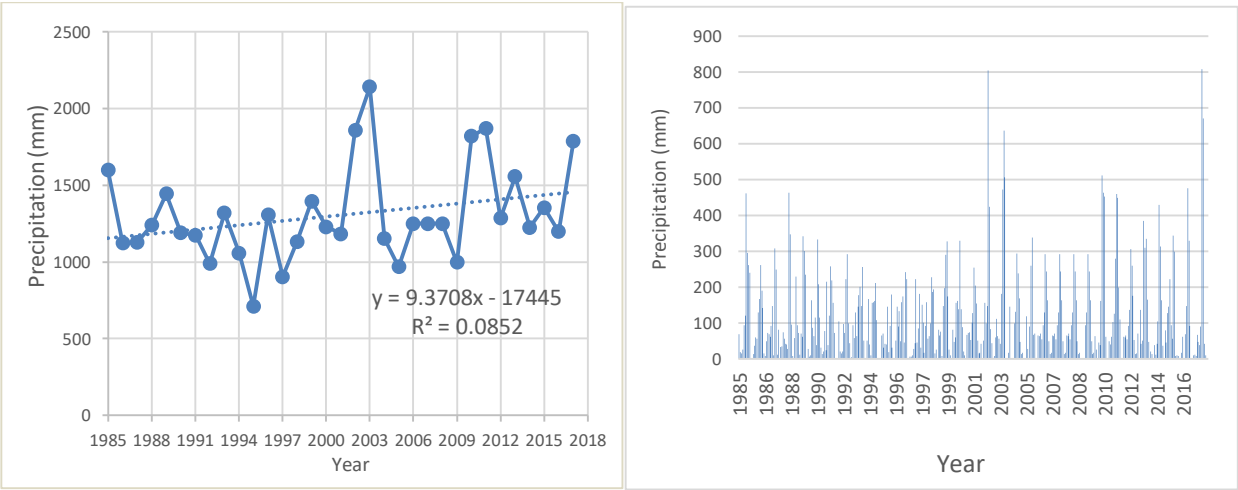

चित्र ३ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को विगत ३० वर्षको वर्षाको प्रवृत्ति

विश्लेषण गर्दा पनि जलवायू परिवर्तन क्रमशः भैरहेको देखिएको छ ।

परिच्छेद ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना सुदृढीकरणका प्रयास तथा प्रकृयाहरु

हालसम्म नेपालमा स्थानीय निकायले तयार गरेका तथा कार्यान्वयन गर्ने स्थानीय अनुकूलन योजनाहरू स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना र जलवायु अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयन पुस्तिकाले निर्दिष्ट गरेका प्रक्रिया, विधि र औजारका आधारमा तयार पारिएका छन् । पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले पनि यहि विधि र औजारहरू प्रयोग गर्दै र अन्य वैज्ञानिक तथ्यलाई पनि आधार बनाई स्थानीय निकायलाई अनुकूलन योजना तयार गर्न प्राविधिक सहजीकरण गरेको छ । वैज्ञानिक तथ्यहरूलाई अध्ययन गर्ने क्रममा उपजलाधार क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनबाट परेका असरहरूको अध्ययन गरी भौगोलिक सूचना प्रणालीको माध्यमवाट प्राप्त सूचनाहरूलाई विश्लेषण गरेर आएका नतीजाहरूलाई सहभागितात्मक परिदृष्य विकासको अवधारणामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका चरण एक देखि चरण चार मा एकीकृत रुपमा प्रयोग गर्दै यो स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको हो । भौगोलिक सूचना प्रणालीवाट लिइएको विगत ३० वर्ष भन्दा बढिको भूउपयोग परिवर्तन, बाढीपहिरो, वन डँढेलो, भू-क्षय लगायतका आंकडाहरूको विश्लेषणले यस वडाको कुनकुन क्षेत्रमा के-कस्तो प्रभाव तथा जोखिम बढाएको छ भन्ने कुरामा समुदायको जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिबृद्धि गर्न थप मद्दत गरेको छ । समुदायले सहभागितात्मक तरिकावाट विभिन्न विधि र औजारहरू प्रयोग गरी उपलब्ध सूचनाहरूको विश्लेषणबाट आएका नतीजाहरूलाई उपजलाधार क्षेत्रमा गरिएको वैज्ञानिक अध्ययनले थप पुष्टी गरेको छ ।

यसरी मिश्रित प्रक्रिया अपनाउँदा जलवायु संकटासन्नता विश्लेषणमा ऊर्ध्वगामी (सहभागितात्मक) र अधोगामी (वैज्ञानिक तथ्य) का दुबै सिद्धान्तले जलवायु जोखिमको वास्तविक अवस्थाको चित्रण गर्दै जोखिम विशेषलाई सम्बोधन गर्ने अनुकूलन योजना तयारी गर्न सहयोग गरेको छ । यसरी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना सुदृढीकरणका लागि दुईवटा नयाँ अवधारणाहरू अघि सारिएको छः पहिलो भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित उपजलाधार क्षेत्रस्तरिय जलवायु प्रभाव तथा जोखिमको अवस्थ विश्लेषण र दोश्रो जलवायु अनुकूलन योजनाका लागि सहभागितात्मक परिदृश्य विकास सम्बन्धी अवधारणा ।

दुवै अवधारणाहरूले एकीकृत रुपमा वर्तमान अवस्था र भविष्यमा पनि आउन सक्ने जलवायु विषमता लगायत जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असरहरूको सहभागितात्मक तरिकाले विभिन्न परिदृश्यहरूको बारेमा परिकल्पना गर्दै उपजलाधारक्षेत्रको माथिल्लो तटीय र तल्लो तटीय क्षेत्रमा पर्न सक्ने जलवायुजन्य प्रकोपको पहिचान, नक्शाङ्कन तथा अन्तरसम्बन्ध र लेखाजोखा गर्न सहज गर्छन् । यसैगरी यस अवधारणाको महत्वपूर्ण पक्ष भनेको जल, जमिन, जङ्गल, जनता र जीवजन्तुबीचको अन्तरसम्बन्ध सन्तुलित राख्न र प्राकृतिक स्रोतहरूको बुद्धिमत्तापूर्ण उपयोग गर्दै सरोकारवालाहरूको सहभागितामा विद्यमान जोखिमका सवंदेनशीलता र भविष्यमा हुन सक्ने जोखिम/खतरालाई विचार गरेर अनुकूलनका नीतिगत उपायहरूको पहिचान तथा छनौट गरी एकीकृत रणनीतिको रुपमा विकासबाट जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउनु, उपजलाधार स्रोतहरूको योजनाबद्ध संरक्षण र दिगो विकासमा टेवा पुऱ्याउनु हो (ASHA, २०१६) । यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्न प्रयोग गरिएको विधिको संक्षिप्त रुप तलको चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

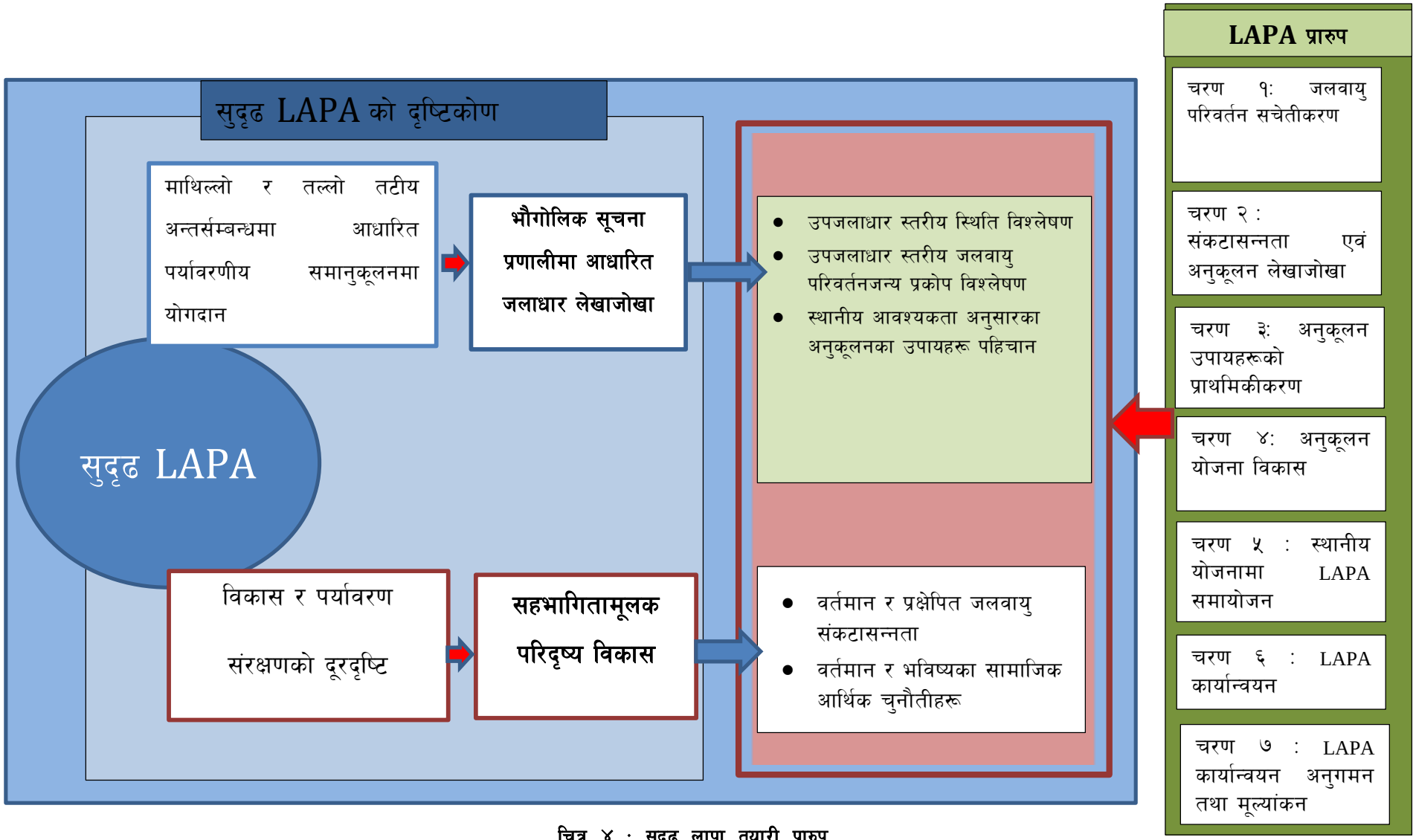

चित्र ४ : सुदृढ लापा तयारी प्रारुप

श्रोत: ASHA enhanced Manual 2016

LAPA Framework ले तय गरेका ७ वटा चरणहरू नै यस वडाको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा कार्यान्वयन गरिएको छ । पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनका कारणले देखिएका प्रकोपहरूको पहिचान तथा संबोधन गरी पर्यावरणीय समानुकूलनमा योगदान गर्नका लागि भौगोलक सूचना प्रणालीमा आधारित उपजलाधार क्षेत्र अवधारणा तथा प्रकोपहरूको दीर्घकालीन व्यवस्थापनका लागि सहभागितामूलक परिदृष्य विकासको अवधारणाको विकास गरी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका चरणहरूमा एकीकृत गरी कार्यान्वयन गरेको छ ।

३.१ स्थानीय अनुकूलन योजना तयारीका चरणहरु

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना राष्ट्रिय संरचनाले तय गरेका प्रक्रिया तथा चरणहरूको आधारमा र अन्य वैज्ञानिक तथ्यलाई पनि आधार बनाएर स्थानीयस्तरमा सहभागितामूलक विधिहरूको प्रयोग गर्दै प्राप्त नतीजाहरूमा आधारिता रही यो कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । यो कार्ययोजना तयार गर्दा विभिन्न चरणमा अपनाइएका विधिहरू तल उल्लेख गरिएको छ ।

३.१.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिबृद्धि

यस वडाको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको तयारीको प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन आयोजना राष्ट्रिय संरचनाले तय गरेका प्रक्रिया अनुसार जिल्ला तह देखी समुदाय स्तरसम्म विश्वव्यापी रुपमा भई रहेको जलवायु परिवर्तनको कारण र यसबाट परेको वा पर्न सक्ने असर प्रभाव तथा अनुकुलनको आवश्यकता सन्दर्भमा अभिमुखीकरण गरिएको थियो । यो अवस्थामा यस जलाधार क्षेत्रका वडाहरू विचमा अन्तर तटिय सम्वन्धको लेखाजोखा गरेर प्रकोपका असरहरू, अनुकूलनका उपायहरू, प्राकृतिक श्रोतको उपलब्धता तथा बाँडफाडका बारेमा छलफल गरि योजना तर्जुमा गरिएको छ । यो कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तनबाट परेका असरहरूको अध्ययन, भौगोलिक सुचना प्रणालीको माध्यमवाट प्राप्त सुचनाहरूलाई विश्लेषण गरेर आएका नतिजाहरूलाई सहभागितात्मक परिदृष्य विकासको अवधारणामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका चरण १ देखि ४ मा एकिकृत प्रयोग गरिएको छ । भौगोलिक सुचना प्रणालीवाट लिईएको विगत ३० वर्ष भन्दा वढिका आँकडाहरूको विश्लेषणले यस वडाको कुनकुन क्षेत्रमा के कस्तो प्रभाव तथा जोखिम वढाएको छ भन्ने कुराले समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्वन्धि सचेतना अभिवृद्धि गर्न थप मदत गरेको छ ।

जलवायु परिवर्तन तथा यसका असरहरूबारे स्थानीय स्तरमा जानकारी हुनु अति नै आवश्यक भएपनि यहाँका मानिसहरूमा यस अघि त्यस्ता सचेतना कार्यक्रमहरू पर्याप्त मात्रामा नभए पनि यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका क्रममा यस वडामा जलवायु परिर्वतनबारे केहि मानिसहरूमा थोरबहुत जानकारी रहेको पाइएको छ । यद्यपि यो योजना तर्जुमा कार्यमा अधिकांश सहभागिहरूले यसका कारणहरू तथा बँच्ने उपायहरूबारे अति कम सुचनाहरू पाएको देखिएको छ । यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रक्रियामा जनचेतना अभिबृद्धि कार्यक्रमबाट वडास्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा र अन्त्यमा सञ्चालन भएको प्रकोपहरूको विश्लेषण तथा हरेक वडाहरूवाट आएका अनुकुलन योजनाहरूको छलफल तथा अनुमोदनको प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तनका असर तथा प्रभावहरू, यसबाट बँच्नको लागि आवश्यकता

योजना तथा सजगताहरूको बारेमा विस्तृतमा जानकारी भएको छ । जसले गर्दा आगामी दिनहरूमा अनुकुलनका लागि स्थानीयस्तरमा पनि प्रभावकारी रुपमा आवश्यकता क्रियाकलापहरू सञ्चालन हुनसक्ने अवस्थाको सिर्जना भएको छ ।

यस वडाको अनुकूलन योजना तयारी गर्दा हालको वडा स्तरीय सचेतना अभिबृद्धि तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी, साविक वडामा आधारित रही टोल स्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठि तथा हालको वडा स्तरीय योजना तयारी गोष्ठीमा कुल १४३ पुरुष तथा ५९ महिला गरी कूल २०२ जनाको सहभागीता रहेको थियो । यो उपस्थितीमा ३७ जना दलित र १६५ जना बाउन/क्षेत्री/ठकुरी रहेका थिए । सहभागिहरूको संक्षिप्त विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १६ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को अनूकुलन कार्ययोजना तर्जुमाको क्रममा संलग्न सहभागीहरु

योजना तर्जुमा स्थान	साविक वडा	पुरुष	महिला	जम्मा	दलित	बा.क्षे.ठ
वडा स्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठि		२८	५	३३	४	३०
वडा स्तरीय योजना तयारी गोष्ठि		४८	१०	५८	१०	४७
साविक वडा स्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठि	१	३५	२५	६०	१५	४५
	५	३२	१९	५१	८	४३
जम्मा		**१४३**	**५९**	**२०२**	**३७**	**१६५**

३.१.२ जलवायु संकटासन्नता लेखाजोखा तथा अनुकूलन योजना तर्जुमा

यो योजना तयार गर्दा सङ्कटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता लेखाजोखाका लागि जलवायुका प्रकोपहरूबाट सङ्कटासन्न वडा र वडाभित्रका सङ्कटासन्न समुदाय, घरघुरी र व्यक्ति पहिचान गर्न, जलवायु परिवर्तनका प्रमुख असर तथा क्षेत्रहरूको विश्लेषण गर्न भौगोलिक सुचना प्रणाली तथा सहभागितामूलक परिदृष्य विकासको समेत प्रयोग गरी सहभागितामूलक विधिहरू प्रयोग गरिएको छ ।

यो प्रक्रिया मार्फत वर्तमान तथा भावी जलवायु सङ्कटासन्नतालाई न्यूनीकरण गर्न सहयोग पुग्ने खालका अनुकूलनका अभ्यास तथा अनुकूलन क्रियाकलापहरू र स्रोतको पहिचान गर्न एवं तिनको प्रभावकारी ढङ्गले परिचालन गर्न सहज बनाउनको लागि तल उल्लेखित प्रक्रियाहरू पुरा गरी

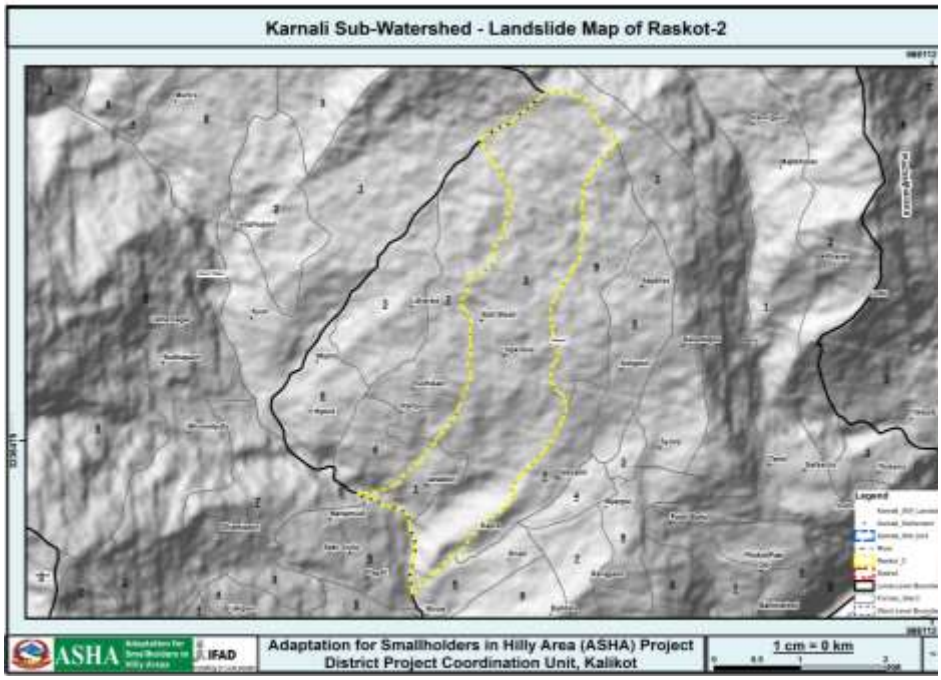

नक्सा ८ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ मा रहेका पहिरोहरूको अवस्था

यो योजना तयार गरिएको छ ।

भौगोलिक नक्शाको अध्ययन गर्दा यस वडामा पहिरोहरु देखिदैनन् । तर स्थानीय तहमा भएका छलफल र स्थलगत अवलोकनका आधारमा साविक सिपखाना गाविस वडा नं. १ मा पर्ने देउल, गलाबस्ना, टुडाखोला र धौले पहिराहरू रहेका छन् । त्यसैगरी साविक वडा नं. ५ मा पर्ने खारेसिम, सुनखोला, गौजेनी, सिउरेनी र शेरामा पनि पहिरोहरू रहेका देखिन्छन् । यस वडामा पहिरोको प्रकोप खोल्सको छेउ र खेतीयोग्य जमिन भएको क्षेत्रमा देखिन्छ । स्थानीय स्तरमा भएका छलफलहरुमा यहाँका साविकका दुवै वडामा पछिल्ला वर्षहरुमा कुनै न कुनै प्रकारको पहिरोको जोखिम देखिएकोले स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा धेरै योजनाहरु पहिरो रोकथामको लागि तयार गारिएका छन् ।

साधारणतया भू-क्षय एक प्रकारको संबेदनशिल प्रकोप हो र यो वडामा यो ठुलो चुनौतीको रुपमा देखिएको छ । यस वडामा वन क्षेत्र भएको ठाउँमा भू-क्षयको खासै प्रभाव देखिदैन तर वस्ती र खेतीयोग्य जमिन भएको ठाउँमा भू-क्षय एक प्रमुख प्रकोपको रुपमा देखिएको छ । यस वडाको अधिकांश ठाउँमा प्रति वर्ष २.२४ टन प्रति हेक्टर भन्दा कम भू-क्षय हुने गरेको देखिन्छ जुन न्यून हो । तर यस वडाको दक्षिण (सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको सिमाना) मा भू-क्षय अन्य भागको तुलनामा

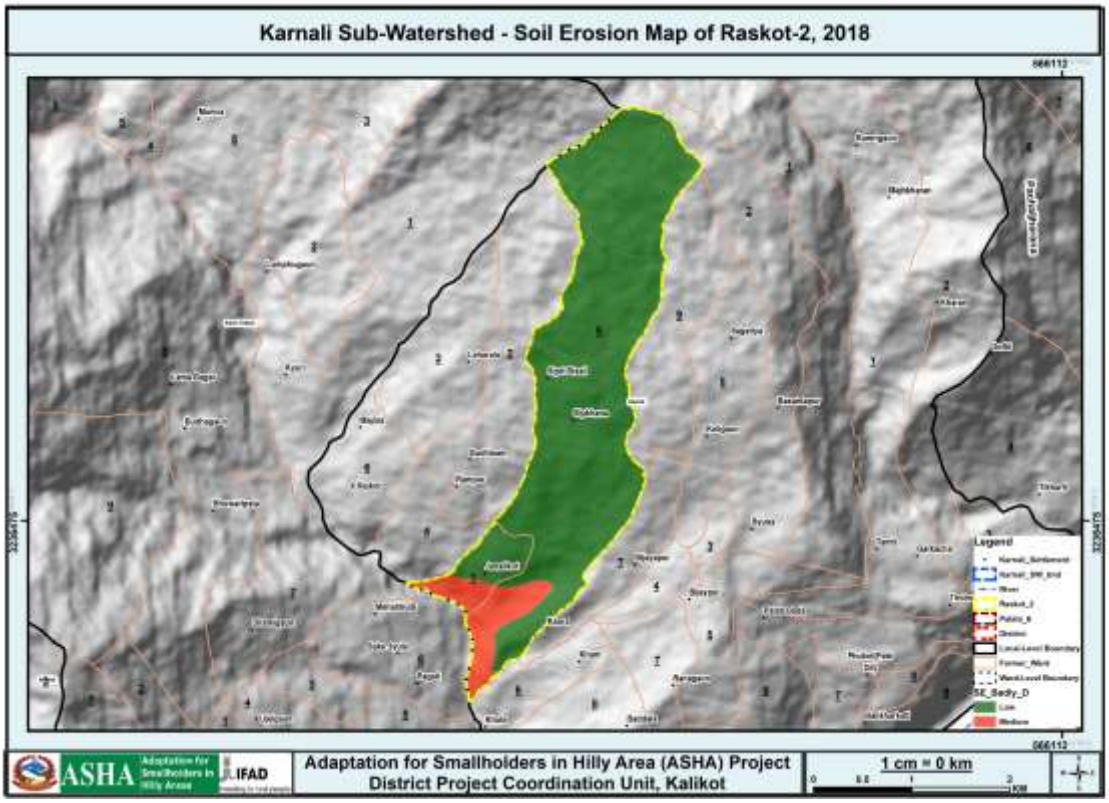

नक्सा ९ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ को भूक्षयको अवस्था

बढी हुने गरेको छ । यस वडामा रहेको भू-क्षयको अवस्था नक्शामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

त्यस्तै यस वडामा भूउपयोगको वर्गिकरण अनुसार भूमिको प्रयोग गर्न सकिरहेको अवस्था देखिँदैन जसको मुल कारण यहाँका प्रायः सबै मानिसहरू पराम्परागत निर्बाहमुखी कृषि प्रणालीमा आश्रित रहनु हो । ३० देखि ६० डिग्री भिरालो जमिन खनजोत गरेर गर्ने कृषि प्रणालीको लागि उपयुक्त नभएपनि यहाँका साविकका प्राय सबै वडाहरूमा यस्तो भिरालो जमिनमा पनि खेती गर्ने प्रचलन रहेको देखिन्छ । जसका कारण भू-क्षय, पहिरो आदि जस्ता प्रकोपहरूको असर झनै बढ्ने देखिन्छ ।

लामो समयदेखि रहेको यस वडाको सबैभन्दा ठूलो प्रकोप खडेरी हो । यस वडाको प्राय सबै टोलहरूमा खडेरीको असर रहेको छ । खडेरीका कारण पानीको मुहानहरू सुक्ने, पानी कम हुने जसले गर्दा बाली उत्पादनमा कमी र रोगव्याधीको प्रकोप खडेरीसँगै बढेको देखिन्छ । स्थलगत छलफलहरूका आधारमा यस वडाको सबै टोलहरूमा खडेरीका कारण हिउँदेबाली पानी पर्ने आसामा लगाउने गरे पनि उत्पादन अति नै कम हुने गरेको देखिन्छ । यस वडाका अधिकांश खेतीयोग्य जमिन पानीको अभावको कारण हिउदको समयमा बाँझो नै रहेको देखिन्छ ।

आगलागीका दृष्टिकोणले यो वडाको सम्पूर्ण भाग जोखिममा रहेको छ । यो वडा मात्र हैन यसको चारैतिरको भाग नै आगलागीको जोखिममा रहेको छ । खासगरी आगलागीको यस्तो जोखिम वनक्षेत्र रहेको स्थानमा वढी रहेको स्थानीय छलफलहरूबाट थाहा लागेको छ ।

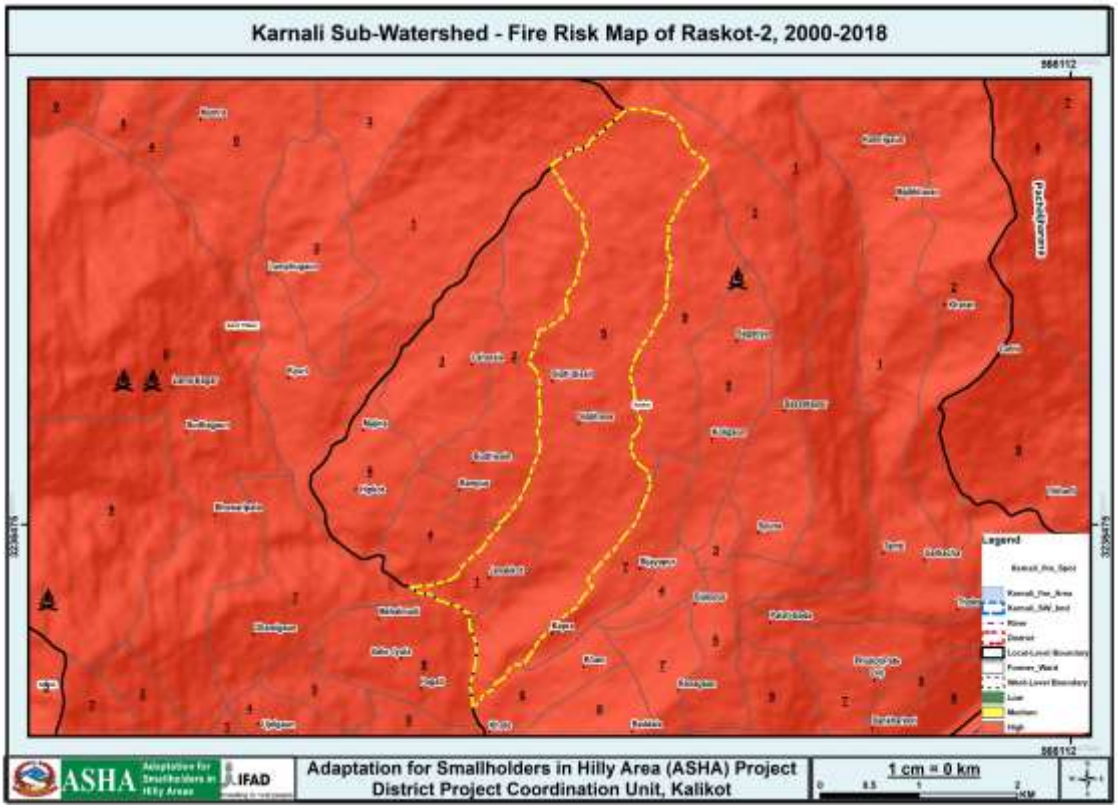

नक्सा १० : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ को आगलागीको अवस्था

३.१.२.१ मौसमी पात्रो

तालिका १७ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को सहभागितामुलक मौसमी पात्रो

सम्मुखताको क्षेत्र	सूचकहरु	समय	बैशाख	जेष्ठ	असार	श्रावण	भाद्र	असोज	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र	समयमा देखिएको परिवर्तन (घटबढ)
वर्षा तथा यसको स्वरुप	मनसुन बर्षा	अहिले													वर्षा लगातार नहुने, २ महिना घटेको
		पहिले													
	हिउँदे बर्षा	अहिले													छिटफुट माब पर्ने, १.५ महिना घटेको
		पहिले													
	हिमपात	अहिले													अहिले नपर्ने
		पहिले													
	तुषारो	अहिले													कम तुषारो पर्ने
		पहिले													
तपक्रम	गर्मीका दिनहरु	अहिले													गर्मिका दिनहरु ३.५ महिना वढेको
		पहिले													
	जाडोका दिनहरु	अहिले													१.५ महिनाले जाडोको दिन घटेको
		पहिले													
विरुवाको व्यवहार	फूल लाग्ने समय	अहिले													फूललाग्ने समयमा परिवर्तन भएको
		पहिले													
	फल फल्ने	अहिले													१ महिना अधि सरेको
		पहिले													
प्रकोपको स्वरुप	खडेरी	अहिले													बढेको
		पहिले													
	पहिरो	अहिले													३ महिना बढेको
		पहिले													
जीविकोपार्जनका क्रियाकलाप	स्थानिय धान छर्ने	अहिले													१ महिनाले पछि सरेको
		पहिले													
	धान काट्ने	अहिले													१ महिनाले पछि सरेको
		पहिले													
भौतिक श्रोतको जानकारी	पानमिुल फुट्ने	अहिले													मुहान कम फुट्ने धेरै सुक्ने
		पहिले													

स्थानीयस्तरमा जलवायु परिवर्तनले पारेको असर यकीन गर्न यो विधि प्रयोग गरिएको छ । यस विधिको प्रयोगमा योजना तर्जुमा गोष्ठीमा उपस्थित समुदायका ज्येष्ठ नागरिक, बुद्धिजीवीहरूको भूमिका उल्लेख्य रहेको थियो । यसका साथसाथै स्थानीय किसानहरूलाई जलवायु परिवर्तनसंग अनुकूलन हुने गरी कृषि प्रणालीमा गरिएका फरकपनको बारेमा समेत जानकारी गराइएको थियो । यस वडाका विभिन्न ठाँउहरूमा गरिएको छलफल अनुसार पछिल्लो ३०-४० वर्षको अन्तरालमा मौसममा देखिएका परिवर्तन तथा बालीक्रम भएको फरका माथिको तालिका बमोजिम रहेको छ ।

३.१.२.२ ऐतिहासिक समय रेखा

यस क्षेत्रभित्र विगत २०२२ सालदेखि हालसम्म भएको जलवायुजन्य प्रकोप लगायत प्राकृतिक प्रकोपहरुको निरन्तरता तथा उक्त प्रकोपहरुसंग अनुकूलित हुन गरिएका प्रयासहरुको लेखाजोखा र विश्लेषण गरी भविष्यमा दोहोरिन सक्ने अथवा जोखिमको रुपमा पटक-पटक आउन सक्ने सम्भावना भएका प्रकोपहरुको आँकलन गरिएको छ । ऐतिहासिक समय रेखा विश्लेषण गर्दा खडेरी, मानवरोग, कृषिरोग, पशुरोग, पहिरो, भूक्षय, आगलागी, मिचाहाभ्कार मुख्य प्रकोपहरूका कारण समुदायको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष असर गरेको पाइएको छ । जलवायुजन्य प्रकोपको कारणले मानिस, कृषिबाली र पशुपंक्षीहरुमा विभिन्न रोगहरुको प्रकोप बढ्नुको साथै खडेरीले यस क्षेत्रमा सताएको पाइएको छ । यस्ता असरहरुबाट बच्नको लागि स्थानीय स्तरमा एकल तथा सामुहिक रुपमा केहि प्रयासहरु गरिएको छ यद्यपि यस्ता समस्यासँग दीर्घकालीन रुपमा अनुकूलित हुने प्रकारका उपायहरुको योजनाबद्ध रुपमा तयारी तथा कार्यान्वयन गरिनु आवश्यकता देखिन्छ ।

तालिका १८ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को सहभागितामुलक समय रेखा

सि.नं.	प्रकोप	स्थान	वर्ष	बारम्बारता	असर तथा प्रभावहरु	क्षति वा परिवर्तनको तह	समुदायले गरेको अनुकूलन को प्रयास	भविष्यमा पर्न सक्ने असर
	साविक वडा नं. १							
१	खडेरी	वडाभरी	२०५५	२०५८ २०६२ २०७२ निरन्तर	उत्पादनमा कमी, रोगब्याधी, घाँस उत्पादनमा कमी, मूल सुकेको	४	सार्थक प्रयास नभएको	सवै पानीको मुहानहरु सुक्ने, खाद्यान्न उत्पादन नहुने,पशुपालनमा प्रभाव,रोगब्याध बढ्ने, ,भोकमारी फैलिने,
२	मानव रोग	वडाभरी	२०३२	२०७२ २०७४	५ जनाको मानवीय क्षति, १०० भन्दा माथि बिरामी (झाडापखाला)	३	घरेलु उपचार	महामारी फैलिने, मानवीय क्षति बढ्ने
३	कृषि रोग	वडाभरी	२०४०	निरन्तर	उत्पादनमा कमी, बाली नपसाउने, डढ्ने	४	सार्थक प्रयास नभएको	उत्पादनमा कमि भइ भोकमारी,कुपोषण हुन सक्न, खाधान्न भित्त्राउन पर्ने
४	पशु रोग	वडाभरी	२०३२	निरन्तर	३०० भेडाबाखा सहित थुप्रै गाईवस्तुमा क्षति	३	जडिबुटिको प्रयोग	पशुपालनमा कमी आउने
५	पहिरो	देउल	२०७४	२०७५	८ रोपनी खेतीयोग्य जमिन क्षति, कूलो क्षति, १ गाई बगाएको	३	सार्थक प्रयास नभएको	६ घर जोखिम, कूलो क्षति हुनसक्ने, वास्ठाना बाट दहखर्क ३५ घर जोखिम
		गलाबस्ना	२०२२	२०२८, २०३६, २०७४	३० रोपनी खेतीयोग्य जमिन क्षति, बालीनाली, १ खर्क बगाएको	४	सार्थक प्रयास नभएको	४० घर जोखिममा पर्ने

सि.नं.	प्रकोप	स्थान	वर्ष	बारम्बारता	असर तथा प्रभावहरु	क्षति वा परिवर्तनको तह	समुदायले गरेको अनुकूलन को प्रयास	भविष्यमा पर्न सक्ने असर
		टुडाखोला	२०७३	निरन्तर	५०० भन्दा धेरै रुख क्षति,, ३ रोपनी खेतीयोग्य जमिन क्षति	४	सार्थक प्रयास नभएका	५ रोपनी जग्गा जोखिम, वन क्षेवमा असर पर्ने
		धौले	२०७१	निरन्तर	१ हेक्टर खरबारी नष्ट, १५० बिरुवा क्षति	४	सार्थक प्रयास नभएको	खेतीयोग्य जमिन प्रभावित
६	असिनापानी	वडाभरी	२०६२	२०७४	गहुँ ,जौ, (२०६२) धान, मकै, कोदो (२०७४) बालीमा असर तथा वनजंगलमा असर	३	सार्थक प्रयास नभएको	उत्पादन नष्ट, खाद्यान्न संकट
साविक वडा नं. ५								
१	पहिरो	खारेसिम	२०६१	निरन्तर	४ बिगाहा जमिनमा क्षति, १ घर, ६ रोपनी बाली नष्ट	४	सार्थक प्रयास नभएको	६० घर जोखिममा
		सुनखोला	२०७०	निरन्तर	२.५ बिगाहा जमिन, ५०० बिरुवा नष्ट, १ घरमा क्षति	३	सार्थक प्रयास नभएको	२ बिगाहा जमिन र १० हेक्टर वन क्षेत्र जोखिममा
		गौजेनी	२०६८	निरन्तर	३ बिगाहा वन क्षेत्र, २ बिगाहा खेत क्षति	३	सार्थक प्रयास नभएको	१५ रोपनी खेत जोखिममा, कुलो जोखिममा
		सिउरेनी	२०६३	निरन्तर	२ हेक्टर वन क्षेत्र, २ हेक्टर जमिन	४	सार्थक प्रयास नभएको	३ घर जोखिममा
		शेरा	२०७४	निरन्तर	१ बिगाहा खेतीयोग्य जमिन नष्ट	४	सार्थक प्रयास नभएको	२ घर जोखिममा
२	खडेरी	वडाभरी	२०२३	२०४५ २०४८ २०६३	खानेपानीका मुहान सुकेका, उत्पादनमा कमी, रोग देखियो, भोकमारी	४	वृक्षारोपण, वन, मुहान संरक्षण	खानेपानीको अभाव,भएका मुलहरु सुक्न सक्ने, मरुभूमिकरण, घाँस, बाली, उत्पादनमा ह्रास
४	पशुरोग	वडाभरी	२०२२	२०५५ पछि निरन्तर	१०० देखि १५० चौपाया क्षति	३	सार्थक प्रयास नभएका	दुध,मासु उत्पादनमा कमि,भोकमारी हुन सक्ने तथा खर्च बढ्ने
५	कृषि रोग	वडाभरी	२०५२	निरन्तर	स्थानीय वीउ नष्ट, रोगव्याधी, उत्पादनमा कमी, तोरी खेती बन्द	४	सार्थक प्रयास नभएको	भोकमारी बढ्न सक्ने, खाद्यान्नमा कमी हुने
६	मानव रोग	वडाभरी	२०७२	निरन्तर	४ जनाको मृत्यु	३	सरसफाईमा ध्यान दिईएकौ	अन्य मानव रोग बढ्न सक्ने
७	असिनापानी	वडाभरी	२०७४	निरन्तर	गहुँ,धान,तरकारी,फलफुलका असर	३	सार्थक प्रयास नभएको	भोकमारी बढ्न सक्ने

३.१.२.३ स्रोत तथा प्रकोपको नक्साङ्कन तथा पुष्ट्याई

सहभागितामुलक नक्शाको माध्यमबाट यस वडमा रहेका श्रोत तथा प्रकोपहरुको विश्लेषण गरिएको छ । साविक सिपखाना गाविस वडा नं. १ मा पर्ने देउल, गलाबस्ना, टुडाखोला र धौले पहिराहरू रहेका छन् । त्यसैगरी साविक वडा नं. ५ मा पर्ने खारेसिम, सुनखोला, गौजेनी, सिउरेनी र शेरामा पनि पहिरोहरू रहेका देखिन्छन् । यस वडाको अधिकांश ठाउँमा प्रति वर्ष २.२४ टन प्रति हेक्टर भन्दा कम भू-क्षय हुने गरेको देखिन्छ जुन न्यून हो । तर यस वडाको दक्षिण (सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको सिमाना) मा भू-क्षय अन्य भागको तुलनामा बढी हुने गरेको छ । आगलागीका दृष्टिकोणले यो वडाको सम्पूर्ण भाग जोखिममा रहेको छ । यो वडा मात्र हैन यसको चारैतिरको भाग नै आगलागीको जोखिममा रहेको छ । यस वडाको उत्तरी भागमा एउटा गुफा र बीच भागमा स्वास्थ्य चौकी रहेको छ ।

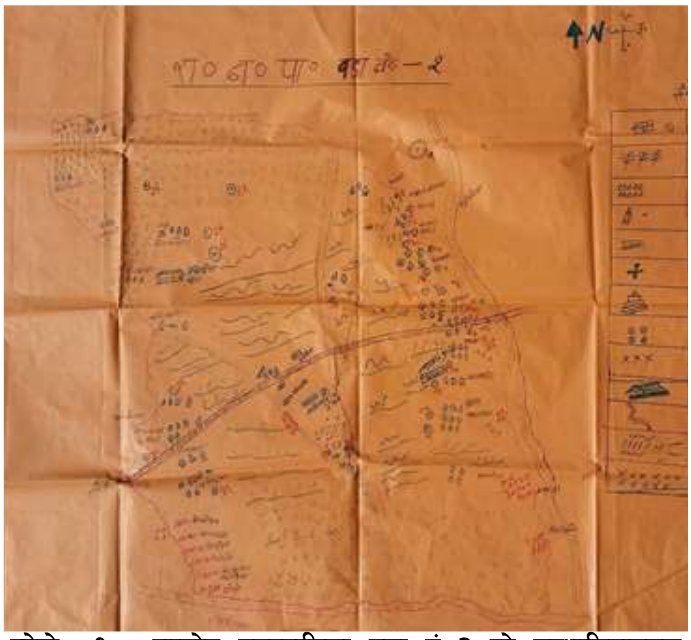

फोटो १ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ को सहभागितामूलक श्रोत तथा प्रकोप नक्शा

३.१.२.४ संकटासन्न घरधुरी तथा वर्ग पहिचान

स्थानीय अनुकूलन योजना तर्जुमाको प्रमुख उद्देश्य जलवायु परिवर्तनका कारण संकटासन्नता बढेका घरधुरी तथा समुदायको पहिचान गरि अनुकूलनका कार्यक्रमहरू तय गर्नु हो । यस वडाका अति उच्च, उच्च, मध्यम तथा न्यून संकटासन्नता भएका घरधुरीको पहिचान गर्नको लागि सबै टोलका टोल स्तरिय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठीमा हरेक वडा प्रतिनिधी, अगुवा नागरिक, शिक्षक तथा सा.व.उ.सका प्रतिनिधीहरूकोलाई संकटासन्न घरधुरी भनेको के हो, यि घरधुरीहरू किन छान्ने आदि बारेमा प्रष्ट पार्न सामुहिक छलफल गरिएको थियो । सबैले यो कार्यको उद्देष्यबारे प्रष्ट भएपछि घरधुरी छनौट गर्ने तरिकाबारे छलफल भएको थियो ।

त्यस पश्चात यस वडाका प्रत्येक टोलमा मेटाकार्डको प्रयोग गरी घरधुरीको संकटासन्न अवस्था पत्ता लगाउनको लागि समूहगत छलफल गरिएको थियो । यहाँका सम्पुर्ण ३३३ घरधुरीहरूको संकटासन्नताको अवस्था पहिचान गर्नको लागि प्रमुख रुपमा तीन वटा अवस्थाहरूको विश्लेषण गरिएको छ । १. आर्थिक अवस्था: यस अन्तर्गत आफ्नो उत्पादनबाट उक्त घर परिवारलाई वर्षभरिमा कति महिना खान पुग्छ, पशुपंक्षीको संख्या, रोजगारी र व्यापारको अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । जस अनुसार जम्मा तीन महिनामात्र खान पुग्ने घरधुरी बढि संकटासन्न वर्गमा पर्न जान्छ भने बाह्रै महिना खान पुग्ने घरधुरी कम संकटासन्न वर्गमा पर्दछ । २. सम्पतिका श्रोत माथिको पहुँच तथा नियन्त्रण: यस अन्तर्गत मानिसको जिविकोपार्जनको लागि महत्वपूर्ण मानिएका पाँच प्रकारका सम्पतिहरू (भौतिक, आर्थिक, सामाजिक, प्राकृतिक तथा मानविय) को अवस्थाको बारेमा विश्लेषण गरिएको छ । जस अनुसार जोसँग कम सम्पति छ ऊ वढि संकटासन्न हुन्छ भने सम्पतिको अवस्था मजबुत हुने घरधुरीको संकटासन्नता कम हुन्छ । ३. त्यसै गरि हरेक घरधुरीको जलवायु परिर्वतनबाट सिर्जित समस्या तथा

प्रकोपमा सम्मुखता (Exposure), संवेदनशीलता (Sensitivity) र अनुकूलन क्षमता (Adaptive Capacity) को आधारमा जोखिम (Risk) को अवस्था विश्लेषण गरिएको छ । जसको जोखिम बढि हुन्छ, उ बढि संकटासन्न वर्गमा पर्दछ । तलको तालिकामा यी आधारहरू अनुसार जोखिमहरूको अवस्था विश्लेषण गरी अति उच्च, उच्च, मध्यम तथा न्युन जोखिम भएका घरधुरीहरूको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ

तालिका १९ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को जलवायुजन्य जोखिमको आधारमा वडागत रुपमा घरधुरीहरुको स्तरीकरण

क्र. स.	साविक वडा	संकाटासन्न परिवार				जम्मा घरधुरी
		न्युन (V_1)	मध्यम (V_2)	उच्च (V_3)	अति उच्च (V_4)	
१	१	१५	५	४६	९३	१५९
२	५	३	३७	८४	५०	१७४
जम्मा		**१८**	**४२**	**१३०**	**१४३**	**३३३**

जलवायुजन्य जोखिमको आधारमा यस वडाका १४३ घरधुरी (४२.९४ प्रतिशत) अति उच्च जोखिममा, १३० घरधुरी (३९.०४ प्रतिशत) उच्च जोखिममा, ४२ घरधुरी (१२.६२ प्रतिशत) मध्यम प्रकारको जोखिममा र १८ घरधुरी (५.४१ प्रतिशत) न्यून जोखिम रहेको घरधुरीको रुपमा पहिचान भएका छन् ।

३.१.२.५ वडास्तरीय जलवायु संकटासन्नता लेखाजोखा

रास्कोट नगरपालिकाको यस वडा नं २ मा पर्ने साविकका सबै बडाहरुमा जलवायूका प्रष्ट असरहरु देखिएका छन् । कुनै वडालाई पहिरोले बढि सताएको अवस्था छ भने कतै भूक्षयको असर बढि रहेको छ । साविकको वडा नं १ तुलनात्मक रुपमा कम असर पर्ने वडाको रुपमा देखिएको छ । समग्रमा यस वडामा पर्ने साविकका वडाहरुको विश्लेषण गर्दा साविक वडा नं ५ सबै भन्दा बढि प्रभावित वडाको रुपमा रहेको छ भने साविक वडा नं १ मा जलवायूका तुलनात्मक रुपमा केहि कम असरहरु परेको देखिएको छ । साविकका दुई वटा वडाहरुको तुलना गर्दा वडा नं उच्च तथा वडा नं ५ अति उच्च जोखिम भएको वडाहरुको रुपमा देखिएका छन् ।

तालिका २० : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ मा रहेका साविकका वडाहरुको प्रकोप संकडासन्नता वडा स्तरीकरण

साविक वडा	१	५
१	X	५
५	X	X
जम्मा	१	२
स्तर	उच्च	अति उच्च

नक्सा ११ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को संकटासन्नताको अवस्था

३.१.२.६ प्रकोप स्तरीकरण

यस वडामा जलवायुका कारणले विभिन्न प्रकारका प्रकोपहरु देखिएका छन् । स्थानीयस्तरमा भएका छलफल तथा भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त नक्शाहरुको विश्लेषणबाट खडेरी, मानवरोग, कृषिरोग, पशुरोग, पहिरो, भूक्षय, असिनापानी, आगलागी र मिचाहाभ्कार प्राथमिकताका आधारमा यहाँका प्रमुख प्रकोपहरुको रुपमा देखिएका छन् । स्थानीय स्तरमा सञ्चालन भएका छलफलहरुबाट तलका प्रकोपहरुको पहिचान गरिएको छ । सबै प्रकोपको असर तथा प्रभाव फरक फरक हुने भएकोले पहिचान भएका हरेक प्रकोपको असर कुन तहको छ भनेर सहभागितामुलक रुपमा जोडागत स्तरिकरण मार्फत प्रकोपहरुको स्तरिकरण गरिएको छ ।

तालिका २१ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ का मूख्य प्रकोपहरुको जोडागत स्तरिकरण

प्रकोप	खडेरी	असिनापानी	मिचाहाभ्कार	पहिरो	भूक्षय	कृषि रोग	पशुरोग	मानवरोग	आगलागी
खडेरी	X	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी
असिनापानी	X	X	असिनापानी	असिनापानी	भूक्षय	कृषि रोग	पशुरोग	मानव रोग	असिनापानी
मिचाहाभ्कार	X	X	X	पहिरो	भूक्षय	कृषि रोग	पशुरोग	मानव रोग	आगलागी
पहिरो	X	X	X	X	पहिरो	कृषि रोग	पशुरोग	मानव रोग	पहिरो
भूक्षय	X	X	X	X	X	कृषि रोग	पशुरोग	मानव रोग	भूक्षय
कृषि रोग	X	X	X	X	X	X	कृषि रोग	मानव रोग	कृषि रोग
पशुरोग	X	X	X	X	X	X	X	मानव रोग	पशुरोग
मानवरोग	X	X	X	X	X	X	X	X	मानवरोग
आगलागी	X	X	X	X	X	X	X	X	X
जम्मा	९	४	१	४	४	७	६	८	२
स्तर	I	V	VII	V	V	III	IV	II	VI

३.१.२.७ जीविकोपार्जनका सम्पतिहरुको विश्लेषण

यस वडाका साविकका सवै वडाहरूका समुदायसंग जीविकोपार्जनका पाँच सम्पतिहरूको अवस्था र गुणस्तरको वारेमा छलफल गरि ती सम्पतिहरूमा पहुँच तथा नियन्त्रणको विश्लेषण पनि गरिएको छ । यी पाँच सम्पतिहरूको अवस्था र गुणस्तरको अध्ययनले समुदाय अनुकुलित हुन हाल भएका स्रोतहरूको क्षमता विश्लेषण गर्दै अनुकूलन योजना बनाउन थप मद्दत गरेको

तालिका २२ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ का जीविकोपार्जनका सम्पतिहरुको विवरण

जीविकोपार्जनका सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्य अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	थप सूचकहरू बढ्दो (+) वा घट्दो (-) क्रम	लक्षित वर्गको बढ्दो (+) वा घट्दो (-) क्रम	लक्षित वर्गको नियन्त्रण बढ्दो (+) वा घट्दो (-) क्रम
साविक वडा नं १					
सामाजिक	मन्दिर १२, पोखरी १ गुफा १ सहकारी ४ सा. धारा १५ खेल मैदान ३	मठमन्दिर को संरक्षण भएको हुनेछ, पक्कि भएको हुनेछ, धाराको संरक्षण हुनेछ	+	+	+
प्राकृतिक	सा. वन २ १३.४३ हेक्टर खोला ३ (शेरा घट्टे र टुडा खोला) जढीबुटी बोझो, टिमुर, चुत्रो, पुदिना, सज्जीवनी झरना १ (बिराल्छे)	वनको व्यवस्थापन भएको हुने	+	+	+
मानवीय	स्नातकोत्तर पास ३, नर्स १, कृषि प्राविधिक २, ओभरसियर १, शिक्षक १६, सिकर्मी ३०, खरदार १, अनम ४, स्वास्थ्य (सि.एम्.ए) ५	शिपमुलक दक्षतामा बृद्धि भइ आमदामी बढेको हुनेछ	+	+	+
आर्थिक	व्यापार ४८ रोजगारी २५ वैदेशिक १५०	व्यवसाय तर्फ उन्मुख भएको हुनेछ	+	+	+
भौतिक	सडक १ कि. मि. कच्ची, विद्यालय २, कूलो ३ (६ कि. मि.)	बाटो पक्कि भएको हुनेछ साथै अरु पुर्वाधारको विकास भएको हुनेछ	+	+	+
साविक वडा नं ५					
आर्थिक	व्यापार ४५ रोजगारी १५ वैदेशिक ९५	रोजगारीको संख्या बढेको हुनेछ	+	+	+
भौतिक	वडा भवन १ स्वास्थ्य चौकी १ प्रसूती गृह १ विद्यालय भवन २ कच्ची सडक १.५ कि. मि.), १ नहर	भवन हरु पक्कि बनेको हुनेछ,, बाटो पक्कि भएको हुनेछ, १८ कि. मि. सडक बिस्तार हुने, १.५ कि. मि. पीच हुने, १ विद्यालय भवन थप्न सकिने	+	+	+
प्राकृतिक	खानेपानीको मुहान ६, सा. वन २ , खोला २ (शेरे र सुने)	पर्याप्त पानीको पहुँच भएको हुनेछ, वनको हैसियत सुधिने	+	+	+
सामाजिक	मन्दिर १५, पोखरी २ सहकारी १ सा. धारा १३ चौर १	समाजको स्तर उन्नती भई सामाजीक मेलमिलाप कायम भएको हुनेछ, मठमन्दिर को संरक्षण भएको हुनेछ, पक्कि भएको हुनेछ,	+	+	+
मानवीय	स्नातकोत्तर पास २, ईन्जिनियर ३, एच. ए ४, कृषि प्राविधिक ६, शिक्षक ३, सिकर्मी ४०, खरदार १, अनम ६, स्वास्थ्य (सि.एम्.ए) ६, ल्याब ६, वन प्राविधिक १, ओभरसियर ५	स्वरोजगारी बढेको	+	+	+

३.२ अनूकूलनका उपायहरु/विकल्पहरुको पहिचान तथा छनौट गर्ने आधारहरु

यस चरणमा प्राथमिकीकरण भएका जलवायु परिवर्तनका असरहरूसँग अनुकूलित हुने परिकल्पना पूरा गर्नको लागि विभिन्न उपायहरूको पहिचान र प्राथमिकीकरण गरी योजनामा राख्नुपर्ने अनुकूलनका कार्यहरूको पहिचान गरिएको छ । यसैगरि समुदाय, बसोवास क्षेत्र, साविक गाविस तथा वडा आदिका लागि कार्ययोजना

तर्जुमा भएका मध्ये सर्वप्रथम अति सङ्कटासन्न समुदायका जोखिम सम्बोधन गर्ने खालका योजनालाई प्राथमिकीकरण गरिएको छ । यसरी प्राथमिकीकरणमा परेका योजनाहरूको विस्तृत खाकालाई नै स्थानीय अनुकूलन योजनाको रुपमा प्रस्ताव गरिएको छ ।

तालिका २३ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को अनुकूलनका उपायहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

प्रकोप	क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्गमुखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमि (१-३)	जम्मा	स्तर
साविक वडा .१												
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको, पानीको मुल सुकेको,	खडेरीबाट बच्ने खेति लगाइ यसका असरहरु कम भएको हुने, सिचाईंको व्यवस्था भएको	वृक्षारोपण पानीका मुहान संरक्षण, सिचाईं व्यवस्था	२	३	२	३	२	३	१५	II
	वन तथा जैविक विविघता	आगलागी बढेको	हरियाली बढेको हुने	वृक्षरोपण, जनचेतना, सुधारिएको चूलो प्रयोग	२	३	२	३	२	३	१५	II
	जलस्रोत तथा ऊर्जा	मुल सुकेको, सिंचाईमा समस्या	खानेपानी तथा सिंचाईको व्यवस्था हुने	खानेपानीको व्यवस्था पानीका मुहान संरक्षण	२	३	२	३	२	३	१५	II
	जनस्वास्थ्य	मानव स्वास्थ्यमा असर	जैविकमलको प्रयोगले मानवस्वास्थ्य सुधार	जैविक मल बनाउने तालिम	२	३	२	३	२	३	१५	II
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनयोग्य जमिन नष्ट भएका, उत्पादनमा कमी	विभिन्न उपायहरुको प्रयोग बाट भुक्षय नियन्त्रण भएको हुने	गह्रा सुधार	२	३	२	३	२	२	१४	III
मानवरोग	मानव स्वास्थ्य	खाद्यान्न अभावले गर्दा भोकमारी पर्ने र बालबच्चालाइ रोग लाग्ने, महामारी	मानव स्वास्थ्यमा सुधार, रोग कमी	सरसफाई, सचेतना तालिम	२	३	२	३	२	२	१४	III

प्रकोप	क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्गमुखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमि (१-३)	जम्मा	स्तर
कृषि रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा कमी, बाली नपसाउने	उत्पादनमा सहयोग, अवस्था सुधार	कृषि प्राविधिक, तालिम, वीउ विजन	२	२	२	२	२	३	१३	III
	जनस्वास्थ्य	रसायनिक मलको प्रयोगले स्वास्थ्यमा हानी	जैविकमल प्रयोग बढेको हुने	जैविकमल बनाउने तालिम	३	३	३	३	३	३	१८	I
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशु स्वास्थ्यमा असर, पशुजन्य उत्पादनमा कमी	पशु स्वास्थ्यमा सुधार	पशु प्राविधिक, शिविर, गोठ सुधार	२	३	२	२	२	२	१३	III
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा,	उत्पादन योग्य जमिन बगेर नष्ट भएको, कूलो बगाएको	तारजालिको प्रयोग गरि पहिरो नियन्त्रण हुन	तारजाली, वृक्षारोपण	३	२	३	२	२	२	१४	III
	वन तथा जैविक विविधता	वन तथा वन्य जन्तुलाइ असर पारेको	वन तथा वन्य जन्तुहरुको संरक्षण भएको हुने	तारजाली, वृक्षारोपण	३	२	३	२	२	२	१४	III
असिनापानी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	असिनाले अन्न बालीमा क्षति तथा पशु चौपायालाइ पनि असर गने	साना र छोटा वाली,बेमौसमी वाली लगाइ आयआर्जन बढाउने	बेमौसमी बाली रोपण, बाली परिवर्तन, पोली हाउस	१	२	१	३	१	२	१०	V
मिचाहा झार	वन तथा जैविक विविधता	वन विनाश भइ घाँस दाउरामा कमि, पानीको मुहान सुक्ने	वनमाराको सदुपयोग	कम्पोष्ट मल बनाउने तालिम	१	३	१	३	१	१	१०	V
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता	वनको हैसियत बिग्रिदो	आगलागी नियन्त्रण	वन संरक्षण तालिम, सचेतना	२	३	३	३	२	३	१६	I
साविक वडा नं ५												
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा , वन तथा जैविक विविधता	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको, पानीको मुल सुकेको, आगलागी बढेको	खडेरीबाट बच्ने खेती लगाइ यसका असरहरु कम भएको हुने, सिचाईंको व्यवस्था भएको,	वृक्षारोपण पानीका मुहान संरक्षण, सिचाईं व्यवस्था	२	३	२	३	३	३	१६	II
	वन तथा जैविक विविघता	आगलागी बढेको	हरियाली बढेको हुने	वृक्षरोपण, जनचेतना, सुधारिएको चल्लो प्रयोग	२	३	२	३	३	३	१६	II

प्रकोप	क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्गमुखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमि (१-३)	जम्मा	स्तर
	जलस्रोत तथा ऊर्जा	मुल सुकेको, सिंचाईमा समस्या	खानेपानी तथा सिंचाईको व्यवस्था हुने	खानेपानीको व्यवस्था पानीका मुहान संरक्षण	२	३	२	३	३	३	१६	II
	जनस्वास्थ्य	मानवस्वास्थ्यमा असर	जैविक मलको प्रयोगले मानवस्वास्थ्य सुधार	जैविक मल बनाउने तालिम	२	३	२	३	३	३	१६	II
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनयोग्य जमिन नष्ट,उत्पादनमा कमी	विभिन्न उपायहरुको प्रयोग बाट भुक्षय नियन्त्रण भएको हुने	गह्रा सुधार	३	२	२	३	३	२	१५	II
मानवरोग	मानव स्वास्थ्य	खाद्यान्न अभावले गर्दा भोकमारी पर्ने र बालबच्चालाइ रोग लाग्ने, महामारी	मानव स्वास्थ्यमा सुधार, रोग कमी	सरसफाई, सचेतना तालिम	३	३	२	३	२	२	१५	II
	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा कमी, बाली नपसाउने	उत्पादनमा सहयोग, अवस्था सुधार	कृषि प्राविधिक, तालिम, वीउ विजन	२	३	२	२	२	२	१३	III
	जनस्वास्थ्य	रसायनिक मलको प्रयोगले स्वास्थ्यमा हानी	जैविकमल प्रयोग बढेको हुने	जैविकमल बनाउने तालिम	३	३	३	३	३	३	१८	I
पशु रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशु स्वास्थ्यमा असर, पशुजन्य उत्पादनमा कमी	पशु स्वास्थ्यमा सुधार	पशु प्राविधिक, शिविर, गोठ सुधार	२	३	२	२	२	२	१३	III
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन बगेर नष्ट भएको, कूलो बगाएको	तारजालिको प्रयोग गरी पहिरो नियन्त्रण हुन	तारजाली, वृक्षारोपण	३	२	३	२	२	३	१५	II
	वन तथा जैविक विविधता	वन तथा वन्य जन्तुलाइ असर पारेका	तारजालिको प्रयोग गरी पहिरो नियन्त्रण हुने	तारजाली, वृक्षारोपण	३	२	३	२	२	३	१५	II
मिचाहा झार	वन तथा जैविक विविधता	वन विनाश भइ घाँस दाउरामा कमि, पानिको मुहान सुक्ने	वनमाराको सदुपयोग	कम्पोष्ट मल बनाउने तालिम	२	२	१	३	१	१	१०	V
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता	वनको हैसियत बिग्रिदो	आगलागी नियन्त्रण	वन संरक्षण तालिम, सचेतना	२	३	३	३	२	३	१६	II

३.३ महिला, दलित, विपन्न तथा पछाडि पारिएका वर्गमा जोखिमहरुको विश्लेषण

महिला दलित, विपन्न तथा पडाडि पारिएका वर्गहरुको जोखिम विश्लेषणबाट सबै जसो प्रकोपका क्षेत्रमा विश्लेषण गर्दा उमेरगत समूह बालबालिका र वृद्धहरुलाई असर गरेको पाइन्छ । त्यसैगरि लैंगिक विश्लेषण गर्दा महिलालाई बढि असर परेको छ भने आर्थिक रुपमा विपन्नलाई बढि असर परेको छ ।

तालिका २४ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ का प्रकोप संकटासन्नता वर्गको विश्लेषण

प्रकोप	प्रकोप संकटासन्नता वर्ग													
	उमेर समूह				लिंग		आर्थिक स्तर				सामाजिक स्तर		जतजाति	
	बालबालिका	युवा	वयस्क	वृद्ध	पुरुष	महिला	अति विपन्न	विपन्न	मध्यम	सम्पन्न	एकल महिला	अपाङ्ग	दलित	क्षे.बा.ठ
साविक वडा १														
खडेरी	४	२	२	३	३	४	४	३	२	१	४	४	४	३
पहिरो	३	४	४	३	३	४	३	३	३	२	घ	४	४	३
कृषि रोग	३	४	४	३	३	३	४	३	३	१	४	३	४	३
पशु रोग	३	४	४	३	३	४	४	३	२	१	४	३	४	३
मानव रोग	४	३	३	४	३	४	३	३	२	१	४	४	४	४
मिचाहाझार	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
आगलागी	४	२	२	३	४	४	४	३	२	१	४	४	४	४
असिनापानी	३	४	४	३	४	४	४	३	२	१	३	२	३	२
भूक्षय	३	४	४	३	४	३	३	३	२	१	४	३	४	४
साविक वडा ५														
खडेरी	४	२	२	३	३	४	४	३	२	१	४	४	४	३
पहिरो	३	४	४	३	३	४	३	३	३	२	४	४	४	३
कृषि रोग	३	४	४	३	४	४	४	३	३	१	४	३	४	३
पशु रोग	३	४	४	३	३	४	४	३	२	१	३	३	४	३
मानव रोग	४	३	३	४	३	४	४	३	२	१	४	४	४	४
मिचाहाझार	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
आगलागी	४	२	२	३	३	३	३	३	२	१	३	३	३	२
असिनापानी	३	४	४	३	४	४	४	३	२	१	३	४	४	४
भूक्षय	३	४	४	३	४	३	४	३	२	१	४	३	३	२

नोट : संकटासन्नता वर्ग पहिचान गर्दा १ देखि ४ सम्ममा विभाजन गरिएको छ, जसमा १ ले कम संकटासन्नता जनाउँछ भने ४ ले अति उच्च संकटासन्नता जनाउँछ ।

३.४ भावी जलवायु परिदृष्य लेखाजोखा तथा उच्च अनुकूलन क्षमता परिकल्पना

यो स्थानीय अनुकूलन योजना तर्जुमा गर्दा पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाको मर्म तथा मान्यता अनुसार प्रशासनिक सिमानाको परिधि भित्रमात्र सीमित नरही माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रसँगको सम्बन्ध र असर प्रभावहरूलाई समेत विश्लेषण गरिएको छ । साथै प्रकोपहरूको वर्तमान अवस्था विश्लेषण गर्न सहभागितामुलक बिधि तथा भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित भै तयार गरिएका नक्शाहरूको प्रयोग गरिएको छ । यि सूचनाहरूको प्रयोगबाट अहिलेको अवस्था विश्लेषण गर्दै भविष्यमा पर्नसक्ने असर तथा प्रभावहरू र यसबाट बँच्ने उपायहरूको सहभागितामुलक विकास परिदृष्यको अवधारणा अनुसार पहिचान गरि

भावी अवस्थाको परिकल्पना गरिएको छ । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गोष्ठिमा यस वडाका वडा अध्यक्षको अगुवाईमा सहभागितामुलक छलफलबाट तयार भएका प्रमुख परिकल्पनाहरू तल उल्लेख गरिएको छ ।

१. माटो सुहाउँदा खेती लगाईने छ र जैविक मलको प्रयोगलाई बढाव दिई अगामी १० वर्षमा यो वडा अर्गानिक क्षेत्र रुपमा चिनिने छ

२. उपल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रमा हुने जलवायूजन्य प्रकोप तथा तिनका असर र प्रभावहरु पहिचान भै रोकथामका लागि आवश्यकता कार्यक्रम कार्यान्वयन मार्फत जलाधार संरक्षण, पहिरो रोकथाम, वाढीको क्षति न्यूनिकरण भएको हुनेछ ।

३. परम्परागत रुपमा चलिरहेको निर्बाहमुखी कृषि प्रणालीलाई आवश्यकताता अनुसार परिमार्जन गर्दै बदलिदो जलवायुको अवस्थासँग मेल खाने फलफुलहरु (आँप, केरा, कागती, अमिलो) आदिको रोपण तथा व्यवसायिक कृषि प्रणाली अवलम्वन गरि स्थानीय स्तरमा आयआर्जनको बृद्धि भएको हुनेछ ।

४. वन अतिक्रमण तथा आगलागिबाट हुने वनको क्षति कम्तिमा पनि ८० प्रतिशत घट्नुका साथै वनको दीगो व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।

५. जडीबुटी खेतीलाई बढाव दिई वैदेशिक रोजगारी घट्नेछ ।
एक घर एक धाराको अवधारण ल्याई खानेपानीको समस्या घटाउने र मुल संरक्षण भएकको हुनेछ ।

६. सिंचाई पोखरी निर्माण तथा कुलो निर्माण मार्फत स्वच्छ खानेपानी र सहज सिंचाई उपलब्ध भई उत्पादन बृद्धि बढेको हुनेछ ।

७. स्थानीय सडक निर्माण क्षेत्रमा वृक्षारोपण गरी हरित सडकको अवधारणा अनुसार सडक विस्तार गरि भूक्षय र पहिरोमा कमि आएको हुनेछ । यहाँको प्रमुख रोड पिच तथा अन्य शाखा रोडहरु कम्तिमा पनि ग्राभेल भएको हुनेछ ।

८. प्राविधिक शिक्षा लिई कम्तिमा ५० जना मानिसहरु स्थानीयस्तरमा स्वरोजगार भएका हुनेछन्, साथै स्थानीय स्तरमा व्यवसाय तथा रोजगारीका अवशरहरु बढेर भारत जस्ता देशमा कम पारिश्रमिकमा काम गर्न जाने मानिसहरुको संख्या कम्तिमा ५० प्रतिशत घटेको हुनेछ ।

९. कम्तिमा ७० प्रतिशत घरधुरीमा सुधारिएको चुल्हो स्थापना तथा डाक्टर समेतको व्यवस्था भएको स्वास्थ्य चौकीको स्थापना भै स्थानीय स्तरमा महिला, बालबालिका लगायत सबैको स्वास्थ्यमा सुधार भएको हुनेछ ।

१०. जलवायुजन्य प्रकोपका कारण अति उच्च तथा उच्च संकटासन्न तहमा परेका मानिसहरुको संकटासन्नता घटेको हुनेछ ।

११. आगामी १० वर्षमा यस वडाका सम्पुर्ण मानिसहरु साक्षर हुनुका साथै हालको भन्दा शिक्षित मानिसहरुको संख्या दोब्बर भै प्रविधिक जनशक्तिको संख्यामा उल्लेख्य बृद्धि भएको हुनेछ ।

३.५ सेवा प्रदायक संस्थाको विवरण

यस वडालाई विभिन्न प्रकारले सेवा प्रदान गर्ने सरकारी एवै गैर सरकारी सेवा प्रदायकहरूको विवरण तलको तालिका बमोजिम रहेको छ ।

तालिका २५ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ का सेवा प्रदायकहरूको विवरण

क्र. सं.	सेवा प्रदान गर्ने संस्था	प्रदान गर्ने सेवा	सेवा लिने प्रक्रिया	सम्पर्क व्यक्ति (फोन नम्वर)
१	रास्कोट नगरपालिकाको कार्यालय	नक्शा पास, जग्गा धनी पुर्जा वितरण, पञ्जीकरण , समन्वय, विकास निर्माण, सामुदायिक विकास, आर्थिक सहयोग, समन्वय र सहकार्य, सल्लाह र सुझाव, सिफारिस। वन, सिंचाइ र खानेपानी बाहेकका जिल्लामा पहिला रहेका विषयगत कार्यालयहरूले दिने सबै सेवाहरू	योजना तर्जुमामा सहभागि, निवेदन तथा योजना प्रस्तुत, को योजना तर्जुमामा प्रतिनिधित्व	नगरपालिका प्रमुख: काशीचन्द्र बराल ९८५५०२२४६५
२	रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को कार्यालय	पञ्जीकरण , समन्वय, विकास निर्माण, सामुदायिक विकास, आर्थिक सहयोग, समन्वय र सहकार्य, सल्लाह र सुझाव, सिफारिस	योजना तर्जुमामा सहभागि, निवेदन तथा योजना प्रस्तुत, को योजना तर्जुमामा प्रतिनिधित्व	दयाराम सिंखडा (अध्यक्ष) ९७४८३११६३५
३	सामुदायिक वन	सामुदायिक वनको व्यवस्थापन, वन पैदावार संकलन तथा वितरण र विकास निर्माण	उपभोक्ता वन्ने, सभा तथा वैठकमा भाग लिने, समुहले मागेको सहयोग गर्ने, वन विकास कार्यमा सहभागि हुने	कर्मराज संखडा ९८४८३११९५३ उदयराम चौलागाई ९८४८३३०९५२ रङनाथ योगी
४	डिभिजन वन कार्यालय	वन समुह गठन, वन श्रोत सर्भेक्षण, वन पैदावारको संकलन तथा छुट पुर्जी प्रदान	योजना प्रस्तुत, उपभोक्ता समिति गठन गरी निवेदन पेश, सम्पर्क र समन्वय	०८७-४४०००२
५	स्वास्थ्य चौकी	सामान्थ उपचार, प्रसुति	उपस्थिती	हंसराज न्यौपाने (९८४८०६१९२६)
६	जिससको कार्यालय	समन्वय	सम्पर्क निवेदन	०८७-४४०१२०
७	एकता आ. वि.	शिक्षा	भर्ना तथा उपस्थिती	खेमराज कुमाल ९८४८३०७१९४
८	मोतीराम उ. मा. वि	शिक्षा	भर्ना तथा उपस्थिती	विष्णु प्र. आचार्य (९८४६९४८४८)
९	जनालीकोट आ. वि	शिक्षा	भर्ना तथा उपस्थिती	रत्न प्र. न्यौपाने ९८६९४१२६६१
१०	लालीगुराँस आ. वि	शिक्षा	भर्ना तथा उपस्थिती	गणेश प्र. सिंखडा ९८६६५२७४८५
११	चेतना बाल विकास केन्द्र	शिक्षा	भर्ना तथा उपस्थिती	सत्यपुरा जैसी ९८४८३६७५२९
१२	कर्णाली बाल गृह	शिक्षा	भर्ना तथा उपस्थिती	खेमराज जैसी ९८५१२६६९३०
१३	साडा नेपाल	चेतना अभिवृद्धि, कृयि प्रवर्द्धन	सम्पर्क, समूह गठन	रुकुम योगी - ९८६४७०६९४३)
१४	सेडा	आयआर्जनमुखी, भौतिक पूर्वाधार	सम्पर्क	तुलाराज सिंखडा (९८५१११३५६८)
१५	डिभिजन खानेपानी कार्यालय	खानेपानीको लागि प्रविधिक तथा आर्थिक सहयोग	योजना प्रस्तुत, उपभोक्ता समिति गठन गरी निवेदन पेश, सम्पर्क र समन्वय	
१६	किडाक नेपाल	भौतिक पूर्वाधार	सम्पर्क, निवेदन	तुलाराम पाण्डै (९८४८३०१४६०)
१७	रास्कोट कृषि	कृषि प्रबर्द्धन, वीउ विजन	सम्पर्क, निवेदन	लाल ब. शाही (

क्र. सं.	सेवा प्रदान गर्ने संस्था	प्रदान गर्ने सेवा	सेवा लिने प्रक्रिया	सम्पर्क व्यक्ति (फोन नम्वर)
	शाखा			९८४८३२०६१०)
१८	हिमचूली कृषि सहकारी	बचत, ऋण	सम्पर्क, निवेदन	काशी चन्द्र बराल (९८५८०२२४६५)
१९	किसान माईको फाइनान्स	बचत, ऋण	सम्पर्क, निवेदन	
२०	डिभिजन सिंचाई कार्यालय	सिंचाइ कुलो, नहर निर्माणमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग	सम्पर्क, समन्वय, निबेदन, जल उपभोक्ता समुह गठन	
२१	डिप्रोक्स लघुवित्त	बचत, ऋण	सम्पर्क, निवेदन	
२२	साहस नेपाल		सम्पर्क, निवेदन	मान ब. सेजुवाल (९८४८३२९६६८)
२३	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	नागरिकता, पासपोर्ट, नाता प्रमाणित तथा सुरक्षा प्रदान	सम्पर्क, समन्वय, निबेदन	०८७-४४०१८२
२४	पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना (आशा)	अनुकुलन कार्यक्रम सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम, अनुकुलन योजना तयारीमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग तथा योजना तयारीमा आर्थिक सहयोग	स्थानीय अनुकूलन योजना तयारी तथा निबेदन, सम्पर्क, समन्वय	०८७-४४०१८२

माथि प्रस्तुत गरिएका संस्थाहरूमध्ये प्रमुख संस्थाहरूँग यस वडाको सम्बन्धको स्तर, सम्बन्धको प्रकार तथा

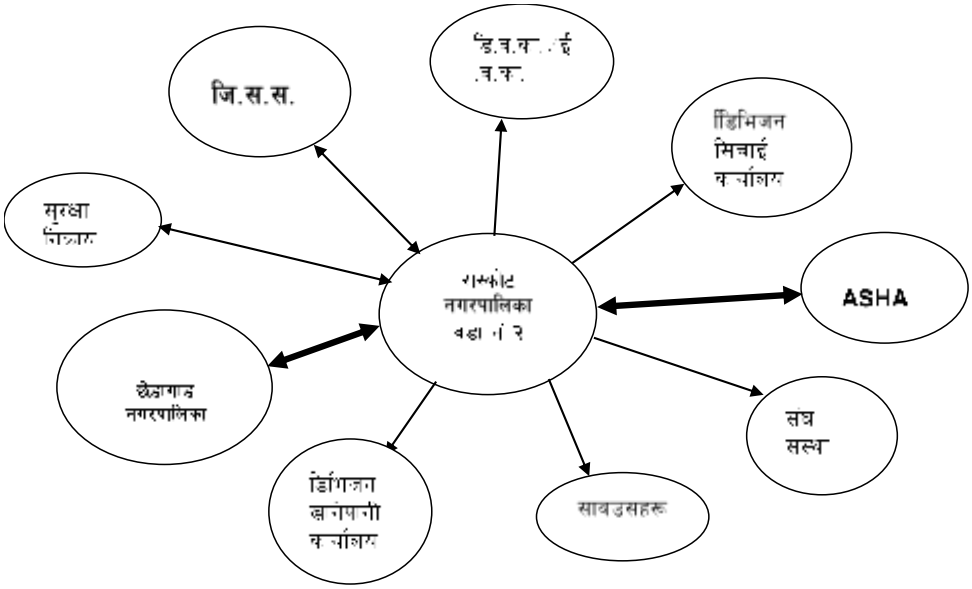

चित्र ५ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं २ मा रहेका सेवा प्रदायक संस्थाहरू

सेवाको पहुँचको आधारमा तलको रोटी चित्र तयार गरिएको छ ।

३.६ योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको समायोजन

जलवायु परिवर्तनका असर तथा प्रभावहरूबाट बच्न तथा अनुकूलित हुनको लागि यो योजना स्थानीय बासिन्दाहरूको प्रत्यक्ष संलग्नतामा तर्जुमा गरिएको छ । जिल्लास्तरमा समेत अनुकूलन योजनाको अपनत्व बढाउनको लागि अनुकूलन कार्य योजनाको तयारीका चरणहरू तथा प्रक्रियाहरूको सम्बन्धमा प्रस्तुतीकरण गरी जिल्लाका सेवा प्रदायक निकायहरूसँग छलफल गरी राय सुझाव समेत लिइएको थियो । त्यस पश्चात यस

वडामा विभिन्न स्थानीय स्तरका परामर्श तथा छलफलहरूबाट यो अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरि विकास र विषयगत योजनाका साथै स्थानीय सेवा प्रदान गर्ने निजी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूको योजना प्रक्रियामा समायोजन गर्नका लागि वडा स्तरमा निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरू, राजनीतिक दलहरू तथा वहुसरोकारवालाहरूसँग यो योजनाको मस्यौदा छलफल भई अन्तिम रुप दिइएको छ ।

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका आगामी प्राथमिकताहरूलाई स्थानीय विकास योजनामा समायोजन गरी वडा परिषदमा निर्णय गरी कार्यान्वयन हुनेछन् । यसरी नै यस वडाको वार्षिक योजनामा समावेश नभएका योजनाहरूलाई नगरपालिका तथा जिल्लाका विभिन्न कार्यालयहरूका वार्षिक कार्यक्रममा समेत समावेश गर्नको लागि पहल गरिने छ । यसरी नै यस वडाभित्र सेवा प्रदान गर्ने विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूलाई समेत जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूका हकमा यसै कार्ययोजनामा भएका योजनाहरू कार्यान्वयन गर्न अनुरोध गरिने छ । यो वडा तथा रास्कोट नगरपालिकाले आफ्नो वार्षिक कार्यक्रम तयार गर्दा यहाँ भएका कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता तय गरि बजेट छुट्याउने व्यवस्था गर्ने छ ।

३.७ अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

यो अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको नेतृत्व र जिम्मेवारी रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ मा रहनेछ । यद्यपी समग्रमा यो योजना रास्कोट नगरपालिकाको सम्पतिको रुपमा रहने छ । यो योजना आर्थिक वर्ष २०७५/७६ देखि तीन वर्षको लागि कार्यान्वयन गरिने छ । कार्यान्वयनको लागि पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले तीन वर्षसम्म आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने छ भने वडा, नगरपालिका, जिल्ला समन्वय समिति, प्रदेश सरकार, विभिन्न विषयगत कार्यालयहरू, सा.व.उ.स तथा अन्य गैरसरकारी संस्थाहरूले समेत आर्थिक तथा प्राविधिक योगदान गर्नेछन् । पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले यो कार्यक्रम सञ्चालनको लागि सहजीकरण गर्न सहजकर्ताहरूको परिचालन गर्नेछ । यी सहजकर्ताहरूले सामाजिक परिचालनका कार्यहरू र कार्यन्वयनका लागि आवश्यक सहजीकरणका कार्यहरू गर्नेछन् ।

३.८ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समाबेशिकरण

जलवायु परिवर्तनका कारण उच्चस्तरको असर परेको यस वडामा रहेका प्रायः कुनै न कुनै प्रकारका प्रकोपहरूले मानिसहरूलाइ असर गरेको देखिन्छ । यद्यपी अरु ठाउँहरूमा जस्तै यहाँ पनि मानिसको आर्थिक, सामाजिक, स्वास्थ्य, कामको प्रकृति आदि जस्ता कारणहरूले गर्दा असरको तह फरक छ । यस वडाका वढि जसो महिला, दलितहरू र आर्थिक रुपमा कमजोर वर्गहरूमा ज्यादा असर परेको छ । जलवायु परिवर्तनका प्रकोपहरूले गर्दा यस वडामा नराम्रो असर पर्नुका साथै उत्पादन घट्न थालेपछि पुरुषहरू रोजगारीको लागि विदेश जाने क्रम थप बढेकोले महिलाहरूमा यसको सिधा प्रभाव परेको छ । घरायसी कार्यमा महिलाको संलग्नता बढि हुनेहुँदा जलवायु परिवर्तनका प्रकोपका असरहरूले महिलाहरूको कार्यबोझ विगत भन्दा प्रष्ट रुपमा अरु थपिएको देखिन्छ । उदारहणको लागि खडेरीले गर्दा पानीका मुहान सुक्नाले पानी लिनको लागि पहिले भन्दा धेरै टाढासम्म जानु पर्दछ जसले गर्दा उनीहरूको समग्र काम गर्ने समय बढेको छ । तलको तालिकामा यहाँका महिला तथा पुरुषहरू संलग्न

हुने कामको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ, जस अनुसार जलवायुका असरहरूबाट प्रतक्ष्य प्रभाव पार्ने पेशामा महिलाहरू बढि संलग्न रहेका छन् ।

तालिका २६ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ मा महिला र पुरुषको कार्य विभाजन विश्लेषण

क्र.स	क्रियाकलाप	संलग्नता	
		महिला (१-४)	पुरुष (१-४)
१	**उत्पादनमुलक कार्य**		
	जागिर	२	४
	पशुपालन	४	३
	तरकारी खेती	४	३
	ज्याला मजदुरी	३	४
२	**अनुत्पादनमुलक कार्यहरु**		
	घर धन्दा	४	१
	लुगाधुने कार्य	४	१
	घाँस दउरा संकलन	४	३
	कुटानी तथा पिसानी	४	१
	जोत्ने खन्ने कार्य	२	४
	सामाजिक कार्य	२	४

अर्को तर्फबाट विश्लेषण गर्दा जलवायु परिवर्तनका प्रतिकुल असर ब्यक्तिको आर्थिक क्षमतामा निर्भर हुने तथा अनुकूलन क्षमताको विश्लेषणबाट पनि यहाँ सबैभन्दा वढि महिला, बृद्धबृद्धाहरू तथा वालवालिकाहरू प्रभावित भएको देखिएको छ ।

विभिन्न सचेतना तथा शिक्षामा पहुँचका कारण समेतले गर्दा महिलाहरूको पहिलेको तुलनामा सार्वजनिक कार्यक्रमहरूान सहभागिता बढेको छ । तर बढ्दो भौतिक सहभागिताको तुलनमा सक्रिय सहभागिता अझै कम देखिन्छ । यस्ता समस्याको समाधान गर्न सहजकर्ताको भुमिका अपरिहार्य रहेको यहाँको अनुकूलन योजना तयारीबाट प्रष्ट भएको छ । तलको तालिकाले यहाँका महिला तथा पुरुषहरूको विभिन्न कार्यहरूमा हुने सहभागिता तथा निर्णय गर्ने अवस्था प्रष्ट पार्दछ । जस अनुसार घरायसी दैनिकका कार्यहरूमा महिलाहरूको पहुँच तथा निर्णय देखिन्छ भने आर्थिक तथा राजनीतिक निर्णयहरूमा पुरुषहरू बढि संलग्न भएको देखिन्छ

तालिका २७ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ मा महिला र पुरुषको निर्णय प्रक्रियामा उत्तरदायित्व र पहूच विश्लेषण

क्र स	क्रियाकलाप	कसले निर्णय गर्छ		कसले कार्य गर्छ		कसको पहुँचमा छ	
		महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
१	घर व्यवहार	✓	✓	✓		✓	
२	वन जाने	✓	✓	✓	✓	✓	✓
३	बैठक जाने		✓		✓		✓
४	आर्थिक कारोबार	✓	✓		✓		✓
५	पशुसेवा र स्यहार सुसार	✓	✓	✓		✓	✓
६	जागिर गर्ने	✓	✓		✓		✓
७	राजनिती गर्ने		✓		✓		✓
८	विरामी स्याहार	✓	✓	✓		✓	✓
९	बालिनाली	✓	✓	✓	✓	✓	✓

भर्खरै मात्र स्थानीय तहको निर्वाचन भै महिलाहरूको पनि बलियो उपस्थिति भएको, शिक्षामा क्रमशः पहुँच बढिरहेको तथा सचेतनाका अरु कार्यक्रमहरू पनि बढिरहेकोले महिला र पुरुषहरू विचको विभेद विस्तारै कम हुँदै जाने अपेक्षा गर्न सकिन्छ

३.९ अनुगमन तथा मुल्यांकन

वडा तथा टोल (साविकका वडा) स्तरमा भएका सचेतना तथा योजना तर्जुमा छलफलको क्रममा यहाँका मानिसहरूको जलवायु परिवर्तनको अवधारणा तथा प्रतिकुल असरहरूसंग जुध्नको लागि आवश्यकता पर्ने क्षमताको बारेमा छलफल गरिएको थियो । जस अनुसार स्थानीय स्तरमा जलवायुका असर तथा प्रभावहरू झेल्न बाध्य भएपनि यसको कारण तथा अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका उपायहरूको बारेमा कमैमात्र जानकारी रहेको पाइएको छ । अझ जलवायुका असर तथा प्रभावहरूबाट सबै भन्दा वढि समस्या वनमा आश्रित महिला, वालवालिका तथा बृद्धहरूमा हुने देखिएको छ भने त्यहि वर्गमा यस सम्बन्धि कम जानकारी रहेको अवस्था छ । यस्तो अवस्थामा तय भएका अनुकूलन योजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मुल्यांकन महत्वपुर्ण पक्ष हुने छ । यसको लागि वडा तथा नगरपालिका तहमा यो कार्ययोजना कार्यान्वयनका प्रगति र परिणाम सम्बन्धी प्राप्त सूचना तथा तथ्यहरूको संकलन र मूल्याकन गर्न नगरपालिकामा रहेका वहुसरोकारवालाहरूको संलग्नता रहने छ ।

यसका लागि वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठी र समीक्षा गोष्ठी सबै सरोकारवालाहरूको सहभागितामा संचालन गरिनेछ । आवश्यकता अनुसार कार्यक्रमको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न समय समयमा स्थलगत अनुगमन समेत गरिनेछ । समीक्षा गोष्ठी एवं स्थलगत अनुगमनवाट यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनमा प्राप्त भएका प्रतिफल मूल्याकंन गरी सिकाईहरूको आदानप्रदान हुनेछ । यसरी नै समय समयमा जिल्ला स्तरमा रहेका संयन्त्रहरूबाट पनि संयुक्त अनुगमन भई प्राविधिक स्तरको पृष्ठपोषण प्राप्त हुनेछ । यसका आतिरिक्त यो योजना तयार गर्न सहयोग गर्ने परियोजना (पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना) को जिल्लामा रहेको कार्यालयले पनि बेलाबेलामा कार्य प्रगतिबारे मूल्यांकन गर्ने छ भने वार्षिक रुपमा एक पटक सार्वजनिक सुनुवाइ गरिने छ । हरेक वर्ष भएका अनुगमन तथा मूल्यांकनबाट प्राप्त भएका सिकाइहरू तथा चुनौतीहरूलाइ अर्को वर्ष क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै लगिने छ । यो योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि तलको तालिकामा उल्लेख भए अनुसार अनुगमन कार्यहरू गरिने छ ।

तालिका २८ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को स्थानीय अनूकुलन कार्ययोजनाको अनूगमन तथा मूल्यांकन खाका

अनुगमनका तहहरू	उद्देश्यहरू	जिम्मेवारी	समय	प्रक्रिया
क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनको अनुगमन गर्न समुदाय तथा वडा तहका अनुगमन	• पारदर्शिता र अपनत्व कायम गर्न • प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न	• स्थानीय समुदाय	• कार्यक्रम संचालन भैरहेको वेलामा तथा सकिएपछि	अन्तरक्रिया, सार्वजनिक लेखा परिक्षण, स्वःअनुगमन तथा मूल्यांकन
वडास्तरिय तहका अनुगमन (प्रक्रिया र प्रगतिहरू तहमा)	• कार्यक्रमको गुणस्तर तथा प्रगतिको लेखाजोर्खा	• वडास्तरिय अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति	• वार्षिक अर्धवार्षिक, चौमासिक	समिक्षा गोष्ठी प्रतक्ष्य अनुगमन, लक्षित वर्गहरूसंग छलफल
नगरपालिका स्तरीय अनुगमन	• कार्यक्रम कायान्वयनको सुनिश्चितता तथा गुणस्तर लेखाजोखा	• नगरपालिकाले तोकेको संयन्त्र	• वार्षिक अर्धवार्षिक	समिक्षा गोष्ठी प्रतेक्ष्य अनुगमन, लक्षित वर्गहरूसंग छलफल

अनुगमनका तहहरू	उद्देश्यहरू	जिम्मेवारी	समय	प्रक्रिया
जिल्लास्तरिय अनुगमन (नतिजाहरू र उपलब्धी तहमा)	• अनुकूलन योजनाको उपलब्धीहरू र नतिजाहरू प्राप्त भए नभएको एकिन गर्न • सिकाईहरूको लागि	• जिल्ला समन्वय समिति, आशा लगायत सहयोगी संस्थाहरू	वार्षिक तथा कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि	समिक्षा गोष्ठी आधारभूत तथ्याँकको आधारमा सहभागितामूलक संकटासन्नता विश्लेषण प्रगति प्रतिवेदनको अध्ययन

३.१० द्वन्द व्यवस्थापन

यस वडाको अनुकूलन योजनाको कार्यान्वयनको समयमा विभिन्न मतभेद तथा द्वन्द्वहरू देखा परेमा स्थानीय स्तरमा वडा तथा नगरपालिकाले व्यवस्थापन गर्नेछन् । अन्य कानुनी तथा प्राविधिक सहयोग चाहिएमा स्थानीय तहहरूले सेवा प्रदायकसंग आवश्यक परामर्श लिन सक्ने छन् ।

३.१.१ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना

विभिन्न चरणहरु पार गर्दै यस वडाका बासिन्दाहरुले आगामी तीन वर्षको लागि जलवायू परिवर्तनका असरहरुबाट बँच्नको लागि विस्तृत कार्ययोजना तयार गरेका छन् । जसलाई तालिका २५ मा प्रस्तुत गरिएको छ । जस अनुसार यस वडाको लागि आगामी तीन वर्षको लागि रु ८,८७,५५,०००/- को योजना बनेको छ । उक्त बजेटमध्ये पहिलो वर्ष, दास्रो वर्ष र तस्रो वर्षका लागि क्रमशः ३,०३,५०,०००/-, ३,१८,०५,०००/- र २,६६,००,०००/- का अनुकूलनका क्रियाकलापहरू निर्धारण गरिएका छन् । यि योजनाहरुको कार्यान्वयनमा पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले आगामी तीन वर्षसम्म केहि आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्नेछ भने अन्य संस्थाहरु जस्तैः नगरपालिका, जिल्लास्थीत सरोकारवाला निकायहरु, परियोजनाहरुबाट समेत यो योजना कार्यान्वयनको लागि आर्थिक तथा प्राबिधिक सहयोगको अपेक्षा यस वडाले गरेको छ । कार्यक्रमको प्रभावकारिताको लागि अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्नको लागि परियोजना अबधिको लागि रु ५,७५,०००/- रकमको आवश्यकताता समेत औल्याईएको छ ।

तालिका २९ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ को स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा लागत (रू. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान
									पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
					V_2	V_3	V_4	जम्मा	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)			
साविक १																	
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																	
१	सिंचाई कुलो (सिमेन्ट) निर्माण	वटा	५	३००००००	५	४६	८०	१४१	२	६०००	२	६०००	१	३०००	१५०००	डिभिजन सिंचाई कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	राताखाल देखि चूडीमूल घट्टेखोला देखि चौकढाकीना धेउल देखि घरखेत गुइउला देखि छत्तेलबाढा रोटोउक्से देखि सिमसेरा
२	सिंचाई कुलो मर्मत	वटा	३	१०००००	५	४६	८०	१४१	१	१००	१	१००	१	१००	३००	डिभिजन सिंचाई कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	उपयुत्त ठाउँ सबै टोलको
३	सिंचाइ पोखरी	वटा	५	१५००००	५	४६	८०	१४१	२	३००	२	३००	१	१५०	७५०	डिभिजन सिंचाई कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	चूडीमूल, दलित वस्ती, घट्टेचौर, देउल, टुडा
४	माछापालनको लागि पोखरी	वटा	२	१०००००	४	३५	७५	१२०	०	०	१	१००	१	१००	२००	ASHA, नगरपालिका	बासठाना, खडालधारा
५	व्यवसायिक पशुपालन	घरधुरी	१५	५००००	३	७	५	१५	५	२५०	५	२५०	५	२५०	७५०	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
६	व्यवसायिक फलफुल खेती	घरधुरी	१५	२५०००	३	७	५	१५	५	१२५	५	१२५	५	१२५	३७५	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
७	पोली हाउस	वटा	३०	१५०००	५	१०	१५	३०	१५	२२५	१५	२२५	१५	२२५	६७५	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
८	गोठ सुधार	घरधुरी	५०	२००००	५	२०	२५	५०	१०	२००	२०	४००	२०	४००	१०००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
९	गह्रा सुधार (भुँइघाँस रोपण सहित)	रोपनी	७०	१००००	५	३५	५०	१००	३०	३००	३०	३००	१०	१००	७००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा (साविक १) को जम्मा										**७५००**		**७८००**		**४४५०**	**१९७५०**		
जलस्रोत तथा उर्जा																	
१	सोलार जडान	घरधुरी	१५०	१००००	५	४६	९३	१५०	५०	५००	५०	५००	५०	५००	१५००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
२	धारा निमार्ण	वटा	१५	२५०००	५	४६	९३	१४४	५	१२५	५	१२५	५	१२५	३७५	डिभिजन खानेपानी कार्यालय, ASHA, नगरपालिका	उपयुत्त ठाउँ सबै टोलको
३	खानेपानी टैङकी	वटा	३	१५००००	३	३५	५०	८८	१	१५०	१	१५०	१	१५०	४५०	डिभिजन खानेपानी कार्यालय, ASHA, नगरपालिका	लेकबस्ती, चूडीमूल, सीपखाना

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा (रू. हजार)	सहयोगी निकाय	स्थान
									पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
					V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)			
४	खानेपानी पाइप बिस्तार	कि. मि.	४	१०००००	५	४६	९३	१५०	२	२००	१	१००	१	१००	४००	डिभिजन खानेपानी कार्यालय, ASHA, नगरपालिका	उपयुत्त ठाउँ सबै टोलको
५	सुधारिएको घट्ट	वटा	३	३००००	५	४६	९३	१५९	१	३०	१	३०	१	३०	९०	ASHA, नगरपालिका	चूडीमूल, धुइमूल, सीपखाना
जलस्रोत तथा उर्जा (सीवक १) को जम्मा										**१००५**		**९०५**		**९०५**	**२८१५**		
जनस्वास्थ्य																	
१	मुहान संरक्षण	वटा	११	३५०००	५	४६	९३	१५९	१	३५	७	२४५	३	१०५	३८५	ASHA, नगरपालिका	सबै मूलहरु
जनस्वास्थ्य(सीवक १) को जम्मा										**३५**		**२४५**		**१०५**	**३८५**		
भौतिक पूर्वाधार																	
१	पहिरो नियन्त्रण लागि तारजाली	वटा	५००	५०००	५	४५	८५	१४०	२००	१०००	२००	१०००	१००	५००	२५००	डिभिजन वन कार्यालय, ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	वास्ठाना बाट दहखर्क, देउल, गलाबस्ना, टुडाखोला, धौले
भौतिक पूर्वाधार (साविक १) को जम्मा										**१०००**		**१०००**		**५००**	**२५००**		
वन तथा जैविक विविधता																	
१	वृक्षारोपण	हेक्टर	१५	२००००	५	४५	९३	१५९	०	०	७	१४०	८	१६०	३००	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय	पदाले ओडार, वास्ठाना बाट दहखर्क, देउल, गलाबस्ना, टुडाखोला, धौले
वन तथा जैविक विविधता (साविक १) को जम्मा										**०**		**१४०**		**१६०**	**३००**		
जलवायु परिर्वतन प्रकोप न्युनिकरणको लागी																	
१	सुधारिएको चुल्हो वितरण	घरधुरी	१४५	१५०००	५	४६	९३	१४५	५०	७५०	५०	७५०	४५	६७५	२१७५	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय	सबै टोल
जलवायु परिर्वतन प्रकोप न्युनिकरणको लागी (साविक १) को जम्मा										**७५०**		**७५०**		**६७५**	**२१७५**		
साविक १ को कूल जम्मा रकम (रू. हजारमा)										**१०२९०**		**१०८४०**		**६७९५**	**२७९२५**		
साविक ५																	
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																	

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा लागत (रू. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान
									पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
					V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)			
१	सिंचाई कुलो (सिमेन्ट) निर्माण	वटा	१०	३००००००	३७	८४	५०	१७४	५	१५०००	५	१५०००	५	१५०००	४५०००	डिभिजन सिंचाई कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	बुढीसैन, बरुकाली, स्कूल, सुनेपानी, छबीसेबाडा, जनालीकोट, दानेडुडगा, रिठासिम, मुग्रा, दानेडुडग
२	सिंचाई पोखरी	वटा	७	१५०००००	३५	७०	४०	१४८	१	१५०	५	७५०	१	१५०	१०५०	डिभिजन सिंचाई कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	ढटेलीमूल, चौर, बरुकाली, बुढीसैन, सुनेपानी, स्कूल, छबिसेबाडा
३	पोली हाउस	वटा	३०	१५०००	५	१०	१५	३०	१०	१५०	१०	१५०	१०	१५०	४५०	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
४	गोठ सुधार	घरधुरी	३०	२००००	१०	१०	१०	३०	१०	२००	१०	२००	१०	२००	६००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
५	व्यवसायिक पशुपालन (गाई, भैंसी, भेडा, बाखा)	घरधुरी	१५	५००००	४	८	३	१५	५	२५०	५	२५०	५	२५०	७५०	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
६	व्यवसायिक फलफुल (विशेषत स्याउ, केरा, कागती) खेती	घरधुरी	१५	२५०००	४	८	३	१५	५	१२५	५	१२५	५	१२५	३७५	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
७	व्यवसायिक अलैची खेती	घरधुरी	३०	१००००	१०	१२	८	३०	१०	१००	१०	१००	१०	१००	३००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा (साविक ५) को जम्मा										**१५९७५**		**१६५७५**		**१५९७५**	**४८५२५**		
जलस्रोत तथा उर्जा																	
१	धारा निमार्ण	वटा	२०	२५०००	२५	७५	४५	१४७	५	१२५	५	१२५	१५	३७५	६२५	डिभिजन खानेपानी कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार,नगरपालिका	उपयुत्त ठाउँ
२	खानेपानी पाइप बिस्तार	कि. मि.	३	१०००००	२०	४०	३५	९५	१	१००	१	१००	१	१००	३००	डिभिजन खानेपानी कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार,नगरपालिका	उपयुत्त ठाउँ
३	खानेपानी निमार्ण	वटा	३	८०००००	२०	४०	३५	९५	१	८००	१	८००	१	८००	२४००	डिभिजन खानेपानी कार्यालय, ASHA, नगरपालिका	उपयुत त्ठाउँ
४	सुधारिएको घट्ट	वटा	३	३००००	३७	८४	५०	१७४	१	३०	१	३०	१	३०	९०	ASHA, नगरपालिका	उपयुत त्ठाउँ
जलस्रोत तथा उर्जा साविक ५को जम्मा										**१०५५**		**१०५५**		**१३०५**	**३४१५**		
जनस्वास्थ्य																	

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा रकम (रू. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान
									पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
					V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)			
१	पानीमूल संरक्षण (वृक्षरोपण सहित)	वटा	१५	३५०००	३७	८४	५०	१७४	५	१७५	५	१७५	५	१७५	५२५	डिभिजन वन कार्यालय, ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	उपयुत्त ठाउँ
जनस्वास्थ्य सविक ५को जम्मा										**१७५**		**१७५**		**१७५**	**५२५**		
भौतिक पूर्वाधार																	
१	पहिरो नियन्त्रण (तारजाली	वटा	५००	५०००	२५	३५	४०	१००	२००	१०००	२००	१०००	१००	५००	२५००	डिभिजन खानेपानी कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	सिउरेनी, रिठासिम, खारेसिम, गोतेकोट, भैंसेदह, रालडाँडा, नानेपधेरा, भाङ्गहुडी, बुडीसैन, डाङडुङे
भौतिक पूर्वाधार (सविक ५) को जम्मा										**१०००**		**१०००**		**५००**	**२५००**		
वन तथा जैविक विविधता																	
२	वृक्षारोपण	हेक्टर	१०	२००००	३७	८४	५०	१७४	०	०	६	१२०	४	८०	२००	डिभिजन वन कार्यालय, ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	कालढुङगा, भैंसेदह, रालडाँडा, सउरेनी, भाङ्गहुडी
वन तथा जैविक विविधता (सविक ५) को जम्मा										**०**		**१२०**		**८०**	**२००**		
जलवायु परिर्वतन प्रकोप न्युनिकरणको लागी																	
१	सुधारिएको चुल्हो वितरण	घरधुरी	१५०	१५०००	३७	६३	५०	१६०	५०	७५०	५०	७५०	५०	७५०	२२५०	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय	सबै टोल
जलवायु परिर्वतन प्रकोप न्युनिकरणको लागी (सविक ५) को जम्मा										**७५०**		**७५०**		**७५०**	**२२५०**		
सविक ५ को कूल जम्मा रकम (रू. हजारमा)										**१८९५५**		**१९६७५**		**१८७८५**	**५७४१५**		
सविक वडा १ र ५लाई समेटेर संयुक्त रूपमा सञ्चालन गर्ने अनुकुलनका योजनाहरू																	
जलवायु परिर्वतन प्रकोप न्युनिकरणको लागी																	
१	बहुउद्देश्यीय कृषि नर्सरी स्थापना तथा विकास	वटा	१	३०००००	४२	१३०	१४३	३३३	०	०	१	३००	०	०	३००	ASHA, डिभिजन वन कार्यालय, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका	वडा १ र ५ सबैमा

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा रकम हजार	सहयोगी निकाय	स्थान
									पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
					V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)			
२	आगलागी सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम तथा तालिम	पटक	३	१०००००	४२	१००	१४०	२९२	१	१००	१	१००	१	१००	३००	ASHA, डिभिजन वन कार्यालय, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका	वडा १ र ५ सबैमा
जलवायु परिर्वतन प्रकोप न्युनिकरणको लागी (वडा स्तरीय) को जम्मा										**१००**		**४००**		**१००**	**६००**		
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																	
१	माटो परीक्षण	पटक	१	५००००	४२	१३०	१४३	३३३	१	५०	०	०	०	०	५०	ASHA, नगरपालिका	वडा १ र ५ सबैमा
२	कृषि र पशु प्राविधिक	महिना	३६	२५०००	४२	१३०	१४३	३३३	१२	३००	१२	३००	१२	३००	९००	ASHA, नगरपालिका	वडा १ र ५ सबैमा
३	वीउ विजन वितरण (धान, गहुँ, तरकारी)	के. जी.	५०	५०००	४२	१३०	१४३	३३३	२०	१००	२०	१००	१०	५०	२५०	ASHA, नगरपालिका	वडा १ र ५ सबैमा
कृषि तथा जैविक विविधता (वडा स्तरीय) को जम्मा										**४५०**		**४००**		**३५०**	**१२००**		
क्षमता अभिवृद्धि																	
१	सोलार मर्मत तालिम	पटक	१	६५०००	२०	१००	१००	२३०	१	६५	०	०	०	०	६५	ASHA, नगरपालिका	वडा १ र ५ सबैमा
२	वन व्यवस्थापन तालिम	पटक	३	६५०००	४२	१००	१४०	२९२	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	वडा १ र ५ सबैमा
३	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन तथा न्यूनीकरण तालिम	पटक	३	६५०००	४२	१००	१४०	२९२	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	वडा १ र ५ सबैमा
४	कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धी तालिम	पटक	३	६५०००	४२	१००	१४०	२९२	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA नगरपालिका	वडा १ र ५ सबैमा
५	महिला शसक्तीकरण सम्बन्धी तालिम	पटक	३	६५०००	४२	१००	१४०	२९२	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	वडा १ र ५ सबैमा
६	जैविक मल बनाउने तालिम	पटक	३	६५०००	४२	१००	१४०	२९२	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	वडा १ र ५ सबैमा
क्षमता अभिवृद्धि (वडा स्तरीय) को जम्मा										**३९०**		**३२५**		**३२५**	**१०४०**		
वडा स्तरीयको कूल जम्मा रकम (रू. हजारमा)										**९४०**		**११२५**		**७७५**	**२८४०**		
योजना अनुगमन, मूल्यांकन,तथा समीक्षा																	
१	संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन	पटक	३	६००००	४२	२३०	१४३	३३३	१	६०	१	६०	१	६०	१८०	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय
२	अर्ध वार्षिक समीक्षा	पटक	५	२००००	४२	२३०	१४३	३३३	२	४०	२	४०	१	२०	१००	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय
३	वार्षिक समीक्षा	पटक	३	५००००	४२	२३०	१४३	३३३	१	५०	१	५०	१	५०	१५०	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा रकम हजार	सहयोगी निकाय	स्थान
									पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
					V_2	V_3	V_4	जम्मा	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)			
४	वार्षिक प्रतिवेदन तयारी	पटक	३	१५०००	४२	२३०	१४३	३३३	१	१५	१	१५	१	१५	४५	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय
५	योजना पुनरावलोकन	पटक	१	१०००००	४२	२३०	१४३	३३३	०	०	०	०	१	१००	१००	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय
योजना अनुगमन, मूल्यांकन,तथा समीक्षाको कूल जम्मा रकम (रू. हजारमा)										**१६५**		**१६५**		**२४५**	**५७५**		
रास्कोट नगरपालिका वडा नं २को कूल जम्मा रकम (रू. हजारमा)										**३०३५०**		**३१८०५**		**२६६००**	**८८७५५**		

अनुसुचि १ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ का प्रकोप तथा अनुकूलन क्षमता विश्लेषण र मापन तालिका

प्रकोप	प्रकोपको मुख्य क्षेत्र	विषयगत क्षेत्रमा परेको प्रभाव	स्तर	अनुकूलनका प्रयास	स्तर
साविक वडा नं. १					
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएका	४	सार्थक प्रयास नभएको	३
	वन तथा जैविक विविधता	आगलागी बढेका	४	सार्थक प्रयास नभएको	३
	जलस्रोत तथा ऊर्जा	मुल सुकेको, सिंचाईमा समस्या	४	सार्थक प्रयास नभएको	२
	जनस्वास्थ्य	मानवस्वास्थ्यमा असर	४	सार्थक प्रयास नभएको	३
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	विभिन्न उपायहरुको प्रयोग बाट भुक्षय नियन्त्रण भएको हुने	३	घरेलु उपचार	३
मावनरोग	मानव स्वास्थ्य	मानव स्वास्थ्यमा सुधार हुने	३	वृक्षरोपण गरेको	२
कृषि रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा सहयोग, अवस्था सुधार	४	सार्थक प्रयास नभएको	३
	जनस्वास्थ्य	जैविकमल प्रयोग बढेको हुने	४	सार्थक प्रयास नभएको	३
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशु स्वास्थ्यमा सुधार	३	जडिबुटिको प्रयोग	२
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा,	तारजालिको प्रयोग गरि पहिरो नियन्त्रण हुन	४	सार्थक प्रयास नभएको	३
	वन तथा जैविक विविधता	वन तथा वन्य जन्तुहरुको संरक्षण भएको हुने	३	सार्थक प्रयास नभएको	२
असिनापानी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	साना र छोटा वाली, बेमौसमी वाली लगाई आयआर्जन बढाउने	३	सार्थक प्रयास नभएको	२
मिचाहा झार	वन तथा जैविक विविधता	वनमाराको सदुपयोग	२	उखलेर फालेको	१
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता	आगलागी नियन्त्रण	२	सार्थक प्रयास नभएको	१
साविक वडा नं. ५					
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएका	४	सार्थक प्रयास नभएको	३
	वन तथा जैविक विविधता	आगलागी बढेका	४	सार्थक प्रयास नभएको	३
	जलस्रोत तथा ऊर्जा	मुल सुकेको, सिंचाईमा समस्या	४	सार्थक प्रयास नभएको	३
	जनस्वास्थ्य	मानवस्वास्थ्यमा असर	४	घरेलु उपचार	२
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	विभिन्न उपायहरुको प्रयोग बाट भुक्षय नियन्त्रण भएको हुने	३	वृक्षरोपण गरेको	२
मावनरोग	मानव स्वास्थ्य	मानव स्वास्थ्यमा सुधार हुने	३	सार्थक प्रयास नभएको	२
कृषि रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा सहयोग, अवस्था सुधार	४	सार्थक प्रयास नभएको	३
	जनस्वास्थ्य	जैविकमल प्रयोग बढेको हुने	४	जडिबुटिको प्रयोग	३
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशु स्वास्थ्यमा सुधार	३	सार्थक प्रयास नभएको	२
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा,	तारजालिको प्रयोग गरि पहिरो नियन्त्रण हुन	४	सार्थक प्रयास नभएको	३
	वन तथा जैविक विविधता	वन तथा वन्य जन्तुहरुको संरक्षण भएको हुने	३	सार्थक प्रयास नभएको	२
मिचाहा झार	वन तथा जैविक विविधता	वनमाराको सदुपयोग	२	उखलेर फालेको	१
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता	आगलागी नियन्त्रण	२	सार्थक प्रयास नभएको	१

अनुसुचि २ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ का संकटासन्न घरधुरीहरूको विवरण

क्रसं	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुङ्गटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V_1	V_2	V_3	V_4
साविक १											
१	कुल दमाई	किन्दरा दमाई	२	३	सिपखाना	दलित					✓
२	नाने दमाई	चना दमाई	५	४	सिपखाना	दलित					✓
३	कलिवाने दमाई	सुरुल्ली दमाई	३	३	सिपखाना	दलित					✓
४	धनसुरे दमाई	-	३	४	सिपखाना	दलित				✓	
५	विरवल सार्की	राजु सार्की	२	५	सिपखाना	दलित					✓
६	ग्यालजने दमाई	विरता दमाई	३	३	सिपखाना	दलित				✓	
७	गोरे सार्की	रुपा सार्की	३	३	सिपखाना	दलित					✓
८	कल्स्या सार्की	प्याउकला सार्की	७	४	सिपखाना	दलित					✓
९	हरि सिंह सार्की	डिल्ली सार्की	७	२	सिपखाना	दलित			✓		
१०	चल्लो सार्की	भ्यान्टी सार्की	५	६	सिपखाना	दलित					✓
११	सुगुने सार्की	गदेउली सार्की	२	१	सिपखाना	दलित					✓
१२	औखे सार्की	खुडवी सार्की	२	३	सिपखाना	दलित				✓	
१३	प्रदिपे सार्की	वाँचु सार्की	४	४	सिपखाना	दलित					✓
१४	डब्बले सार्की	टिउली सार्की	४	४	सिपखाना	दलित					✓
१५	विर्खे सार्की	लाटी सार्की	२	२	सिपखाना	दलित					✓
१६	वफिरे सार्की	गदी सार्की	२	५	सिपखाना	दलित				✓	
१७	प्याउला सार्की	-	४	८	सिपखाना	दलित	✓				✓
१८	दादी सार्की	गौरा सार्की	३	५	सिपखाना	दलित					✓
१९	दुर्गे सार्की	दमिला सार्की	३	२	सिपखाना	दलित					✓
२०	माने सार्की	संगीता सार्की	१	२	सिपखाना	दलित					✓
२१	प्रजे सार्की	बाँचु सार्की	१	१	सिपखाना	दलित					✓
२२	मिन सार्की	चना सार्की	२	३	सिपखाना	दलित					✓
२३	बाँचु सार्की	-	१	०	सिपखाना	दलित	✓				✓
२४	सुना सार्की	-	१	०	सिपखाना	दलित	✓				✓
२५	डखले सार्की	निर्मला सार्की	३	२	सिपखाना	दलित					✓
२६	सौरे लुवार	लौकी लुवार	४	५	सिपखाना	दलित					✓
२७	गवदे लुवार	मुना लुवार	४	४	सिपखाना	दलित			✓		
२८	उदे लुवार	गौरा लुवार	३	१	सिपखाना	दलित					✓
२९	कुले लुवार	सुन्तला लुवार	३	३	सिपखाना	दलित				✓	
३०	जोखे लुवार	विउरी लुवार	२	५	सिपखाना	दलित					✓
३१	अम्ती लुवार	-	५	१	सिपखाना	दलित	✓				✓
३२	भरता लुवार	-	३	३	सिपखाना	दलित	✓				✓
३३	मान लुवार	दुर्गा लुवार	२	४	सिपखाना	दलित					✓
३४	दधि लुवार	-	२	३	सिपखाना	दलित					✓
३५	होइजी लुवार	-	३	३	सिपखाना	दलित					✓
३६	दधि दमाई	ठेसी सार्की	४	३	सिपखाना	दलित					✓
३७	गौरी प्र उपाध्याय	गौरा उपाध्याय	३	३	सिपखाना	बाहुन		✓			
३८	भुमि प्र उपाध्याय	सारदा उपाध्याय	६	७	सिपखाना	बाहुन		✓			
३९	जय प्र उपाध्याय	-	३	७	सिपखाना	बाहुन				✓	
४०	हरि प्र उपाध्याय	-	२	२	सिपखाना	बाहुन	✓				✓
४१	भट्टे सार्की	केशपुरा सार्की	२	१	सिपखाना	दलित					✓
४२	-	सुन्तला दमाई	१	२	सिपखाना	दलित	✓				✓
४३	खगेन्द्र सिंखडा	समिला सिंखडा	२	१	सिपखाना	बाहुन					✓
४४	धन दमाई	पट्टु दमाई	१	५	सिपखाना	दलित					✓

क्रसं	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुङ्गटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V_1	V_2	V_3	V_4
४५	विर्खे दमाई	वविता दमाई	३	४	सिपखाना	दलित					✓
४६	राम दमाई	मन्दिरा दमाई	२	२	सिपखाना	दलित					✓
४७	नरदेव उपाध्याय	मैधा उपाध्याय	१	३	सिपखाना	बाहुन					✓
४८	तोया उपाध्याय	देवी उपाध्याय	२	३	सिपखाना	बाहुन					✓
४९	कृष्णखर सिङखडा	-	४	६	सिपखाना	बाहुन				✓	
५०	मोतीलोल सिङखडा	रंगा सिङखडा	३	३	सिपखाना	बाहुन				✓	
५१	किस्न सिङखडा	मोती सिङखडा	४	३	सिपखाना	बाहुन					✓
५२	देवीशरण सिङखडा	गोमा सिङखडा	२	३	सिपखाना	बाहुन				✓	
५३	चन्द्र प्रसाद सिङखडा	अंखु सिङखडा	२	४	सिपखाना	बाहुन				✓	
५४	लक्ष्मी प्रसाद सिङखडा	चन्दु सिंखडा	४	७	सिपखाना	बाहुन				✓	
५५	हैसा संडपाल	रंगा संडपाल	४	२	सिपखाना	बाहुन					✓
५६	दयाराम सिंखडा	दुर्गा सिंखडा	६	६	सिपखाना	बाहुन		✓			
५७	जय प्रसाद सिंखडा	डिल्ली सिंखडा	४	४	सिपखाना	बाहुन		✓			
५८	मुक्ती सिंखडा	फुलटौरा सिंखडा	२	३	सिपखाना	बाहुन					✓
५९	पुरन्दर सिंखडा	फुलटौरा सिंखडा	४	७	सिपखाना	बाहुन				✓	
६०	भिमा सिंखडा	-	४	१	सिपखाना	बाहुन					✓
६१	रमेश सिंखडा	-	०	१	सिपखाना	बाहुन	✓				✓
६२	उदयनन्द उपाध्याय	गंगा उपाध्याय	४	६	सिपखाना	बाहुन			✓		
६३	तुलराज उपाध्याय	मेनका उपाध्याय	१	५	सिपखाना	बाहुन				✓	
६४	किस्ना उपाध्याय	वाटुल्ली उपाध्याय	३	२	सिपखाना	बाहुन					✓
६५	अविलाल उपाध्याय	नन्दु उपाध्याय	२	२	सिपखाना	बाहुन				✓	
६६	जसि सिंखडा	भरता सिंखडा	५	२	सिपखाना	बाहुन					✓
६७	मन सिंखडा	भरता सिंखडा	४	६	सिपखाना	बाहुन					✓
६८	धर्मदेव सिंखडा	धिमा सिंखडा	२	२	सिपखाना	बाहुन					✓
६९	नमराज सिंखडा	छत्ती सिंखडा	३	४	सिपखाना	बाहुन				✓	
७०	नरदेव सिंखडा	छत्ती सिंखडा	३	३	सिपखाना	बाहुन					✓
७१	धुर्व प्रसाद सिंखडा	किस्मता सिंखडा	३	२	सिपखाना	बाहुन				✓	
७२	प्रणापति सिंखडा	-	३	२	सिपखाना	बाहुन					✓
७३	तपेन्द्र सिंखडा	रेवती सिंखडा	१	२	सिपखाना	बाहुन					✓
७४	अमरराज सिंखडा	दर्पना सिंखडा	३	२	सिपखाना	बाहुन				✓	
७५	दुर्ग प्रसाद सिंखडा	दुर्गा सिंखडा	३	२	सिपखाना	बाहुन					✓
७६	रत्न प्रसाद सिंखडा	हस्ता सिंखडा	३	२	सिपखाना	बाहुन					✓
७७	पकालावा सिंखडा	अम्मसरा सिंखडा	२	२	सिपखाना	बाहुन					✓
७८	जयरुप सिंखडा	-	३	४	सिपखाना	बाहुन			✓		
७९	लक्ष्मी सिङखडा	शुक्लासरा सिंखडा	५	२	सिपखाना	बाहुन					✓
८०	प्रकाश सिंखडा	भिमसरा सिंखडा	१	२	सिपखाना	बाहुन					✓
८१	चन्दलाल सिंखडा	धिर सिंखडा	२	२	सिपखाना	बाहुन					✓
८२	कृष्णाखर सिंखडा	कोइला सिंखडा	४	८	सिपखाना	बाहुन		✓			
८३	नन्दाराम सिंखडा	होइजाली सिंखडा	१	१	सिपखाना	बाहुन					✓
८४	कविराज सिंखडा	तनुरा सिंखडा	२	४	सिपखाना	बाहुन					✓
८५	मयसरा सिंखडा	-	४	२	सिपखाना	बाहुन	✓		✓		
८६	वासुदेव सिंखडा	वविता सिंखडा	२	२	सिपखाना	बाहुन				✓	
८७	कविराज सिंखडा	वाचु सिंखडा	३	२	सिपखाना	बाहुन				✓	
८८	उदयनन्द सिंखडा	दुर्गा सिंखडा	६	६	सिपखाना	बाहुन				✓	
८९	हरिनन्द सिंखडा	लघु सिंखडा	५	१०	सिपखाना	बाहुन				✓	

क्रसं	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुङ्गटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V_1	V_2	V_3	V_4
९०	गौरी सिंखडा	कन्या सिंखडा	४	२	सिपखाना	बाहुन					✓
९१	मनिलाल सिंखडा	कोइला सिंखडा	४	५	सिपखाना	बाहुन					✓
९२	तुलाराम सिंखडा	पम्फा सिंखडा	३	५	सिपखाना	बाहुन				✓	
९३	लक्ष्मी प्रसाद सिङखडा	लघु सिंखडा	३	३	सिपखाना	बाहुन				✓	
९४	रंग सिंखडा	रिमा सिंखडा	६	३	सिपखाना	बाहुन					✓
९५	हंस सिंखडा	कुरी सिंखडा	१	२	सिपखाना	बाहुन					✓
९६	हरि प्रसाद सिंखडा	विन्दा सिंखडा	३	२	सिपखाना	बाहुन					✓
९७	धर्म सिंखडा	–	१	२	सिपखाना	बाहुन					✓
९८	जन्मदेव सिंखडा	रिता सिंखडा	३	४	सिपखाना	बाहुन				✓	
९९	लोकराज सिंखडा	मयसरा सिंखडा	३	४	सिपखाना	बाहुन				✓	
१००	धनिराम सिंखडा	–	१	२	सिपखाना	बाहुन		✓			
१०१	अनिरुप सिंखडा	दुर्वला सिंखडा	३	७	सिपखाना	बाहुन				✓	
१०२	लिलराज सिंखडा	मन्का सिंखडा	२	४	सिपखाना	बाहुन					✓
१०३	नन्या कृष्ण सिंखडा	बुची सिंखडा	३	५	सिपखाना	बाहुन				✓	
१०४	गोकर्ण सिंखडा	–	३	४	सिपखाना	बाहुन					✓
१०५	काशिचन्द्र उपाध्याय	झिंगी सिंखडा उपाध्याय	४	४	सिपखाना	बाहुन		✓			
१०६	नैनु उपाध्याय	सुन केसरा उपाध्याय	३	६	सिपखाना	बाहुन				✓	
१०७	वैकुन्ठ सिंखडा	मयसरा सिंखडा	४	२	सिपखाना	बाहुन					✓
१०८	महारुप सिंखडा	अविसरा सिंखडा	२	३	सिपखाना	बाहुन				✓	
१०९	नामाकर सिंखडा	भद्रा सिंखडा	३	४	सिपखाना	बाहुन				✓	
११०	पदम प्रसाद सिंखडा	पन्नावती सिंखडा	३	४	सिपखाना	बाहुन				✓	
१११	धन प्रसाद सिंखडा	जसु सिंखडा	१	१	सिपखाना	बाहुन					✓
११२	प्रभुराज सिंखडा	गौरा सिंखडा	३	२	सिपखाना	बाहुन				✓	
११३	जक्ती सिंखडा	विजा सिंखडा	२	२	सिपखाना	बाहुन				✓	
११४	हैस सिंखडा	सरिता सिंखडा	३	२	सिपखाना	बाहुन					✓
११५	देविशरण सिंखडा	भरता सिंखडा	२	३	सिपखाना	बाहुन				✓	
११६	धनकृष्ण सिंखडा	जसु सिंखडा	२	५	सिपखाना	बाहुन					✓
११७	रविराज सिंखडा	मंजु सिंखडा	६	५	सिपखाना	बाहुन				✓	
११८	प्रकाश सिंखडा	पना सिंखडा	३	१	सिपखाना	बाहुन					✓
११९	लालमनि सिंखडा	–	१	४	सिपखाना	बाहुन				✓	
१२०	तुलराज सिंखडा	कान्ति सिंखडा	२	४	सिपखाना	बाहुन		✓			
१२१	जयप्रसाद सिंखडा	निलि सिंखडा	३	२	सिपखाना	बाहुन				✓	
१२२	उदयराम सिंखडा	याङचु सिंखडा	१	४	सिपखाना	बाहुन				✓	
१२३	दिपराज सिंखडा	अमना सिंखडा	२	४	सिपखाना	बाहुन				✓	
१२४	जीवन सिंखडा	–	१	१	सिपखाना	बाहुन					✓
१२५	रमेशराज सिंखडा	रुगु सिंखडा	५	३	सिपखाना	बाहुन				✓	
१२६	नयाराम सिंखडा	मुक्ति सिंखडा	२	६	सिपखाना	बाहुन				✓	
१२७	प्रजापति सिंखडा	–	४	४	सिपखाना	बाहुन					✓
१२८	जसीराम सिंखडा	औला सिंखडा	१	२	सिपखाना	बाहुन				✓	
१२९	धुर्व प्रसाद सिंखडा	–	३	२	सिपखाना	बाहुन		✓			
१३०	नन्दप्रसाद सिंखडा	रंगदरा सिंखडा	४	८	सिपखाना	बाहुन		✓			
१३१	धन प्रसाद सिंखडा	–	३	३	सिपखाना	बाहुन					✓
१३२	मथुरा सिंखडा	पुलती सिंखडा	३	४	सिपखाना	बाहुन				✓	
१३३	रत्न सिंखडा	–	२	४	सिपखाना	बाहुन					✓
१३४	मणि प्रसाद सिंखडा	भद्रा देवी सिंखडा	२	३	सिपखाना	बाहुन		✓			

क्रसं	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुङ्गटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V_1	V_2	V_3	V_4
१३५	धन प्रसाद सिंखडा	विमला सिंखडा	२	३	सिपखाना	बाहुन		✓			
१३६	हिरामणि सिंखडा	मच्या सिंखडा	३	५	सिपखाना	बाहुन				✓	
१३७	भानुभक्त सिंखडा	कोइला सिंखडा	२	३	सिपखाना	बाहुन					✓
१३८	अनन्त सिंखडा	सत्या सिंखडा	३	४	सिपखाना	बाहुन				✓	
१३९	डब्बले दमाई	मानपुरा दमाई	५	२	सिपखाना	दलित					✓
१४०	रक्षा दमाई	प्याउरा दमाई	३	४	सिपखाना	दलित					✓
१४१	लाल दमाई	मानपुरा दमाई	५	२	सिपखाना	दलित					✓
१४२	खैरे दमाई	आमपुरा दमाई	५	३	सिपखाना	दलित					✓
१४३	अग्र दमाई	पकरा दमाई	३	४	सिपखाना	दलित					✓
१४४	रंगे दमाई	गौरा दमाई	४	५	सिपखाना	दलित					✓
१४५	उडजले दमाई	मैना दमाई	७	४	सिपखाना	दलित					✓
१४६	रत्न दमाई	सुविता दमाई	३	१	सिपखाना	दलित					✓
१४७	जसी दमाई	लक्ष्मी दमाई	३	२	सिपखाना	दलित					✓
१४८	अस्मला सार्की	-	४	१	सिपखाना	दलित	✓				✓
१४९	झँयम सार्की	-	०	२	सिपखाना	दलित	✓				✓
१५०	रगे सार्की	सिर सार्की	३	२	सिपखाना	दलित					✓
१५१	हिक्मत सार्की	-	१	२	सिपखाना	दलित					✓
१५२	भानुभक्त सार्की	वित्रिता सार्की	१	२	सिपखाना	दलित				✓	
१५३	मनिपाल सार्की	सन्तुली सार्की	१	२	सिपखाना	दलित					✓
१५४	राज ब शाही	तकासरा शाही	१	२	सिपखाना	ठकुरी		✓			
१५५	कालु उपाध्याय	बिटि उपाध्याय	३	२	सिपखाना	बाहुन		✓			
१५६	माधव उपाध्याय	मनकोइला उपाध्याय	३	२	सिपखाना	बाहुन		✓			
१५७	सोविन्द सार्की	समीता सार्की	२	१	सिपखाना	दलित					✓
१५८	प्रेम सार्की	गौरा सार्की	१	२	सिपखाना	दलित					✓
१५९	लाल सार्की	सम्फु सार्की	१	३	सिपखाना	दलित					✓
जम्मा			४५६	५१६			११	१५	५	४६	९३
साविक ५											
१	जया जैसी	अमना जैसी	२	३	वुडीसेन	बाहुन				✓	
२	परिलाल जैसी	वुची जैसी	४	४	वुडीसेन	बाहुन				✓	
३	कासीराम जैसी	वागदेवी जैसी	२	४	वुडीसेन	बाहुन				✓	
४	देवानन्द जैसी	धना जैसी	३	५	वुडीसेन	बाहुन				✓	
५	लालमणी चौलागाई	वेलपुरा चौलागाई	२	३	वुडीसेन	बाहुन				✓	
६	हरिचन्द्र चौलागाई	चन्दविना चौलागाई	२	३	वुडीसेन	बाहुन				✓	
७	विष्णु प्रसाद चौलागाई	मला चौलागाई	३	४	वुडीसेन	बाहुन				✓	
८	नवराज चौलागाई	शुक्ला चौलागाई	२	४	वुडीसेन	बाहुन			✓		
९	टोपराज चौलागाई	शान्ति चौलागाई	२	२	वुडीसेन	बाहुन				✓	
१०	लक्ष्मी चौलागाई	ललिता चौलागाई	३	४	वुडीसेन	बाहुन			✓		
११	गणेश चौलागाई	गिता चौलागाई	३	३	वुडीसेन	बाहुन				✓	
१२	काशीचन्द्र चौलागाई	हिता चौलागाई	६	६	वुडीसेन	बाहुन			✓		
१३	भानुभक्त चौलागाई	मना चौलागाई	५	४	वुडीसेन	बाहुन			✓		
१४	रमेश चौलागाई	शारदा चौलागाई	२	१	वुडीसेन	बाहुन					✓
१५	जयमनि चौलागाई	सदूरकला चौलागाई	३	३	वुडीसेन	बाहुन					✓
१६	गोकर्ण चौलागाई	सिर्जना चौलागाई	१	३	वुडीसेन	बाहुन				✓	
१७	मथुरा चौलागाई	सिरा चौलागाई	१	५	वुडीसेन	बाहुन			✓		
१८	अमनाथ चौलागाई	मयसरा चौलागाई	४	३	वुडीसेन	बाहुन					✓
१९	नमराज चौलागाई	गौरा चौलागाई	१	३	वुडीसेन	बाहुन					✓

क्रसं	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुङ्गटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V_1	V_2	V_3	V_4
२०	धनकृष्णा चौलागाई	डोईला चौलागाई	३	३	वुडीसेन	बाहुन					✓
२१	धनिराम जैसी	गौरा जैसी	५	४	वुडीसेन	बाहुन				✓	
२२	रत्न प्रसाद चौलागाई	–	३	१	वुडीसेन	बाहुन	✓				✓
२३	जयरुप जैसी	हुर्खता जैसी	५	३	वुडीसेन	बाहुन			✓		
२४	–	पविता जैसी	४	३	वुडीसेन	बाहुन				✓	
२५	नन्दी कृष्ण जैसी	–	१	१	वुडीसेन	बाहुन					✓
२६	धमे दमाई	शान्ता दमाई	२	४	स्कूल	दलित				✓	
२७	लाल दमाई	सूचना दमाई	१	४	स्कूल	दलित				✓	
२८	विर दमाई	मिना दमाई	३	४	स्कूल	दलित				✓	
२९	जसी दमाई	टिउकी दमाई	५	३	स्कूल	दलित				✓	
३०	रंगे दमाई	डिल्ली दमाई	३	४	स्कूल	दलित					✓
३१	नन्द दमाई	गाउकला दमाई	४	५	स्कूल	दलित					✓
३२	डब्ले दमाई	जनपुरा दमाई	२	३	स्कूल	दलित					✓
३३	नयाँ दमाई	अम्ती दमाई	२	३	स्कूल	दलित					✓
३४	कली मोना दमाई	कृष्णा दमाई	१	३	स्कूल	दलित					✓
३५	सुर दमाई	गीता दमाई	१	६	स्कूल	दलित					✓
३६	जसी दमाई	कृष्णा दमाई	२	३	स्कूल	दलित					✓
३७	सेरम दमाई	अना दमाई	३	३	स्कूल	दलित					✓
३८	अलि दमाई	नाविता दमाई	२	३	स्कूल	दलित					✓
३९	बिखे दमाई	सरीता दमाई	२	४	सुनेपानी	दलित					✓
४०	नरी कुमाल	बसेरा कुमाल	३	६	सुनेपानी	दलित				✓	
४१	मुनामे कुमाल	मुडी कुमाल	१	५	सुनेपानी	दलित				✓	
४२	नौले कुमाल	राजु कुमाल	३	४	सुनेपानी	दलित				✓	
४३	गोरथे कुमाल	सिर खन्डा कुमाल	३	४	सुनेपानी	दलित				✓	
४४	टक्क कुमाल	सरीता कुमाल	२	२	सुनेपानी	दलित				✓	
४५	जग्ती कुमाल	कीमु कुमाल	३	३	सुनेपानी	दलित					✓
४६	कासी कुमाल	–	२	३	सुनेपानी	दलित					✓
४७	हरिलाल योगी	मिना योगी	१	५	बरुकाली	क्षेत्री			✓		
४८	रननाथ योगी	चना योगी	४	३	बरुकाली	क्षेत्री			✓		
४९	छत्र नाथ योगी	उमा योगी	२	३	बरुकाली	क्षेत्री				✓	
५०	देव नाथ योगी	चुना योगी	१	३	बरुकाली	क्षेत्री				✓	
५१	दिप नाथ योगी	कलशा योगी	४	४	बरुकाली	क्षेत्री				✓	
५२	नरिन्द्र योगी	रन्ना योगी	५	१	बरुकाली	क्षेत्री					✓
५३	अग्त योगी	चल्ली योगी	३	२	बरुकाली	क्षेत्री					✓
५४	जग योगी	पार्वती योगी	५	१	बरुकाली	क्षेत्री					✓
५५	नरहरि योगी	निरु योगी	२	३	बरुकाली	क्षेत्री					✓
५६	अविरात्र योगी	तजविरा योगी	३	४	बरुकाली	क्षेत्री				✓	
५७	अलि योगी	भद्वा योगी	२	३	बरुकाली	क्षेत्री				✓	
५८	दमन योगी	सुमित्रा योगी	३	३	बरुकाली	क्षेत्री					✓
५९	रामशरण योगी	पार्वती योगी	१	४	बरुकाली	क्षेत्री					✓
६०	भरत योगी	सरस्वती योगी	१	१	बरुकाली	क्षेत्री					✓
६१	–	दुर्वता योगी	१	२	बरुकाली	क्षेत्री	✓				✓
६२	जगत योगी	पिउली योगी	२	३	बरुकाली	क्षेत्री				✓	
६३	काशी योगी	शिरा योगी	२	३	बरुकाली	क्षेत्री				✓	
६४	इन्द्रनाय योगी	नेत्रा योगी	२	२	बरुकाली	क्षेत्री				✓	

क्रसं	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुङ्गटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V_1	V_2	V_3	V_4
६५	तेजनाथ योगी	विष्णु योगी	२	३	बरुकाली	क्षेत्री				✓	
६६	डबल योगी	पशु योगी	२	३	बरुकाली	क्षेत्री				✓	
६७	दलनाथ योगी	रेश्मा योगी	३	३	बरुकाली	क्षेत्री				✓	
६८	राजेश योगी	नविना योगी	२	१	बरुकाली	क्षेत्री					✓
६९	किरण देवकोटा	दुर्वता देवकोटा	२	४	बरुकाली	बाहुन	✓				✓
७०	सतानन्द देवकोटा	भदा देवकोटा	३	१	बरुकाली	बाहुन					✓
७१	तुलाराज जैसी	धिरिन्दा जैसी	३	३	बरुकाली	बाहुन				✓	
७२	कविराज जैसी	उर्मिला जैसी	४	२	बरुकाली	बाहुन					✓
७३	खेमराज जैसी	सुमित्रा जैसी	४	६	बरुकाली	बाहुन				✓	
७४	धर्म जैसी	मनकला जैसी	१	३	बरुकाली	बाहुन					✓
७५	टंकनाथ योगी	महुरी योगी	१	३	बरुकाली	क्षेत्री				✓	
७६	तुलराज योगी	इशरा योगी	२	२	बरुकाली	क्षेत्री			✓		
७७	मनराज योगी	समला योगी	३	३	बरुकाली	क्षेत्री					✓
७८	दलसिंह योगी	हुन्डी योगी	३	५	बरुकाली	क्षेत्री				✓	
७९	तीर्थनाथ योगी	तजविरा योगी	१	३	बरुकाली	क्षेत्री					✓
८०	राजेन्द्र नाथ	जमुना योगी	४	४	बरुकाली	क्षेत्री			✓		
८१	वताजीत नाय	अमी नाथ	७	३	बरुकाली	क्षेत्री				✓	
८२	बिर्खे दमाई	बबिता दमाई	१	२	स्कूल	दलित				✓	
८३	जस ब बुढा	निर्मला बुढा	६	१	छविसेबाडा	क्षेत्री					✓
८४	धर्मराज उपाध्याय	किसना उपाध्याय	४	१	छविसेबाडा	बाहुन				✓	
८५	देवराज उपाध्याय	पुष्पा उपाध्याय	४	३	छविसेबाडा	बाहुन				✓	
८६	उदयराज उपाध्याय	दिपादेवी उपाध्याय	५	१	छविसेबाडा	बाहुन	✓				✓
८७	रुद्र प्रसाद उपाध्याय	जनाका उपाध्याय	१	१	छविसेबाडा	बाहुन				✓	
८८	हेमराज उपाध्याय	पदमा उपाध्याय	६	२	छविसेबाडा	बाहुन				✓	
८९	गोकर्ण सिंखडा	घिना सिंखडा	४	२	छविसेबाडा	बाहुन					✓
९०	कृष्णा प्रसाद उपाध्याय	सरिता उपाध्याय	३	४	छविसेबाडा	बाहुन				✓	
९१	हर्ष बम	पुल्ती बम	३	६	छविसेबाडा	बाहुन			✓		
९२	लाल ब. बम	जनिसरा बम	८	४	छविसेबाडा	ठकुरी				✓	
९३	नर ब. बम	माम्पुरा बम	३	४	छविसेबाडा	ठकुरी				✓	
९४	जिर ब. बम	खिमा बम	३	५	छविसेबाडा	ठकुरी					✓
९५	घम ब. बम	विमला बम	३	२	छविसेबाडा	ठकुरी			✓		
९६	पूर्वजित बम	मनरुपा बम	१	१	छविसेबाडा	ठकुरी			✓		
९७	मन्नामे बुढा	पम्फा बम बुढा	१	१	छविसेबाडा	क्षेत्री	✓			✓	
९८	खेमराज कुमाल	रुपा कुमाल	६	५	सुनेपानी	दलित				✓	
९९	बले कुमाल	तुता कुमाल	६	४	सुनेपानी	दलित				✓	
१००	सनसरेप कुमाल	याङ्चा कुमाल	४	५	सुनेपानी	दलित				✓	
१०१	जीवन कुमाल	तजकिरा कुमाल	३	१	सुनेपानी	दलित					✓
१०२	जसे कुमाल	आगपुरा कुमाल	३	४	सुनेपानी	दलित				✓	
१०३	हर्के कुमाल	अवगती कुमाल	३	३	सुनेपानी	दलित				✓	
१०४	बिर्खे कुमाल	सरिता कुमाल	३	३	सुनेपानी	दलित					✓
१०५	गंग ब. महतरा	सविता महतरा	६	५	सुनेपानी	क्षेत्री			✓		
१०६	हरि ऐडी	चैनपुरा ऐडी	८	६	सुनेपानी	क्षेत्री				✓	
१०७	विर्ख लुवार	अमी लुवार	२	५	सुनेपानी	दलित				✓	
१०८	नरपति लुवार	शोभा लुवार	३	२	सुनेपानी	दलित					✓
१०९	नम लुवार	अम्ती लुवार	२	२	सुनेपानी	दलित				✓	

क्रसं	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुङ्गटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V_1	V_2	V_3	V_4
११०	नहकाल लुवार	जाकी लुवार	२	२	सुनेपानी	दलित					✓
१११	परिलाल न्यौपाने	-	७	५	जनालीकोट	बाहुन	✓		✓		
११२	देव शर्मा न्यौपाने	-	४	३	जनालीकोट	बाहुन					✓
११३	काशीराम न्यौपाने	-	१	४	जनालीकोट	बाहुन				✓	
११४	रत्न प्रसाद न्यौपाने	-	३	३	जनालीकोट	बाहुन			✓		
११५	कविराज न्यौपाने	-	३	३	जनालीकोट	बाहुन			✓		
११६	मनिलाल न्यौपाने	-	३	४	जनालीकोट	बाहुन			✓		
११७	विशासर न्यौपाने	-	६	२	जनालीकोट	बाहुन			✓		
११८	देवीलाल न्यौपाने	-	४	४	जनालीकोट	बाहुन			✓		
११९	रंगलाल न्यौपाने	-	२	३	जनालीकोट	बाहुन	✓		✓		
१२०	महेश न्यौपाने	-	१	२	जनालीकोट	बाहुन			✓		
१२१	कृष्णखर न्यौपाने	-	२	४	जनालीकोट	बाहुन				✓	
१२२	धन सिंखडा	-	१	४	जनालीकोट	बाहुन			✓		
१२३	प्रदिप भण्डारी	-	२	४	जनालीकोट	बाहुन			✓		
१२४	अवि भण्डारी	-	४	२	जनालीकोट	बाहुन			✓		
१२५	धनसिंह सार्की	-	३	५	पुडुडावाडा	दलित				✓	
१२६	नमराज खड्का	-	२	५	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१२७	लक्षि खड्का	-	१	२	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१२८	काले लुवार	-	३	२	पुडुडावाडा	दलित			✓		
१२९	नरदेव लुवार	-	४	१	पुडुडावाडा	दलित					✓
१३०	नन्द लुवार	-	६	४	पुडुडावाडा	दलित				✓	
१३१	मने लुवार	-	३	३	पुडुडावाडा	दलित					✓
१३२	धने लुवार	-	१	५	पुडुडावाडा	दलित				✓	
१३३	वंगला लुवार	-	१	१	पुडुडावाडा	दलित					✓
१३४	धनसरे लुवार	-	३	२	पुडुडावाडा	दलित					✓
१३५	हरिसिंगे लुवार	-	४	६	पुडुडावाडा	दलित				✓	
१३६	धन्नामे लुवार	-	४	३	पुडुडावाडा	दलित				✓	
१३७	लाल खड्का	-	२	४	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१३८	दुर्गा खड्का	-	१	५	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१३९	गोरक्ष खड्का	-	१	१	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१४०	प्रदिप खड्का	-	३	४	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१४१	रंग खड्का	-	४	६	पुडुडावाडा	क्षेत्री			✓		
१४२	भरत खड्का	-	२	३	पुडुडावाडा	क्षेत्री			✓		
१४३	लिला खड्का	-	३	३	पुडुडावाडा	क्षेत्री		✓			
१४४	धन ब. खड्का		५	२	पुडुडावाडा	क्षेत्री			✓		
१४५	प्रवजित खड्का		२	३	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१४६	जगन्त खड्का		७	३	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१४७	वसन्त खड्का		९	९	पुडुडावाडा	क्षेत्री		✓			
१४८	पृथ्वी खड्का		३	४	पुडुडावाडा	क्षेत्री			✓		
१४९	हंसे खड्का		५	७	पुडुडावाडा	क्षेत्री			✓		
१५०	नर ब. खड्का		२	३	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१५१	हिक्मत खड्का		२	१	पुडुडावाडा	क्षेत्री					✓
१५२	देविन्द्र खड्का		३	२	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१५३	महावीर खड्का		३	५	पुडुडावाडा	क्षेत्री			✓		
१५४	गोर्खे खड्का		३	४	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	

क्रसं	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुङ्गटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V_1	V_2	V_3	V_4
१५५	मिन खड्का		५	२	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१५६	धर्मराज खड्का		४	६	पुडुडावाडा	क्षेत्री			✓		
१५७	जैधने खड्का		४	८	पुडुडावाडा	क्षेत्री			✓		
१५८	मन्दिर खड्का		९	७	पुडुडावाडा	क्षेत्री			✓		
१५९	कुल ब. खड्का		२	३	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१६०	धन खड्का		७	५	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१६१	चरित्र खड्का		२	४	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१६२	राजेन्द्र खड्का		२	३	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१६३	तज्वीरा खड्का		३	२	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१६४	अजे खड्का		७	५	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१६५	धन ब. खड्का	सुलोचिना खड्का	१	१	पुडुडावाडा	क्षेत्री					✓
१६६	जसि खड्का		१	१	पुडुडावाडा	क्षेत्री		✓			
१६७	सन्त खड्का		१	३	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१६८	विरिन्द्र		३	१	पुडुडावाडा	क्षेत्री			✓		
१६९	नौले खड्का		२	२	पुडुडावाडा	क्षेत्री			✓		
१७०	सदधन खड्का		२	३	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१७१	दिपे खड्का		२	१	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१७२	पदम खड्का		२	१	पुडुडावाडा	क्षेत्री				✓	
१७३	रतिमाने सार्की		०	१	पुडुडावाडा	दलित					✓
१७४	धमै सार्की		३	४	पुडुडावाडा	दलित				✓	
जम्मा			**५२०**	**५६८**			**७**	**३**	**३७**	**८४**	**५०**
कूल जम्मा			**९७६**	**१०८४**			**१८**	**१८**	**४२**	**१३०**	**१४३**

अनुसुचि ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना अनुमोदन

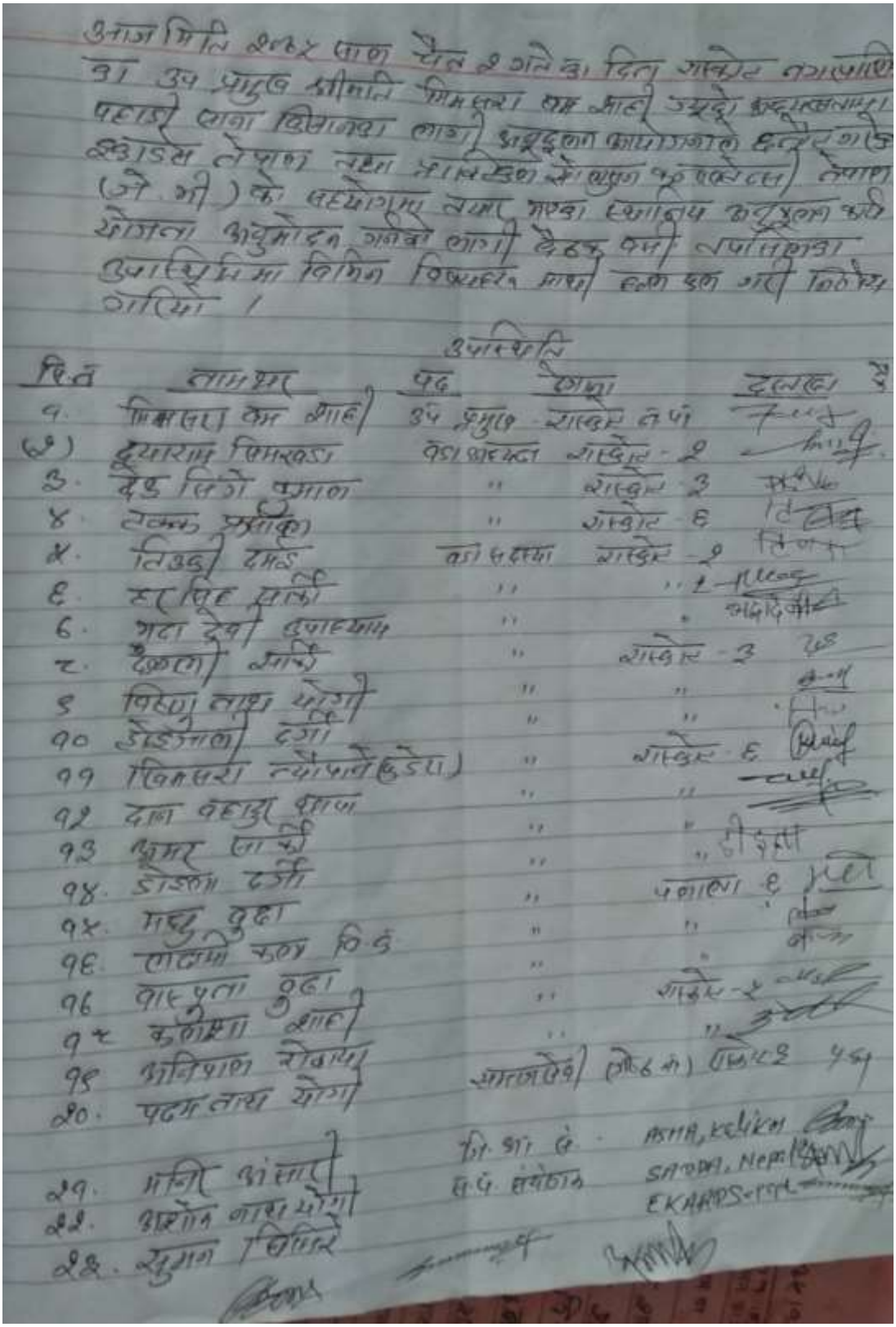

आज मिति २०७२ साल चैत २ गते का दिन गास्कोट नगरपालिका
का उप प्रमुख श्रीमति मिमसरा शाह जयदेव अध्यक्षतामा
पहाडी खाना विकासका लागि अनुदानका आयोजनाको छनोट गरेर
छाडिएर तोपाल तथा नगरपालिका को युवा परिचालन तथा
(जे.भी.) को सहयोगमा तयार गरेका स्थानीय अनुकूलन कार्य
योजना अनुमोदन गर्नका लागि बैठक बसी नगरपालिका
उपस्थितिमा विभिन्न विषयहरु माथि छलफल गरी निर्णय
गरियो ।

उपस्थिति

क्र.सं.	नामथर	पद	वडा	दस्तखत
१.	मिमसरा कम शाह	उप प्रमुख	गास्कोट तथा	
(२)	दुयाराम सिमखडा	वडा अध्यक्ष	गास्कोट - २	
३.	देउ सिंगे पुजाल	"	गास्कोट ३	
४.	टेक्क प्रसाद	"	गास्कोट ६	
५.	तिउडु दमई	वडा सदस्य	गास्कोट - २	
६.	हरसिंह सार्की	"	" २	
६.	गदा देवी बुढाथोकी	"	"	
८.	देवकी सार्की	"	गास्कोट - ३	
९	विष्णु लाल योगी	"	"	
१०	डोडीलाल दर्जी	"	"	
११	मिमसरा न्यौपाने (डुडेला)	"	गास्कोट ६	
१२	दल बहादुर शाह	"	"	
१३	कुमार सार्की	"	" डीडला	
१४.	डोडला दर्जी	"	पलाला ६	
१५.	मन्दु बुढा	"	"	
१६.	लक्ष्मी कला वि.सं.	"	"	
१६	वासपुता बुढा	"	गास्कोट - २	
१८	कलिमा शाह	"	"	
१९	अनिशाल रोकाया	सामाजसेवी (वडा नं.)		
२०.	पदम लाल योगी			
२१.	मनिर आंसारी	वि.आ.वे.	ASHA, KELIKA	
२२.	अशोक नाथ योगी	स.प. संयोजक	SADDA, Nepal	
२३.	सुमन सिलिर		EKAMPS-GGT	

२४. वैला तेङ्वा - वडा - केपाल स्थानीय प्रतिनिधि

२५. अम्बिका भारती " "

२६. सुमन थिति ECARDS PSPL कार्यक्रम व्यवस्थापक

२७. धर्म कुमार " "

प्रस्तावहरू

प्रस्ताव नं. १ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना अनुमोदन गर्ने बारे।

प्रस्ताव नं. २ चालु आ.व. २०७५।७६ मा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने बारे

प्रस्ताव नं. ३ विविध।

निर्णयहरू :-

निर्णय नं. १, प्रस्ताव नं. १ माथि छलफल गर्दा पहाडी क्षेत्र किसानहरूलाई अनुकूलन कार्ययोजनाले हुनेछ भनेर ईकाईस नेपाल तथा प्राविधिक सोलुशन कन्सल्टेन्स नेपाल (जे.भी.) को सहयोगमा गरिएको हो। वडा नं. २, ३ र ६, पुराना गाउँपा. वडा नं. ६ लै तयार गरेको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना को प्रारूप माथि छलफल गरी सोही अनुसारको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको सर्व सम्मतिले अनुमोदन गरियो।

निर्णय नं. २ प्रस्ताव नं. २ माथि छलफल गर्दा यस्मा आ.व. २०७५।७६ निर्माण भएका स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना मध्ये रासुवेस्त नं. पा. वडा नं. २ र ३ मा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने निर्णय गरियो।

निर्णय नं. ३, प्रस्ताव नं. ३ माथि छलफल गर्दा पहाडी साना किसानहरूलाई अनुकूलन कार्ययोजना, जिल्ला कार्ययोजना समन्वय ईकाई, नगरपालिकाको कार्य क्षेत्रका विभिन्न वडाका स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्न सहयोग गर्ने सेवा प्रदायक संस्था ईकाईस नेपाल तथा प्राविधिक सोलुशन कन्सल्टेन्स नेपाल (जे.भी.) लाई हस्तान्तरण दिने निर्णय गरियो।

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

(आ.व.२०७५/७६ - २०७७/७८)

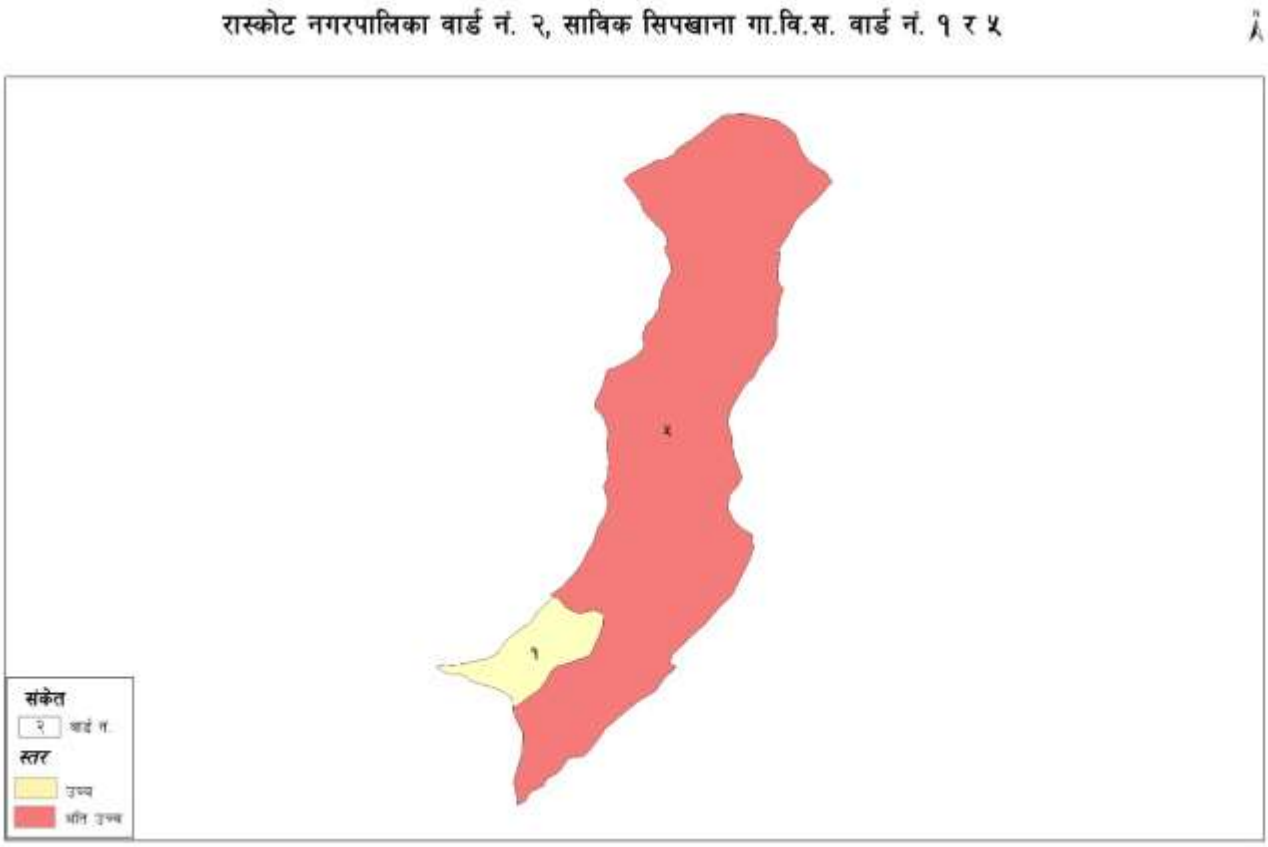

रास्कोट नगरपालिका

वडा नं २, कालिकोट